

CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİMDALI

BASEL II RİSK YÖNETİMİ VE KOBİ'LERE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SALİH ALTUN

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AHMET UZUN

SİVAS
OCAK - 2011

BASEL II RİSK YÖNETİMİ VE KOBİ'LERE ETKİLERİ

Salih ALTUN

Cumhuriyet Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin İktisat Anabilim
Dalı İktisat Tarihi Bilim Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

SİVAS
OCAK - 2011

KABUL VE ONAY

Salih ALTUN'un hazırlamış olduğu "Basel II Risk Yönetimi ve KOBİ'lere Etkileri" başlıklı bu çalışma, [12/11/2010] tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, [İktisat Ana Bilim Dalı] nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet UZUN

(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Güven DELİCE

(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Mustafa YILDIRAN

(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. ../.../

Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

ALTUN, Salih, Basel II Risk Yönetimi ve KOBİ'lere Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2010.

KOBİ'ler; dengeli ekonomik ve sosyal kalkınmanın oluşması, istihdam, gelir vergisi, katma değer ve ihracata yaptıkları katkıları dolayısıyla ülke ekonomilerinin vazgeçemediği kuruluşlardır. Ayrıca; büyük firmalara sağladıkları imkanları hızla değişen piyasa koşulları ile teknolojik gelişmeler içerisindeki kapasiteleri gibi nitelikleri bu kuruluşların dünya ekonomilerindeki önemli bir yer edinmelerini sağlamaktadır.

Çalışma kapsamında öncelikle KOBİ'ler incelenmiştir. KOBİ'lerin Türkiye ve dünyada sahip oldukları öneme vurgu yapılmıştır. Türkiye'de bu firmalara sağlanan finansal destekler, banka kredileri ve banka dışı finansal kuruluşların sağladığı krediler gibi başlıklarla ele alınmıştır. KOBİ'lerin finansal sorunlarının başında; özkaynak yetersizliği, kredi temin etmede ve sermaye piyasasından fon temininde yüz yüze kalınan problemler gelmektedir. KOBİ'ler finansal sorunları leasing, factoring, forfaiting, franchising ve risk sermayesi gibi alternatif finansman yöntemleriyle çözebilmektedir. Ancak KOBİ'ler bu yöntemlerden yeterli ölçüde fayda sağlayamamaktadır.

Basel II kriterleri KOBİ'lerin kredi kullanma sürecine önemli etkiler oluşturacaktır. Basel II kriterlerine kısa sürede entegre olan KOBİ'ler rakiplerine göre daha az maliyetle kredi kullanabilecek, İşletmelerin sermayelerini güçlendirme fırsatı oluşacak, daha objektif değerlendirilmeye alınacak ve kayıt dışı faaliyetler önlenmiş olacaktır. Dolayısıyla bu şeffaflıkla birlikte adil rekabet ortamı oluşmuş olacaktır.

KOBİ'ler Basel II kriterlerine uyum sağlamaya çalışırken çeşitli avantaj ve dezavantajlarla karşı karşıya kalacaklardır. Karşılaşılabilecek problemleri en asgari düzeye indirgeyebilmek için, Basel II uygulamalarına kademeli olarak geçiş

sağlanmalı, ÷lkelerde bu konuda yaşanan tecr÷beler incelenmeli, devlet, özel sekt÷r ve bankalar bir uyum içinde işbirliği yaparak çalışmalıdır.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, Basel, Risk Yönetimi, Etki

ABSTRACT

ALTUN, Salih, Effects of Basel II, Risk Management and SMEs, Master Thesis,
Sivas, 2010.

SMEs, the formation of balanced economic and social development, employment, income tax, value added and exports, the country's economies because of their indispensable contributions to organizations. In addition, they provide great opportunities for companies in the rapidly changing market conditions and technological developments such as the capacity to acquire the qualities of these organizations provides an important place in world economies.

SMEs within the scope of the study primarily investigated. Importance of SMEs in Turkey and around the world have been stressed. Turkey, provided financial support to these companies, bank loans and loans provided by non-bank financial institutions such as the titles are discussed. SMEs at the beginning of the financial problems, lack of equity, credit and capital market funds to secure the supply comes face to face with the problems incurred. Financial problems of SMEs, leasing, factoring, forfaiting, alternative financing methods such as franchising and venture capital can solve. However, SMEs benefit from these methods can not provide adequately.

Using the SME credit process will create significant impacts of Basel II criteria. SMEs are integrated into the Basel II criteria as soon as possible to use credit at a lower cost than its competitors, will consist of businesses the opportunity to strengthen their capital, will be evaluated more objectively and informal activities will be prevented. Therefore, this transparency will be formed with the fair competition environment.

SMEs in various advantages and disadvantages when trying to adapt to the Basel II criteria will face. To reduce to the minimum level of problems encountered, the gradual implementation of Basel II, the transition must be achieved, countries of the world experience in this matter examined, the state, in cooperation with the private

sector and banks should work in harmony.

Keywords: SME, Basel, Risk Management, Effect

İÇİNDEKİLER

Kabul ve Onay Sayfası	i
Özet	ii
Abstract	iv
İçindekiler	vi
Şekiller Listesi	x
Tablolar Listesi	xi
Kısaltmalar Listesi	xii
Giriş	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL II KRİTERLERİNİN TÜRK KOBİ'LERİNE ETKİLERİ

1. KOBİ'LERİN TANIMI, KURULUŞU, AMAÇLARI ve ÜLKELERDE KOBİ'LER	3
1.1. KOBİ'lerin Tanımı	3
1.2. KOBİ Tanımlamasında Temel Ölçüler	4
1.3. Dünya Ülkelerinde KOBİ'ler	7
1.3.1. AB'de KOBİ'ler	7
1.3.2. Japonya	9
1.3.3. ABD'de KOBİ'ler	10
1.4. Türkiye'de KOBİ'ler	11
1.5. Türkiye'de KOBİ'lerin Sorunları	15
1.5.1. KOBİ'lerin Finansman Sorunları	15
1.5.2. Yönetim ve Organizasyon Sorunları	15
1.5.3. Üretim Sorunları	16
1.5.4. Pazarlama Sorunları	16
1.5.5. İhracat İle İlgili Sorunlar	16
1.5.6. Teknoloji ve AR-GE İle İlgili Sorunlar	17
1.5.7. Nitelikli Personel Sorunu	17

1.5.8. Rekabet Sorunu	18
1.6. KOBİ'lerin Avantajları ve Dezavantajları	18
1.6.1. Avantajları	18
1.6.2. Dezavantajları	20

BÖLÜM II

KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI VE FİNANSMAN SORUNLARI

2. KOBİLERİN FİNANSMANI VE FİNANSMAN SORUNLARI	22
2.1. Türkiye'de KOBİ'lerin Finansman Kaynakları	22
2.1.1. Özsermaye	23
2.1.2. Banka Kredileri	25
2.1.3. Yabancı Kaynaklar	27
2.1.4. Ticari Krediler	27
2.1.5. Risk Sermayesi	28
2.1.6. Finansal Kiralama	30
2.1.7. Faktoring	32
2.1.8. Fortfaiting	34
2.1.9. Barter	36
2.1.10. Sermaye Piyasası Yoluyla Sağlanan Fonlar	39
2.1.11. Devlet ve Diğer Kurumlardan Sağlanan Destek ve Yardımlar	40
2.2. KOBİ'lerin Finansman Sorunları	43
2.2.1. Öz Sermaye ve İşletme İhtiyaçları	44
2.2.2. Yönetimden Kaynaklanan Sorunlar	46
2.2.3. Kredi Temininde Çekilen Güçlükler	48
2.2.4. Sermaye Piyasasından Fon Elde Etmekte Çekilen Güçlükler	49
2.2.5. Finansal Yönetimdeki Yetersizlikler	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II VE RİSK YÖNETİMİ

3. BASEL II UZLAŞISI	53
3.1. Basel Komitesi ve Uluslararası Sermaye Standartlarının Oluşumu	53
3.2. Basel Tarihçesi	54
3.3. Basel I'e Yönelik Eleştiriler	55
3.4. Basel II Kriterlerinin İçeriği	57
3.4.1. Asgari Sermaye Yükümlülüğü	58
3.4.2. Asgari Sermaye Gereksinimini Kriteri	59
3.4.2.1 Kredi Riski ve Hesaplama Teknikleri	60
3.4.2.1.1 Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	61
3.4.2.1.2. Standart Yaklaşım	62
3.4.2.1.3. İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	63
3.4.2.2. Operasyonel Risk ve Hesaplama Teknikleri	67
3.4.2.2.1 Temel Gösterge Yaklaşımı	70
3.4.2.2.2. Standart Yaklaşım	71
3.4.2.2.3 İleri Ölçüm Yaklaşımı	73
3.4.2.2.4. Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları	74
3.4.2.3 Piyasa Riski ve Hesaplama Teknikleri	76
3.4.3. Piyasa Disiplini Kriteri	77
3.5. Basel II'den Beklentiler	78

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II'NİN KOBİLERE ETKİLERİ

4. BASEL-II UZLAŞISININ KOBİ'LERE ETKİLERİ VE BASEL-II SÜRECİNDE KOBİ'LERİN YAPMASI GEREKENLER	80
4.1. Basel II Düzenlemelerine Göre KOBİ Tanımları	80
4.2. Basel II Düzenlemelerinin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri	81

4.2.1. Basel II'nin KOBİ Kredilerine Etkileri	83
4.2.1.1. Bankalar Açısından Etkileri	84
4.2.2.2. KOBİ'ler Açısından Etkileri	87
4.2.3. Basel II'nin KOBİ'lerin Muhasebe Sistemlerine Etkileri	89
4.2.3.1. Finansal Raporlama Sürecinde Şeffaflık	89
4.2.3.2 Uluslararası Muhasebe Standartları ve Basel II	90
4.2.3.3 Basel II'nin Firmaların Sermaye Yapısına Etkileri	91
4.2.3.4. Basel II'nin KOBİ'lerin Kurumsallaşması Üzerine Etkileri	92
4.3. KOBİ'lerin BASEL II Kriterlerine Göre Yapması Gerekenler	93
SONUÇ	96
KAYNAKÇA	100

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Basel II'de KOBİ Kredilendirme

84

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1.: İngiltere’de Sektörlere Göre KOBİ Tanımlaması	9
Tablo 1.2.: Japonya’da KOBİ’lerin Tanımlanmasında Kullanılan Ölçütler	10
Tablo 1.3.: ABD’de işgören sayısına göre işletme ölçeği	11
Tablo 1.4.: Seçilmiş Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ’lerin Dağılımı	14
Tablo 3.1.: Basel II’de Risk Ölçüm Yöntemleri	60
Tablo 3.2.: Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri ve Etkileri	64
Tablo 3.3.: Standart Yaklaşımına göre banka aktiviteleri	72
Tablo 3.4.: Sermaye Gereksiniminin Hesaplanmasında Kullanılan Faaliyet Grupları ve Beta (β) Katsayıları	72
Tablo 4.1.: BASEL II Düzenlemelerine Göre KOBİ Sınıflandırması	81

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma-Geliştirme
ATO	: Ankara Ticaret Odası
BCBS	: Basel Committee on Banking Supervision
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BIS	: Bank for International Settlements - Uluslararası Ödemeler Bankası
BSY	: Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
ECA	: Export Credit Agencies
ECAI	: European Conference on Artificial Intelligence
İDD	: İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İSO	: İstanbul Sanayi Odası
KOBİ	: Küçük ve Orta Boy İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÜSGET	: Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
LİBOR	: London Interbank Offering Rate
OECD	: Organisation for Economic Co-Operation and Development - Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SY	: Standart yaklaşım
SYR	: Sermaye Yeterliliği Rasyosu
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu
TMSK	: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
UFRS : Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
YŞP : Yeni Şirketler Pazarı

GİRİŞ

Basel II'nin gayesi; bankaların karşı karşıya kaldıkları riskleri daha etkin bir biçimde ölçmek ve bunu en az sermaye oranı ile arasında ilişki kurmaktır, ulusal ve uluslararası denetim uygulamalarını güçlendirmek, şeffaf ve uluslararası genel kabul edilmiş muhasebe standartlarına uyumlu finansal tablolar yolu ile piyasa disiplinini amaçlamaktadır.

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ), ülkelere göre tanım olarak ve yapı olarak farklılıklar içerseler de sağladıkları istihdam olanakları, hayata geçirdikleri yatırımlar, oluşturdukları katma değer ve ödedikleri vergiler gibi birçok sebeple dünyada ve ülkemizde ülke ekonomilerinde kayda değer önemli bir yere sahiptir. KOBİ, 250 kişiden az işçi istihdam edilen ve yıllık cirosu 25 milyon TL'yi geçmeyen firmalar olarak tanımlanmıştır. KOBİ'ler, bir yandan büyük şirketlerle rekabet içerisinde ürün ve hizmet üreterek ekonomiye katma değer oluştururken diğer taraftan da büyük işletmeler için ara ürünler üreterek bir bakıma yan sanayi olarak onların ekonomiye olan katkılarını çoğaltmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca bu firmalarda tecrübe sahibi olan kişiler büyük firmalar için tecrübeli ve kalifiye birer personel olarak yetişmektedirler.

Ekonomik kalkınma oranı ne olursa olsun, ülkelerin hemen hemen tümünde toplam firmaların büyük bir bölümü KOBİ'lerden meydana gelmektedir. Finansman, KOBİ'lerin karşılaştığı en önemli problemlerden biridir. KOBİ'lerin bütün problemlerinin temelinde finansal sorunlar yer almaktadır. Finansman gücü KOBİ'ler için çoğu kez daha kuruluş aşamasında kendini göstermekte ve hayatları boyunca da faaliyetlerini ve gelişmelerini olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Ülke ekonomilerinin vazgeçilmez önemli yapıtaşlarından biri olan KOBİ'leri güçsüz bir hale getiren finansal sorunların atlatılması bu sebeple daha da önem arz etmektedir. Ekonomik, sosyal ve toplumsal bakımdan önemleri dikkate alınarak KOBİ'lerin bu sorunu ortadan kaldırabilmeleri için desteklenip teşvik edilmeleri gerekmektedir. Fakat doğru destek ve teşviklerin yapılabilmesi için problemin kaynağının doğru belirlenmesi önem taşımaktadır.

Basel II'nin KOBİ'lere olan etkileri incelendiğinde ise, belli yöntemler kullanılarak alacakları kredi değerlerine göre risk ağırlıklarına tabi tutulacaktır. Bu çerçevede KOBİ'lerin yüksek kredi değerine ulaşmaları için daha şeffaf bir yapıya kavuşmaları ve kayıt dışılığın bertaraf edilmesi gerekmektedir.

Çalışmamızı kısaca özetleyecek olursak; birinci bölümde, KOBİ'lerin tanımı, kuruluşu, kuruluş amaçları, ülkelerde KOBİ'ler ve Türkiye'deki KOBİ'lerin sorunlarından bahsedilmiştir.

İkinci bölümde ise; KOBİ'lerin finansman kaynakları ve finansman sorunları üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde; Basel uzlaşısı ele alınmış ve Basel I ve Basel II'nin kısa bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Bunlarla beraber Basel Komitesi ve Uluslar arası Standartların Oluşumu, Basel'in tarihçesi, Basel II'nin kapsamı ve Kredi riski ve hesaplama teknikleri ele alınmıştır. Son olarak Basel II'den beklentilerin neler olduğu açıklanmıştır.

Çalışmamızın dördüncü bölümünde; Basel II uzlaşısının KOBİ'lere etkileri ve Basel II sürecinde KOBİ'lerin yapması gerekenler anlatılmıştır. Bunlarla birlikte, Basel II'nin KOBİ kredilerine etkileri, Uluslar arası muhasebe standartları ve Basel II incelenmiş ve bu bölümde son olarak KOBİ'lerin Basel II kriterlerine göre yapması gerekenler ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BASEL II KRİTERLERİNİN TÜRK KOBİ'LERİNE ETKİLERİ

1. KOBİ'LERİN TANIMI, KURULUŞU, AMAÇLARI ve ÜLKELERDE KOBİ'LER

Bütün ekonomilerin temel taşıını meydana getiren KOBİ'lerin, global ekonominin çerçevesinin genişlemesi, bütünleşmelerin yükseliş göstermesi, bilgi ve teknolojik bakımdan ilerlemelerin oluşması ile üzerinde uzlaşmaya varılacak tek bir tanıma kavuşturulmasına yönelik yapılan değerlendirmeler özellikle BASEL komitesi öncülüğünde son dönemlerde hız kazanmıştır. Bu çalışmalara geçmeden önce ülkemizde ve dünyadaki farklı KOBİ tanımları üzerinde durmak yararlı olacaktır.

1.1. KOBİ'lerin Tanımı

Küçük ve orta ölçekli işletmeler adlarından da anlaşıldığı üzere "büyük olmayan" işletmelerdir. KOBİ'ler daha çok aile şirketi şeklinde faaliyet gösterdiklerinden yöneticilerin sahiplenme güduları çok fazladır. "KOBİ'lere yönelik çalışan kurumların hemen hemen hepsi kendine göre bazı tanımlar yapabilmektedir. Tanımlardaki sınırlar, genel olarak ülkelerin ekonomilerinin ne derece büyük olduğu ile ilgili olarak değişmektedir. Bu sebeple, KOBİ deyimi, hukuki olmaktan ziyade ekonomik bir anlam ifade etmektedir." (Gök, 2004:131).

KOBİ kavramı göreceli bir büyüklüktür. Bu kavramın ifade ettiği büyüklük; sanayileşme düzeyine, pazarın büyüklüğüne, işletmelerin faaliyet konularına ve kullanılan üretim teknikleri ile ilgili olarak ülkeler arasında farklılık göstermektedir (Yörük, 2003:4-5).

KOBİ'lerle ilgili yapılan çalışmalar ele alındığında, genel olarak herkes tarafından kabul görmüş bir KOBİ tanımının olmadığı görülmektedir. Oysa KOBİ'ler, tüm ülkelerde ekonominin en temel yapıtaşlarından birisidir ve gelişmişlik

ve istihdam yönünden önemli görevlere sahiptir. Ancak ortak bir KOBİ tanımının yapılamamasının esas sebebi, ülkelerin ya da ülke içerisinde bölgelerin gelişmişlik seviyelerinin farklı olması olarak görülmektedir (Yılmaz, 2005:3).

Birçok ülkede KOBİ tanımlaması yapılırken dikkat edilen unsurlardan çalışan sayısıdır. Kimi ülkeler KOBİ'leri, küçük ve orta boy işletme olarak sınıflandırırken, kimileri ise bu ayrıma gitmeden tanımlama yapmaktadır. Genel olarak, gelişmiş ülkelerde orta ölçekli şeklinde ifade edilen bir işletmenin, gelişmekte olan ülkelerde büyük işletme sınıfına girmektedir (Günay, 2005:13).

1.2. KOBİ Tanımlamasında Temel Ölçüler

KOBİ tanımını direkt olarak etkileyen faktörler ekonomik gelişmişlik seviyesi, sanayileşme düzeyi, teknoloji, pazar büyüklüğü, faaliyet alanı, üretim tekniği ve üretilen ürün özelliklerinden meydana gelmektedir (Şimşek, 2002 : 1-3).

KOBİ tanımlamasında birçok faktörün göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu faktörlerden bazıları şunlardır (Şimşek, 2002 :2);

- Zaman
- Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi,
- Sanayileşme Düzeyi,
- Kullanılan Teknoloji,
- Pazarın Büyüklüğü,
- Faaliyette Bulunulan İş Kolu,
- Kullanılan Üretim Tekniği,
- Üretilen ürünlerin özellikleri.

KOBİ tanımını etkileyen bu kadar çok faktörün, olması herkes tarafından kabul edilen bir tanımın yapılamamasına neden olmaktadır. Tanımları yapan kişi ya

da kurumlar kendi açılarından önemli buldukları kriterler ışığında tanım geliştirmişlerdir (Şimşek, 2002:2).

KOBİ tanımlaması yaparken kullanılan ölçütler bulunmaktadır. Bunlar “nicel” ve “nitel” ölçütler olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilmektedir. Nitel ve nicel ölçütler tanımlanırken aşağıdaki esaslar dikkate alınmaktadır (Yörük ve Ban, 2003:4).

Nitel ölçüler

Genel olarak nitel ölçüler; (Mucuk, 2001:116) Bağımsız yönetim (genellikle sahip-yönetici), yöresel pazara yönelik olma, kendi iş kolunda küçük bir yere sahip olma, Sermayenin büyük bölümünün işletme sahibince karşılanmış olması şeklindedir

Konuyu daha ayrıntılı olarak ele alınacak olursa, küçük işletmeler tanımlanırken niteliksel ölçüt olarak şu esaslar göz önünde bulundurulmaktadır:

- Üretimde ileri teknolojinin ağırlıklı olarak kullanılmaması,
- Kredi alırken zorluk yaşamaması,
- İşletme yöneticisinin üretime bizzat dahil olması,
- Yönetici kadronun eğitim kapasitesinin iyi olması,
- İşletme sahibi, çalışanlar ve müşteri arasındaki ilişkilerin olumlu olması,
- Pazarlık güçlerinin sınırlı olması,
- Genellikle verimliliğin düşük, maliyetlerin yüksek olması,
- Başka firma ve pazarlara bağımlı, fakat büyük bir teşebbüsün parçası olmamak anlamında bağımsız olmaları,
- İşyeri çevresine yöresel bağımlılıklarının olması,

Nicel ölçüler

Niceliksel ölçütler, işletmeye ilişkin büyüklükleri belirler ve işletmeler arası karşılaştırma imkanı sağlar. Bu ölçütler doğrultusunda işletmenin büyüklük derecesi saptanır.

Nicel ölçütler ve bu ölçütlerin limitleri de ülkelerin ve sektörlerin gelişmişliğine göre değişkenlik göstermektedir. İşletmelerin ölçülebilir büyüklüklerinin temel olduğu bu ölçütler şöyle sıralanabilir

- Aktifler toplamı
- Sabit sermaye yatırım tutan (makine parkı büyüklüğü)
- İşletmede büyük ölçekli bir işletmenin iştirak payı
- Yıllık üretim ve satış tutan
- Katma değer fazlalığı
- İşçi başına yatırım tutarı
- Çalıştırılan işçi sayısı
- Fiziksel teknoloji düzeyi, kapasite
- Brüt, net gelir, Ciro (satış hasılatı)

KOBİ tanımı için; çalışan sayısı, sermayelerinin miktarı ve yapısı, satış miktarı, mülkiyeti, faaliyet alanı ve üretim yönetimi gibi sınıflandırma yöntemleri içinde en fazla tercih edilen yöntem çalışan kişi sayısı olmuştur. Ayrıca, satış hasılatları ve sermaye mülkiyetinin türü de ek tanımlama ölçütleri olarak kullanılmaktadır (Uzunoglu, 2005:31).

Türkiye’de ortak bir KOBİ tanımının bulunmasının ortaya çıkardığı karmaşayı gidermek amacıyla başlatılmış olan girişimler sonuçlanmış ve 18.11.2006 tarih ve 997 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" ile ortak bir KOBİ tanımı getirilmiştir.

1.3. Dünya Ülkelerinde KOBİ’ler

Avrupa Birliği, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye’de yapılan KOBİ’lere ilişkin tanım ve yaklaşımlara değinilmiştir.

1.3.1. AB’de KOBİ’ler

AB’de KOBİ'lere sosyo-ekonomik etkileri nedeniyle büyük değer atfedilmektedir. AB üyesi ülkelerdeki ölçeklere göre işletme analizlerinde elde edilen aşağıdaki veriler işletmelerin ekonomideki paylarını ve istihdam oranlarını göstermesi açısından önem taşımaktadır (Çetin, 2003:17-18):

- Çok Küçük Ölçekli İşletmeler; 10 kişiden az sayıda işçi çalıştıran, toplam işletmelerin % 90'ından fazlasını (yaklaşık 15 Milyon işletme), toplam istihdamın % 32.5'ini ve toplam cironun % 25.4'nü oluşturmaktadır. Genelde faaliyet alanları ticaret acenteliği, perakende ticaret, restoran, ulaşım ve haberleşme sektörlerindeki firmalardır.
- Küçük Ölçekli İşletmeler: (Yaklaşık 1.1 Milyon işletme) 19 Milyon kişilik istihdama sahip olan, toplam cironun % 20.4'ünü teşkil eden ve 10 -99 kişiye kadar işçi çalıştıran işletmelerdir. % 55'i ticaret ve hizmet alanında, % 45'i ise imalat sanayi enerji ve inşaat sektöründe yer almaktadır.
- Orta Ölçekli işletmeler: 100-250 arasında işçiyi çalıştıran, toplam cironun yaklaşık % 20'sini, toplam istihdamın da % 15'ini teşkil eden ve genelde sanayi sektöründe yoğunlaşan işletmelerdir. Bu işletmeler genellikle tekstil, metal ürünler, plastik lastik imalatı alanında faaliyet göstermektedirler.

- **Büyük Ölçekli işletmeler:** Toplam işletmelerin % 0, 2'sini meydana getiren (yaklaşık 31,000 işletme), toplam cironun ve toplam istihdamın % 33'üne sahip bulunan işletmelerdir. Genelde konut yapımı, enerji, sulama, iplik sanayi ve metal üretimi ile hava ulaşımı, bankacılık ve sigortacılık alanlarında faaliyette bulunmaktadır.

AB, Birlik içindeki KOBİ'leri tek bir tanım altında toplarken nicel ve nitel ölçütleri değerlendirerek üç temel ölçüt üzerinde durmuştur;

İstihdam edilen işçi sayısı: yıllık çalışma ünitelerinin (Annual Working Unit AWU), sayısı ile ilişkili olmalıdır. Bir yıl boyunca tam gün çalışan işçi sayısının, kısmi ve dönemsel olarak çalışan işçi sayısı ile yıllık çalışma ünitelerinin (AWU) oranları olarak ilişkilendirilmesi gerekmektedir.. Esas alınacak referans yılı son hesap dönemini içeren yıl olmaktadır. (Çolakoğlu, 2002:4).

Mali Güç Ölçütü: Çalışan sayısı önemli ölçüt olduğu belirtilip beraber, buna mali bir ölçütün eşlik etmesinin ve bunların da ciro veya bilanço toplamının olmasının gerekli olduğu belirtilmiştir.

Yıllık satış cirosu ve bilanço net değerlerindeki rakamlar, son on iki aylık onaylanmış hesap dönemine ilişkin olmalıdır. Henüz hesapları onaylanmamış yeni işletmeler olduğunda, o mali yılın durumuna bağlı olarak yapılacak gerçekçi tahminlerden çıkartılacak rakamlar işleme alınacaktır. AB'deki ekonomik düzenlemeleri dikkate alarak komisyon, her 4 yılda bir veya ihtiyaç oldukça bilanço net değeri ve yıllık satış cirosu ile ilgili rakamları değiştirebilmektedir. (Çolakoğlu, 2002:4).

Bağımsızlık Ölçütü: Bağımsızlık da büyük çaplı bir şirket grubuna ait bir KOBİ'nin eşit ölçekteki rakiplerinin erişemeyeceği kaynak ve destek olanağına sahip olması yönünden temel bir ölçüt olduğunu, ayrıca gerçek ekonomik güçleri bir KOBİ'ninkinden fazla olan KOBİ birliklerinden oluşan tüzel kişiliklere karşı tedbir alınması ihtiyacı duyulduğu açıkça ifade edilerek bağımsızlık prensibinin KOBİ'lerin tanımlanmasındaki önemine dikkat çekilmiştir.

İngiltere’de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin resmi bir tanımı mevcut değildir. Diğer ülkelerde olduğu gibi imalat sanayinde KOBİ’ler, çalışan kişi sayısı ile tanımlanmaktadır. Nitel ölçü olarak ise; işletmenin sermaye piyasasındaki mevcudiyeti göz önüne alınmaktadır. Küçük işletmeler araştırma komitesi tarafından sektörlere göre yapılmış küçük işletme tanımları aşağıdaki tabloda görülmektedir (Akgemci, 2001:11).

Tablo 1.1.: İngiltere’de Sektörlere Göre KOBİ Tanımlaması

SEKTÖR	KÜÇÜK BOY İŞLETME TANIMI
İmalat Sanayi	250 işgörenden az
İnşaat	25 işgörenden az
Madencilik	25 işgörenden az
Perakende Ticaret	Yıllık Satış Cirosu 50 bin Pound'dan az
Toptan Ticaret	Yıllık Satış Cirosu 200 bin Pound'dan az

Kaynak: Tahir Akgemci, “Kobi’lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler”, İstanbul: KOSGEB, 2001:11.

Tablo 1.1’den de görüldüğü üzere İngiltere’de imalat sanayinde 250 işgörenden az, inşaat ve madencilik sektöründe 25 işgörenden az, Perakende ticaret sektöründe yıllık satış cirosu 50 bin pounddan az olan, toptan ticarete yıllık satış cirosu 200 bin pounddan az olan işletmeler KOBİ olarak ifade edilmiştir.

1.3.2. Japonya

Japon ekonomisinin hızla gelişmesinde; İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra küçük ve orta ölçekli işletmelerin büyük oranda payı bulunmaktadır. Japonya'da KOBİ'lerin üretim içerisindeki payı, toplam üretimin yüzde 50'sidir. KOBİ'ler toplam istihdamın yüzde 70'ini karşılamaktadır (Ceylan, 2000:303).

Japonya'da küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanım ve ayrımı genellikle, istihdam edilen personel sayısı ve ödenmiş sermaye tutarı olmak üzere iki kritere göre yapılmaktadır. Şüphesiz burada kriterler zamanla değişebilmektedir. Değişme özellikle sermaye miktarı üzerinden olmaktadır. Ayrıca sınıflandırmada imalat

sektörü ve ticaret sektörüne göre farklılıklar görülmektedir (Karataş, 1991:16). Buna göre sınıflandırma aşağıdaki gibidir:

Tablo 1.2.: Japonya'da KOBİ'lerin Tanımlanmasında Kullanılan Ölçütler

İşletme Büyüklüğü	İmalat sektörü (işçi sayısı)	Ticaret sektörü (işçi sayısı)
Cüce işletme	1-4 (5'den az işçi)	1-2 işçi
Çok Küçük İşletme	5-19 (20'den az işçi)	3-4 işçi
Küçük ve Orta Ölçekli İşletme	20-299 (300'den az işçi) ve ödenmiş sermaye, 100 milyon Yen'den az	Toptancı: 5-99 işçi Perakendeci: 5-49 işçi ve ödenmiş sermayesi 10 milyon Yen'den az

Tablo 2'den de görüldüğü üzere Japonya'da küçük ve orta ölçekli işletmelerin sınıflandırılmasında işletmeler; cüce, çok küçük ve küçük ve orta ölçekli işletme olarak üç grupta ele alınmaktadır.

1.3.3. ABD'de KOBİ'ler

ABD'de KOBİ'ler için geçerli ve resmi bir tanımlama mevcut değildir. 1953 tarihinde yayınlanan Küçük İşletme Kanunu'na göre küçük işletme sahipliği ve yönetimi bağımsız, faaliyet gösterdiği alanda hakimiyet gücü bulunmayan işletme olarak tanımlanmıştır (Yörük ve Ban, 2003:9).

Genel olarak 100'e kadar işçi çalıştıran işletmeler Amerika Birleşik Devletleri'nde küçük sanayi içerisinde yer almaktadır. Bazı durumlarda bu sınır 500 işçiye kadar genişletilmektedir. Orta ölçekli işletmeler için ise genel kabul gören sınır 1000 işçidir. Burada da istisnai durumlarda bu sınır 1500 işçiye kadar artırılabilir (Müftüoğlu, 2002:107).

“ABD'de küçük işletmelere her türlü bilgi ve finansman desteği veren federal bir kuruluş olan SBA (Small Business Administration – Büyüklük Standartları Bürosu) tanımlamasına göre küçük işletme kistası olarak imalat sanayinde personel sayısı (500–1500 kişi), toptancı kuruluşlarında personel sayısı ve yıllık satış gelirleri (500'e kadar personel ve 25 Milyon Dolar Satış), perakendeciler ve hizmet işletmeleri için de yıllık satış gelirleri (3- 13 Milyon Dolar) göz önüne alınmaktadır” (KOSGEB, 2000:12).

ABD açısından işletme ölçeğine göre çalışan işçi sayıları aşağıdaki Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 1.3.: ABD’de işgören sayısına göre işletme ölçeği

ÖLÇEK	ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI
Küçük İşletmeler	1–499
Orta İşletmeler	500–1499
Büyük İşletmeler	1500 Kişiden Fazla

Amerika Birleşik Devletlerinde küçük işletmelerin önemli bir yeri vardır. Küçük işletmeler tüm işletmelerin yüzde 95’ini teşkil etmekte, toplam milli gelirin yüzde 43’ünü ve istihdamın yüzde 50’sini sağlamaktadırlar (Ceylan, 2000:302).

1.4. Türkiye’de KOBİ’ler

Türkiye ekonomisinin dinamik ve sürükleyici unsurlarından biri olan, Küçük ve Orta Boy İşletmeler, ülkemizin sosyoekonomik yönden gelişmesi için çok büyük öneme sahiptir. KOBİ’ler genel olarak, az sermaye kullanımı ile birlikte daha çok el emeği ile çalışan, çabuk karar verme yeteneğine sahip, düşük seviyede yönetim giderleri olan ve ucuz bir üretim gerçekleştiren iktisadi teşebbüsler olarak ifade edilmektedir (Akgemci, 2001:7).

KOBİ’ler ülke ekonomileri için vazgeçilmez bir unsur olup, ekonomik canlanma, yapısal değişim ve teknolojik yeniliklere uyum konusunda önemli bir yere sahip oldukları bilinmektedir. KOBİ’ler kitle üretiminin uygun olmadığı ve üretim biriminin veya satış miktarının çok düşük olduğu sektörlerde en etkin işletme şeklidir (Yörük, 2003:4).

Türkiye’de küçük ve orta ölçekli işletmeler için belirli bir ölçü bulunmamaktadır ve çok farklı ölçüler kullanılmaktadır (Mucuk, 2001:117).

Ülkemizde KOBİ tanımlaması, 1923 İzmir İktisat Kongresi’nde özel sektöre destek vermek için çıkarılan ve 1942 yılına kadar yürürlükte kalan “Teşviki Sanayi Kanunu”nda yapılmıştır. Bu kanuna göre, 5 işçiden az ve en çok 9 beygirlik muharrir güç çalıştıran iş yerleri “küçük”, bunun üzerindeki iş yerleri ise “büyük” işletme olarak kabul edilmiştir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004:91).

Genel olarak resmi KOBİ tanımları nicel özellikler göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Ülkemizde bugüne kadar oluşturulmuş ve kullanılan KOBİ tanımları kuruluşlara göre değişiklikler gösterir.

KOSGEB; 1-150 işçi çalıştıran, Halkbank; 1-250 işçi istihdam eden ve sabit yatırım miktarı (arsa ve bina dışında) toplam 600 milyar TL'den düşük olan, Hazine Müsteşarlığı; 1-250 işçi istihdam eden ve yatırım tutarı (arsa ve bina dışında) 950 milyar TL'den az olan, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Eximbank; 1-200 işçi istihdam eden ve sabit yatırım miktarı (arsa ve bina dışında) 2 milyon dolardan az olan, TÜİK ve DPT; 1-99 işçi istihdam eden işletmeleri KOBİ olarak tanımlamaktadır(Koç, 2008, s. 9). Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET): 1-9 personel çalıştıran işletmeler küçük, 10-49 personel çalıştıran işletmeler orta ve 50'nin üzerinde personel çalıştıran işletmeler de büyük işletmeler olarak kabul edilmektedir (Tutar ve Küçük, 2003:193).

Türkiye'de KOBİ'lerin büyük çoğunluğu aile şirketleri şeklinde faaliyet göstermekte, kurumsal yönetim mekanizmalarının yaratılmaması nedeniyle de KOBİ'lerin ortalama ticari faaliyet süreleri çok kısa seyretmektedir (Bankacılar Dergisi, 2006:23).

Ticari rekabetin ekonomik sistem olarak görüldüğü toplumlarda sistemin sağlıklı olarak işleyişiyle KOBİ'lerin sistem içindeki varlıkları ve güçleri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Genellikle KOBİ'ler, büyük işletmelerin yerine getiremediği bir takım fonksiyonları yerine getirdiklerinden dolayı sisteme olumlu katkı sağlamaktadırlar.

Çok sayıda KOBİ tanımının bulunmasının yarattığı karmaşayı gidermek amacıyla başlatılmış olan çalışmalar sonucunda 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" yayımlanmıştır. Yönetmelikte 10' dan az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu bir milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler Mikro İşletme, 50'den az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali

bilançosu beş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler Küçük İşletme, 250'den az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Türk Lirasını aşmayan işletmeler Orta Büyüklükte İşletme olarak tanımlanmıştır. Bu belirlenmelerde yer alan "net satış hasılatı" ibaresi, bir işletmenin brüt satışlarından satış iskontoları ve iadeleri ile diğer indirimlerin düşülmesi sonucu bulunan tutarı ifade etmektedir.

Yönetmelikte KOBİ'ler ayrıca, çalışan sayıları veya mali bilgilerinin tespitine yönelik olarak; diğer işletmeler ile olan sermaye veya oy hakkı ilişkilerine göre bağımsız işletmeler, ortak işletmeler ve bağlı işletmeler olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

Yönetmelikte, gerçek veya tüzel kişilerin sahip olduğu ve ortak veya bağlı işletme sayılmayan bir işletme; a) Başka bir işletmenin yüzde 25 veya daha fazlasına sahip değilse, b) Herhangi bir tüzel kişi veya kamu kurum ve kuruluşu veya birkaç bağlı işletme tek başına veya müştereken bu işletmenin yüzde 25 veya daha fazla hissesine sahip değilse, c) Konsolide edilmiş hesaplar düzenlemiyorsa ve konsolide hesaplar düzenleyen başka bir işletmenin hesaplarında yer almıyorsa ve bu nedenle bağlı bir işletme değilse, bağımsız işletme olarak kabul edilmiştir.

KOBİ'lerin seçilmiş bazı ülke ekonomilerinde kobi'lerin dağılımı tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 1.4.: Seçilmiş Bazı Ülke Ekonomilerinde KOBİ'lerin Dağılımı

DEVLET	Tüm İşletmeler içindeki Veri	Toplam İstihdam İçindeki Veri (%)	Toplam Yatırım İçindeki Yeri (%)	Karma Değer İçindeki Yeri (%)	Toplam İhracat İçindeki Payı (%)	Toplam Kredilerden Aldığı Pay (%)
ABD	97, 2	50, 4	38	36, 2	32	42, 7
Almanya	99, 8	64	44	49	31, 1	35
Hindistan	98, 6	63, 2	27, 8	50	40	15, 3
Japonya	99, 4	81, 4	40	52	38	50
İngiltere	96	36	29, 5	25, 1	22, 2	27, 2
G.Kore	97, 8	61, 9	35, 7	34, 5	20, 2	46.8
Fransa	99, 9	49, 4	45	54	23	48
İtalya	97	56	36, 9	53	-	-
Türkiye	98, 8	45, 6	65	37, 7	8	3-4

Kaynak: <http://www.die.gov.tr> Erisim Tarihi: 15.09.2009.

Ülke ekonomilerindeki dağılımlar incelendiğinde tüm ülkelerde KOBİ'ler tüm işletmeler içinde en büyük orana sahiptir. Bu oran, ABD'de % 97, 2, Almanya'da 99, 8 Hindistan'da 98, 6, Japonya'da % 99, 4, İngiltere'de % 96, G.Kore'de %97, 8, Fransa'da %99, 9, İtalya'da % 97, Türkiye'de % 98, 8'dir.

KOBİ'lerin, yalnızca ekonomik hayatta değil, sosyal hayatta da önemli görevleri bulunmaktadır. KOBİ'ler, ülkede geniş bir alanı kapsadıkları için bölgesel gelişmişlik farklarını gidermede, mülkiyeti geniş bir alana yaymada, istihdam imkanı oluşturup bunu sürdürmede ve demokratik hayatı canlı tutmada önemli görevlere sahiptirler. KOBİ girişimcilerinin mülkiyet tutkuları, başarılı olma istekleri, cesaretli adımları ve yatırım yapma arzuları siyasi istikrarın temel mekanizmalarındandır. Başarılı girişimciler, potansiyel girişimcileri etkileyecek, onların da ekonomiye girmelerini sağlayacak ve demokratik bir ortamda, psikolojik tatmin giderek yükselecektir. Güçlü KOBİ'ler, büyük işletmeleri de olumlu şekilde etkileyecek ve sosyal açıdan bir rahatlama olacaktır.

1.5. Türkiye’de KOBİ’lerin Sorunları

Türkiye’de KOBİ’lerin Finansmandan kaynaklanan sorunlar, yönetim ve organizasyondan kaynaklanan sorunlar, üretimden kaynaklanan sorunlar, pazarlama ile ilgili sorunlar, ihracat ile ilgili sorunlar, teknoloji ve ar-ge, nitelikli personel temininden kaynaklı sorunlar ve rekabet ile ilgili sorunlar olarak sekiz başlık altında incelenmiştir.

1.5.1.KOBİ’lerin Finansman Sorunları

Türkiye’de yapılan çalışmaların büyük kısmında, finansal sorunlar küçük ve orta ölçekli işletmelerin sorunları arasında birinci sırayı almaktadır. Finansman konusundaki sorunların neler olduğuna bakıldığında; özkaynak yetersizliği, işletme sermayesi gereksiniminin hızla artması, kredi maliyetlerinin yükselmesi, kredi alımında yaşanan güçlükler en önemlilerini oluşturmaktadır. Diğer finansman sorunları ise; alacakların zamanında tahsil edilememesi, teşviklerden faydalanamama, ekonomi politikalarının ve enflasyonun işletmeler üzerindeki etkisi, sermaye piyasalarından faydalanma imkanlarının kısıtlı olması şeklinde sıralanmaktadır (Karabıçak, Altuntepe, 2001:24).

1.5.2. Yönetim ve Organizasyon Sorunları

KOBİ’lerin genelde, büyük işletmelere nazaran daha küçük bir örgütsel yapıda olmalarından ötürü, işbölümü uygulaması daha kolay olabilir. Bu işletmelerde çalışan insanların hemen hemen hepsinin birbirini tanması işbölümünde kolaylık sağlamaktadır. Böylelikle KOBİ’lerde kimin ne yapacağı, alacağı ve vereceği emirler açık bir şekilde belirlenmiş durumdadır. Bu durum, olumlu bir etken olarak görülmektedir. Ancak, küçük işletmelerde formel yapılanmanın üzerinde gerektiği kadar durulmamaktadır. Çünkü yönetici kimin ne iş yapacağını kendisi belirlemektedir. Bu da yöneticinin olmadığı zamanlarda işlerin sekteye uğramasına neden olabilmektedir(Akgemici, 2001:15).

1.5.3. Üretim Sorunları

- Uluslar arası kalite normlarında ürün üretememe,
- Hammadde işletme malzemesi vb. sağlanmasında yaşanan sorunlar
- Üretim kapasitesi eksikliği,
- Pazar araştırması yapılmaması,
- Fason üretim planında karşılaşılan sorunlar
- Kapasite belirlenmesinde yanlışlıklar,
- Stoklama (depolama)sorunları(Bankacılar Dergisi, 2006:24)

1.5.4. Pazarlama Sorunları

KOBİ pazarlaması, sahip-yöneticinin iş yapma tarzından ötürü yapısal olmayan ve informal bir uygulama şekline sahiptir. Sahip yöneticiler genellikle kararların büyük kısmını kendileri alırlar ve önlerindeki fırsatlara göre bir tepki gösterirler. Dolayısıyla bu tür kararlar belirli bir zaman noktasındaki kişisel ve işletme tercihlerine göre, tesadüfi, değişken ve oldukça kaotik bir şekilde alınır. Bu tür kısıtlar KOBİ'lerin pazarlamasının özelliklerini etkileyecek daha doğrusu pazarlama için belirleyici olacaklardır. KOBİ'ler pazarlama kitaplarında yer alan teorilere ve geleneksel pazarlama niteliklerine uymazlar; onun yerine yukarıda sayılan kısıtlamalar ile pazarlama nitelikleri belirlenebilir. Dolayısıyla, KOBİ'lerde pazarlama genellikle tesadüfi, durumlara göre değişen, informal, yapılaşmamış, doğaçlama, tepkisel olma nitelikleri ile tanımlanmaktadır (Hepkul, 2002:4)

1.5.5.İhracat İle İlgili Sorunlar

Ülke ekonomisi ve kuruluşlar açısından ihracatın büyük bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. İhracat, ülke ekonomisinin gelişmesinde ve kalkınmasında etkili rol oynar. Bununla birlikte ekonominin yeteri kadar ihraç edilebilir mal üretmesi; ihracatın gerçekleşmesi ve beklenen faydaların sağlanmasında önemli bir

etkendir. Günümüzde ihracat, gelişen ve gelişmekte olan ülkelerde, büyük ve küçük ekonomilerde önem verilen ve değişik ticaret geliştirme programları ile destek gören bir faaliyet olarak görülmektedir (Akgemci, 2001:31).

Firmaların ihracatlarını geliştirme esnasında karşılaştıkları başlıca problemler arasında kalite kontrolü ve standardizasyon bulunmaktadır. Ayrıca fiyat-maliyet ilişkisini düzgün kuramamaları da bir sorun kaynağıdır. Temelde, ihracatta KOBİ'lerin kronik sorunları, ihracat pazarlaması yönetimi fikrinin ve yaklaşımının uygulanamamasından kaynaklanmaktadır.

1.5.6. Teknoloji ve AR-GE İle İlgili Sorunlar

Sürdürülebilir bir büyüme ortamı oluşturmak, korumak ve Türkiye'nin uluslar arası rekabet gücünü yükseltmek amacıyla ileri teknolojilerin kullanımı, geliştirilmesi ve üretilmesi çok büyük öneme sahiptir. Fakat Türkiye'de sanayi sektörü (özellikle KOBİ'ler), kendisi yenilikleri yakalamak yerine, satın aldığı lisanslı yahut taklit yabancı teknoloji ile basit üretim yapma alışkanlığına devam etmiştir. Bu sebeple ihracatın az, ithalatın yüksek olması durumu oluşur.

1.5.7. Nitelikli Personel Sorunu

Personel eğitimi, iş görenin belirli bir işi yapmak için bilgi ve becerisinin çoğaltılmasına ve böylelikle geliştirilmesine yönelik sistemli uygulamalar bütünüdür. İyi hazırlanmış bir eğitim programının uygulanmasında hem işletme ve hem de çalışanların karşılıklı faydaları bulunmaktadır. Bir eğitim programı oluşturulurken belirli görevlerdeki iş görenlerin işbirliğini sağlamak faydalı olacaktır. Eğitim, iş görenlere yapmakta oldukları işleri daha iyi yapma imkanı sağlamakla birlikte, onlara daha üst görevlere yükselme şansını da hazırlayabilmektedir. Bu imkanları tanıyan her eğitim-öğretim programı iş görenlerce de istenilmektedir (Akgemci, 2001:34).

1.5.8. Rekabet Sorunu

Ülke ekonomilerinin dünya ekonomisiyle bütünleştiği, üretimin, dağıtımın ve tüketimin dünya çapında planladığı ve işlem gördüğü serbest piyasa sistemine dayalı günümüzde, globalleşme sürecinin arkasındaki itici gücün rekabet olduğu herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Her devlet, kendi sınırları içinde serbest rekabet ortamını oluşturmak ister. Bu toplumuna daha ucuz, kaliteli mal ve hizmet sunabilmenin bir şartıdır. Ülkeler bu sebepten dolayı serbest rekabet ortamını benimsemek zorunda kalmışlardır.

1.6. KOBİ'lerin Avantajları ve Dezavantajları

KOBİ'lerin büyük işletmelere kıyasla sahip oldukları özelliklerinden dolayı çok sayıda avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır

1.6.1. Avantajları

Küçük işletmelerin ekonomik sistem içindeki pozisyonlarını belirlerken niceliksel özellikler ile birlikte niteliksel özelliklerinin de etkisi oldukça fazladır. Küçük işletmelerin temelde en önemli üç özelliği; bağımsızlık, teşebbüs niteliği ve kişisel ilişkilerdir. Büyük firmalardan bu özellikleriyle ayrılan küçük işletmeler, ülke ekonomisine birçok avantajlarla katma değer sağlamaktadır (Başçı ve Aktaş, 2006:438)

KOBİ'lerin avantajlı oldukları durumları şu şekilde sıralamak mümkündür. (Akgemici, 2001:15).

- Büyük miktarda yatırıma girmeden işletmeler açısından önce yeni bir fikir veya buluşa pazarın tepkisinin bilinmesi zorunludur. KOBİ'ler bu konuda bilgi kaynağıdır.
- İşletme yönetiminde gereksinim duyulan çok yakın denetim KOBİ'lerde bulunmaktadır.

- Daha az yatırımla, daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlamaktadır. Müşteri ve personel ile daha yakın ilişkiler içerisine girebilmek.
- Pazarlama üretim ve hizmet konularında daha esnek olabilmek.
- Girişimciliği teşvik eder.
- Daha düşük yatırım maliyetiyle istihdam imkanı yaratmaktadır.
- Ekonominin ve sosyal sistemlerin denge ve istikrar unsurudur.
- Bireysel tasarrufları teşvik eder.
- Emek yoğun teknolojilerle çalışarak ve genelde düşük vasıflı eleman istihdam ederek işsizliğin aşağı çekilmesine katkıda bulunmaktadır.
- Talep değişikliklerine ve çeşitliliklerine daha kolay uyum gösterebilmektedir.
- Esnek yapıları itibariyle ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmektedir.
- Teknolojik yenilikleri almaya esnek yapıları nedeniyle daha yatkındır.
- Bölgearası dengeli kalkınmayı sağlar.
- Gelir dağılımındaki dengesizlikleri azaltır.
- Büyük sanayi işletmelerinin destekleyicisi ve tamamlayıcısıdır.
- Personel ile yakın ilişkiler kurar.
- Ülke içerisinde farklı bölgelerin kalkınmasında ve çevrenin korunmasında etkilidir.
- Yatırım yaparken daha çok kendi özsermayesine ağırlık vermesi gibi avantajları vardır.
- Büyük işletmelere ara mal temin eder(Yılmaz, 2003: 3; ATO, 2007:38)

1.6.2. Dezavantajları

KOBİ'lerin yukarıda belirttiğimiz avantajlarına karşın, işletmelerin kendisinden kaynaklanan zayıf tarafları da bulunmaktadır. KOBİ'lerin dezavantajları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Akgemici, 2001:15);

- Olumsuz rekabet,
- Genel yönetim eksikliği,
- Özellikle stratejik kararların işletme sahip veya ortakları tarafından alınıp, orta ve/veya alt düzey görevlilerin tam katılımının sağlanamaması,
- İşletme bünyesinde, mali danışman veya uzman istihdam edememe,
- Uzman bir finansman ekibi veya departmanından yoksunluk,
- Sermaye yetersizliği,
- Finansal planlama yetersizliği,
- Banka ve diğer finansal kurumlardan gerekli desteği görememe,
- Sermaye piyasasından gereğince faydalanamama,
- Ürün geliştirme eksikliği,
- Üretim ve satış arasındaki koordinasyon eksikliği,
- Modern pazarlama etkinlikleri sergileyememe,
- İşletmelerin küçük veya orta ölçekli olması sonucu ihale vb. etkinlikleri izleyememek,
- İşyerinin veya yerleşim alanının küçüklüğü,
- Bağımsızlığın kaybetme ve batma riski,

- Kalifiye eleman sağlayamamak,
- Mevzuat ve bürokrasi.

BÖLÜM II

KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI VE FİNANSMAN SORUNLARI

2. KOBİLERİN FİNANSMANI VE FİNANSMAN SORUNLARI

KOBİ'lerin finansman kaynakları çerçevesinde değerlendirilebilecek olan temel kaynaklar, mali sistemden elde edilen fonlar (banka ve özel finans kurumu kredileri, factoring borçları, finansal kiralama borçları, tüketici finansman şirketlerinden sağlanan borçlar vb.), ticari borçlar (senetli ve senetsiz) ortak iştiraklere olan borçlar, kamu destekleri ve özkaynaklardır. (Yüksel, 2005:9).

Firmaların yatırım döneminde başlayan finansman sorunları firmanın faaliyeti süresince devam etmektedir. Bu konudaki çalışmalar, Türkiye'de faaliyet gösteren küçük ve orta boy işletmelerin yüzyüze kaldığı finansman sorunlarının en önemli nedenlerinden birinin özsermaye yetersizliği olduğunu ortaya koymaktadır.

KOBİ'lerin en öncelikli problemlerin başında finansal sorunları yer almaktadır. Bu İşletmelerin finansal sorunları yatırım döneminden başlamakta ve işletme döneminde devam etmektedir (Ceylan, 2000: 300).

2.1. Türkiye'de KOBİ'lerin Finansman Kaynakları

Türkiye'de KOBİ'lerin finansman kaynakları şunlardır:

- Özsermaye,
- Banka kredileri,
- Yabancı kaynaklar
- Ticari Krediler

- Risk Sermayesi
- Yabancı kaynaklar
- Faktoring
- Fortfaiting
- Barter
- Sermaye Piyasası Yoluyla Sağlanan Fonlar
- Devlet ve Diğer Kurumlardan Sağlanan Destek ve Yardımlar

2.1.1. Özsermaye

Küçük ve orta ölçekli işletmeler uzun dönemli sermaye yatırımlarını genellikle öz kaynaklardan karşılamakta, bu nedenle de sık sık finansal problemler ortaya çıkmaktadır. (Ban, 1999: 148).

Özkaynaklardan elde edilen sermayeyi, işletmenin faaliyetlerini yürüttüğü sektör, organizasyonel yapısı, işletmenin büyüklüğü, sahiplerinin veya yöneticilerin tavırları, kısacası işletmeye bağlı olan her şey belirlemektedir. Ayrıca işletmenin kredi elde etme imkanında özsermayenin derecesi de önemli bir etkidir. Kredi veren kurumlar, işletmenin özkaynaklarını kredi tahsisinde bir güvence olarak değerlendirir ve buna göre kredi talebine cevap verir. KOBİ'lerin büyük kısmının kredi bulma, ya da sermaye piyasasından fon elde etme olasılığının düşük olması sebebiyle özsermaye, küçük işletmelerin uzun dönemli en iyi finansman kaynağıdır. Ancak, KOBİ'ler özkaynaklarla finansmanda birtakım zorluklarla yüz yüze kalmaktadırlar. Öncelikli olarak, hisse senedi ihracı yoluyla fon elde edilmesinde hisse senetlerini satın alacak yatırımcıların bulunmasında güçlüklerle karşılaşmaktadır. Çünkü bu işletmeler genellikle yatırım noktasında, kâr dağıtacak durumda değildirler. Bu nedenle, küçük tasarruf sahipleri KOBİ'lerin hisse senetlerine ilgi duymamaktadırlar. Bunları alan tasarruf sahipleri ise diledikleri zaman hisse senetlerini paraya çevirmede güçlük çekmektedirler. KOBİ'lerin büyük bir bölümü borsada işlem

görmek için gerekli olan şartları elde edemedikleri için,, hisse senetleri borsada işleme alınmamaktadır (İSO, 2008: 9).

KOBİ'lerin sermaye yapılarının güçsüz oluşu öncelikli olarak işletmelerin kuruluşunda var olmakta ve birçok KOBİ için süreklilik kazandığından işletmelerin daha sonraki faaliyetlerinin tümüne etki etmektedir. İşletmeciler ellerinde var olan küçük sermayeler ile işletmeler oluşturmakta, bu özsermayeleri de hem yatırım hem de pazar da bulunmak için gerekli çalışmalar için yeterli düzeyde olmamaktadır. KOBİ'ler piyasa koşulları nedeniyle vadeli satışlarını da özsermayeleri ile finanse etmek zorunda kalmaktadır. Henüz kuruluş aşamasında meydana gelen bu özsermaye sorunu KOBİ'leri faaliyetleri süresince olumsuz etkilemektedir (Oktay ve Güney, 2002:4).

Özsermaye ile finansmanın avantajları aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir (Akgüç, 1998:753) ;

- Özsermaye ile finansman işletmeye sabit bir yük getirmez.
- Özsermayenin belirli bir vadesi yoktur. İşletme için sürekli bir kaynak niteliğindedir.
- Özsermaye, işletmenin zarar etmesi olasılığına karşı bir emniyet yastığı işlemini yerine getirdiğinden, öz sermayenin yükselişi, işletmenin kredi değerliliğini arttırarak, ek kaynaklar bulmasına olanak sağlar.
- Belirli dönemlerde şirket için pay senedi satarak kaynak elde etmek, yabancı kaynak sağlanmasına oranla daha elverişlidir.

Özsermaye ile finansmanın dezavantajları aşağıdaki gibidir;

- Yeni pay senedi çıkarılması yöntemiyle özsermayenin artırılması durumunda firmaya yeni ortakların dahil edilmesi, kontrol yetkisi ve yönetimin paylaşılması sonucuna neden olur.

- Yeni pay senedi çıkarılması ya da yeni ortakların dahil edilmesi, işletmenin gelirinin sayısı artan firma sahipleri arasında bölünmesine ve mevcut ortakların gelirlerinin düşmesine neden olabilmektedir.
- Yeni pay senedi çıkarılmasının gerektirdiği giderler, genellikle, tahvil çıkarılmasının gerektirdiği giderlerden daha fazladır.
- Kimi zamanlarda pay senetleri için Pazar, tahvil çıkarılmasına kıyasla daha dar olabilir.

KOBİ'lerin finansman kaynağının çok büyük bir kısmını firma sahibinin öz varlığı oluşturur. Çünkü bu firmaların sermaye piyasasından fon sağlama imkanları hemen hemen hiç yoktur. Ayrıca para piyasasından özellikle de ticari bankalardan kredi kullanma olanakları da çok sınırlıdır (Müftüoğlu, 1993:71).

2.1.2. Banka Kredileri

Banka kredileri; en rahat ve en çok karşılaşılan borçlanma kaynağıdır ve kısa, orta ve uzun vadeli olabilmektedir (Yaşar, 2006:14).

Bankaların ülke ekonomilerinde üstlendikleri asıl görev, tasarruf sahibi gerçek ve tüzel kişilerden elde edilen fonların, Ek bir kaynağa ihtiyaç duyan gerçek ve tüzel şahıslara aktarılmasına aracılık etmektir. Bankalar, fon sağlama işlevini, genellikle krediler aracılığı ile gerçekleştirmektedir. Kredi, bankanın bir gerçek ya da tüzel şahsa ödünç para vermesi, bu kişi lehine bir işin yapılması ya da bir borcun ödenmesi ile ilgili taahhütte bulunması veya garanti etmesi olarak değerlendirilebilmektedir (Girginer, 2008:132).

KOBİ'ler, hem yeni yatırımlar yapabilmek, hem de üretim kapasitelerini artırmak için kredi kullanırlar. Bu ise, uzun vadeli bir dönemi içermektedir. Bankalar, KOBİ kapsamında yer alan işletmelere genelde kısa vadeli kredi vermek isterler. Bu nedenle KOBİ'ler, kullandıkları kredinin karşılığını elde edemediği geri ödeme zorunda kalmaktadırlar (Yılmaz, 2003:44).

KOBİ'lerin kredi sağlamada bankalar tarafından teminat olarak gayrimenkul ipoteği istenmesi karşılaştıkları kaldıkları en önemli sorundur. Özellikle uzun vadeli kredilerde firmalardan gayrimenkul dışında hiçbir varlık teminat ipoteği olarak kabul edilmemektedir. Oysaki firmalar, ellerinde var olan gayrimenkulü sermaye olarak kullanarak işletmeye yeni yatırımlar yapmaya veya mevcut verimli işlevini yitiren eski makineler yerine, yeni teknolojinin ürünü makineleri satın alarak üretimin miktarını, kalitesini ve verimliliğini güçlendirmeye çalışmak isteyebileceklerdir (Karabıçak ve Altuntepe, 2001:289).

KOBİ'ler, bankaların genellikle kredilendirme şartlarını karşılamada zorluk çekmektedirler. Özellikle bu firmaların mal varlıklarının yeterli olmaması, gerekli teminatı gösterememelerine sebep olmakta, bu durum ise kredi almada caydırıcı neden olarak ortaya çıkmaktadır. KOBİ'lerin kredi temininde karşılaştıkları diğer bir problem ise bu firma sahiplerinin kredi almaya prensip olarak karşı çıkmaktadırlar (Atik, Sezer, 2001:86).

KOBİ'lerin sınırlı olan büyüklükleri ve yeterli olmayan dayanışmaları, mali kurumlar karşısında zayıf kalmalarına sebep olmaktadır. Sonuçta gereken kredi sağlanamamaktadır. Kredi sağlansa dahi miktar, vade, teminat ve faiz oranı bakımından uygun olmayan koşullar ortaya çıkmakta ve ekonomideki sağlıklı gelişmelerden ve ekonomik krizlerden büyük ölçüde etkilenmektedir. KOBİ'lerin kredi kullanamamasındaki en önemli nedenlerden birisi verilen kredilere teminat istenmesidir. Diğerleri ise işletme - banka ilişkilerinin seyriyle kredi faiz oranlarının maliyetler üzerindeki olumsuz etkisidir. (Tüysüz, 2002:23).

Kısa Vadeli Krediler; Firmalar genellikle işletme sermayesi ihtiyacını gidermek ve belirli dönen varlıklarını özellikle de stoklarını ve/veya müşterilerinden olan alacaklarını finanse etmek için kısa vadeli banka kredisi istemektedirler. Kısa vadeli borç kullanımının avantajı; esneklik, Hız ve maliyetin uzun vadeli borca göre daha ucuz olmasıdır.

Orta Vadeli Krediler; net bir zamana bağlanmamış olmakla birlikte bir seneden daha çok zamana sahip krediler olup, işletmelerce, duran varlık yatırımlarını

finanse etmek, mevcut duran varlıkların ekonomik değerlerini artırıcı giderleri karşılamak, net işletme sermayesini artırmak, iştirakte bulunmak, başka bir firmayı aktif ve pasifiyle birlikte devralmak için kullanılmaktadır.

Uzun Vadeli Krediler; Orta vadeli kredilerin taşıdığı üstünlük ve sakıncalar ile benzer olduğu söylenebilir.

KOBİ'lerin, Türkiye'de, bu problemle ilgili pozisyonlarını incelediğimizde, birtakım önlemler alındığını ve bu yönde bazı çalışmaların var olduğunu görülmektedir. Sonuç olarak kalkınma planlarında da bu yönde çalışmalar yapılmaktadır. Avrupa Birliği'ne tam üyeliğin hedeflendiği ve bunun ilk basamağı olarak değerlendirilen Gümrük Birliği'ne geçiş sürecinde, Avrupa Topluluğu ile uyumun sağlanabilmesi için, bu ülkelerdekine benzer programların yürütülmesi konusunda bazı adımlar atılmaya çalışılmıştır. Son zamanlarda yaşanan ekonomik kriz nedeniyle finansal açıdan bazı olumsuz gelişmeler yaşanmaktadır. Fakat yine de bazı ilave tedbirler, yeterli kalmadığı gibi, birtakım tedbirler alınmaktadır (Ekinci, 2003:5).

2.1.3. Yabancı Kaynaklar

Yabancı kaynak finansman usulleri olarak; ticari krediler (satıcı kredileri), risk sermayesi, finansal kiralama(leasing), faktoring, forfaiting, barter, sermaye piyasası yoluyla sağlanan fonlar ve devlet ve diğer kurumlardan sağlanan destek ve yardımlar KOBİ'lere finansman kaynağı sağlamaktadır.

2.1.4. Ticari Krediler

Ticari kredi, borçlanma yoluyla finansman kaynakları arasında yer almaktadır. İşletmeler genel olarak başka işletmelerden kredi ile satın alımı yaparlar ve bu borcu "kısa vadeli borç" olarak kayda girerler. Kısa vadeli borç ya da daha yaygın kullanılan deyimle "ticari kredi" kısa dönemli borcun en büyük bölümüdür ve finansal olmayan orta büyüklükteki bir işletmenin ticari pasifinin yaklaşık %40'ını oluşturmaktadır. Bu oran daha küçük firmalar için biraz daha yüksektir (Yaşar, 2008:60).

Ticari kredilerde vadeli çek uygulaması ödeme yöntemi olarak en çok başvurulan araçtır. Çek, Türk Ticaret Kanunu'na göre görüldüğünde ödenmesi gereken bir kıymetli evraktır. Fakat, pratikte üzerine yazılan tarih nedeniyle tahsil edilmesi vadeli hale dönüşmektedir. Bu sebeple, KOBİ'lerin para akışını belirleyen çoğu zaman mal teminlerinde ve satışlarda çek kullanılmaktadır. Bu yöntemle işletmeler kendilerine kısa vadeli bir finansman kaynağı oluşturmaktadır. Burada en büyük sorun, çek tahsilâtında oluşabilecek herhangi bir gecikmenin, firmanın ödemelerini de aksatması nedeniyle kısa süreli nakit sıkıntısı ve ödeme güçlüğü yaşanmasıdır. Özellikle, kriz dönemlerinde karşılığı ödenmeyen çek ve senetler, KOBİ'lerin önemli finansal sorunlarla karşılaşmasının sebeplerindendir (Aras ve Müslüov, 2001:3).

2.1.5. Risk Sermayesi

Risk sermayesi, kaynakların yeterli olmaması sebebiyle gerçekleştirilemeyen, başarıya ulaşma olasılığı yüksek yatırım projelerinin finansmanını, yönetimine katıldığı yeni firmalar kurarak yapan ve gelecekte oluşacak kârlar ile pay senetleri fiyat artışlarından yararlanmayı amaçlayan örgütlenmiş bir portföy yönetim kuruluşudur (Rodoplu, 1993:117).

Bu modelin temeli bir ortaklığa dayanmaktadır. Ortaklığın bir yanında bilimsel gelişmeleri takip eden ve bunları uygulanabilir teknolojilere dönüştürerek satılabilir ürünler imal edeceğine inanan girişimciler bulunmaktadır. Ortaklığın diğer yanında ise, bu girişimcilerin fikirlerini değerlendirip, bu fikirlerin başar getirecek yatırımlara dönüşebileceğine inanan ve bu sebeple girişimcileri finanse eden risk sermayedarları yer almaktadır. Risk sermayedarları, tasarruf fazlasına sahip şahıslar olabileceği gibi, bu işi meslek edinmiş profesyonel risk sermayesi firmaları da olabilir (Göktuğ Akkaya, 2001:61).

Risk sermayesi firmalarını, diğer finans kuruluşlarından ayıran temel özellikleri şunlardır (İşeri, 2000:76);

1. Hızlı ve yeni büyüyen firmaları finanse ederler.

2. Finansman sağladıkları firmalardan hisse alırlar.
3. Finansmanı oldukları firmalara, yeni ürün ve hizmet geliştirme konusunda yardım ederler.
4. Ortak oldukları firmaların yönetimlerinde söz sahibi olarak, şirket stratejisini belirlemeyi hedeflerler.
5. Yatırım gerçekleştirdikleri firmalardaki hisse payları, genellikle % 50'nin altındadır.
6. Yüksek gelir beklentisiyle yüksek risk alırlar.
7. Finansman sağladıkları firmalara ilişkin beklentileri uzun vadeli.
8. Yatırımlarının taşıdığı riski, aynı anda pek çok firmada, finansman karşılığında ortak olarak aşmayı hedeflerler.
9. Diğer risk sermayesi firmalarıyla ortak yatırımlar yaparlar.
10. Yüksek teknoloji üreten firmalara yatırım yapmakla beraber, hemen hemen bütün sektörler ilgi alanları içerisindedir.
11. Yatırımlarından çıkışları genellikle, ya ortak oldukları firmayı borsada halka arz ederler ya da, firmayla ilgilenen büyük bir firmaya hisselerini satma yöntemiyle gerçekleşir.

Risk sermayesi bir özkaynak finansman olduğu için KOBİ'ye, yabancı kaynaklardaki gibi mecburi bir ödeme getirmemektedir. Ayrıca, kar ve zarara katılmayı göze alan risk sermayedarı sermaye katkıları karşılığında garanti, kefalet ve ipotek de aramamaktadırlar. Bu tür güvencelerin istenmemesi, özellikle teminat gösterecek yeterli varlığı olmayan KOBİ'lere önemli bir imkan sağlamaktadır. Risk sermayedarının aldığı garanti, girişimcinin yetenekleri ve girişimin gelişme projesinin kar potansiyelinden meydana gelmektedir. Diğer bir deyişle, risk sermayedarlarının yatırım gerçekleştirirken güvencesi, desteklediği yeni ve küçük

işletmenin teknolojik güncelliği sayesinde güçlenmesinden elde edeceği sermaye kazancıdır (Korkmaz, 2003:245).

2.1.6. Finansal Kiralama

Finans literatürü finansal kiralama kararını etkileyen faktörlerin etkisinin işletme boyutuna göre farklılık göstermektedir. Büyük firmalarda finansal kiralama kararı karlılık, finansal kaldıraç ve vergilendirme ile pozitif korelasyona sahiptir. Ancak KOBİ'lerde finansal kiralama kararı vergilendirme ve finansal kaldıraç düzeyi ile değil, büyüme olanakları ile doğrudan ilişkilidir.

İşletmecilerin seçtiği bir yatırım ürününün özkaynak ya da kredi kullanılarak sahip olunması yerine, mülkiyeti leasing şirketinde kalmak üzere belirlenen kiralar karşılığında kullanım hakkının işletmeciye verilmesini amaçlayan bir finansman yöntemidir. Türkiye'de finansal kiralama olarak uygulanmaktadır (Çımat ve Laçinel, 2002, s.76). Leasing yöntemi ile yatırım ürünlerinin satın alınması yerine, kiralanması yolu ile firmaların işletme sermayelerini başka giderlerini karşılamada kullanılması, bu sayede verimliliğin ve karlılığın artması amaçlanmaktadır (Fider, 2010).

Ülkemizde leasing uygulaması 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu 26.06.1995 tarihinde kabul edilmesi ile başlamıştır, Finansal Kiralama Kanunu'nun hedefi; finansman yaratmaya yönelik finansal kiralamayı düzenlemektir. Finansal kiralama sözleşmesinde;

- Kiralayan
- Kiracı
- Mal sahibi olmak üzere üç taraf vardır (İktisadi Araştırmalar Vakfı, 1996, s.29-33).

Leasing işlemi, yatırım ürününün ne olacağı seçimi yapılarak satıcı işletmeyle fiyat teslim koşullarını içeren bir ön sözleşme yapılmasıyla başlamaktadır. Proje için finansman aşamasına geçildiğinde leasing şirketine başvurulmakta, başvuru sonunda

işletmenin mali yapısı, nakit akışı ve yatırım ürününün özellikleri leasing firması tarafından değerlendirilmekte ve bir teklif oluşturulmaktadır. Bu teklifte mutabakat sağlanması halinde firma ile leasing kuruluşu arasında noter tasdikli en az dört yıllık “Finansal Kiralama Sözleşmesi” gerçekleştirilecektir. Leasing kuruluşu gerek gördüğü takdirde firmadan “teminat” talep edebilmektedir. İşletmenin yatırımını gerçekleştirdiği mal için destekleme alıyorsa bu teşvik belgesi finansal sözleşme sonrası, Leasing kurumu ile beraber Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü’ne müracaat edilerek Leasing şirketine devri gerçekleştirilmektedir. Leasing firması malın satın alındığı firmaya ödeme yaparak malın firmaya teslim edilmesini sağlar. Malların temin edilmesinden sonraki aşamada ise kiracı adına malların sigortalanması işlemi gerçekleştirilir. Malın kullanım hakkı finansal sözleşme ile kiracıya geçmiş olmakla kira süresi boyunca kullanım hakkı ile birlikte sigorta primleri, bakım ve onarım giderleri de kiracı şirkete geçmiş olacaktır. Sözleşme tarihinin bitiminde malın kullanım hakkı sözleşmedeki sembolik fiyata satın alınabilir, kira süresi uzatılabilir veya mal Leasing firmasına iade edilerek gerçekleştirilmiş olur (Başkent, 2007:49).

Finansal kiralama işleminde sabit maliyetlerin olması, yüksek hacimli işlemlerin daha fazla teşvik sağlaması KOBİ'lerin finansal kiralamadan fazla yararlanmamasına sebep olmaktadır. Ancak finansal kiralama aynı anda, KOBİ'lere tahsis edilen ve bu firmaların daha yüksek riskleri nedeniyle batık krediler olarak geri dönen kredilerin takip edilmesinde önemli rol oynayabilir.

Leasing, orta vadeli bir kredi işlemidir. Diğer kredilerden farkı, kredinin kiracıya nakit olarak aktarılmaması. Kiracı, işletmesinde kullanmak istediği sabit mal için leasing firmalarından kredi istemektedir. Leasing firması da bu krediyi kiracının istediği sabit malın temininde kullanır (KOBİ Finans, 2010).

Finansal Kiralama Türleri (KOSGEB, 2002):

- **Yurtiçi Kiralama:** İhtiyaç gerektiren yatırım ürününün, Ülkemizden veya dünyanın başka bir ülkesinden Leasing firması tarafından satın alınarak

kiralanması olup iki tarafında hem leasing firması hem de kiracının yurt içinden olması gerekmektedir.

- **Uluslar arası Kiralama:** Yatırım ürününün, ülke dışında faaliyet gösteren bir Leasing kuruluşunca satın alınarak kiralanması olup bu faaliyetin gerçekleşmesinde Türkiye'deki Leasing firması sadece aracılık yapmaktadır.
- **Satışa Yardımcı Kiralama:** Pazar payını artırarak müşteri kapasitesini yükseltmek isteyen üretici ve satıcı firmalara, müşterilerine farklı finansman olanakları sağlamaları için Leasing firması tarafından verilen bir hizmettir. Satıcı firma, müşterisine peşin ve vadeli satış önerileriyle birlikte Leasing kuruluşundan temin etmiş olduğu opsiyon ile kiralama hizmetini de sunmaktadır.
- **Satış ve Geriye Kiralama:** Faaliyet süresi içerisinde nakit girişine ihtiyaç halinde Leasing firmasının devreye girerek, nakit ihtiyacı olan işletmenin satmak istediği mallarını satın alarak değerini nakit olarak ödeyip, o malı aynı işletmeye kiralaması ve kira süresinin dolması halinde de tekrar sembolik bir rakama işletmeye geri satılmasıdır.

2.1.7. Faktoring

Faktoring, genel anlamı ile ürün ve hizmet satışlarından elde edilen alacakların temlik yolu ile bir faktoring şirketine devredilmesi ve bu alacakların faktoring şirketi tarafından yönetilmesidir. Faktoring, KOBİ'lerin ülke içindeki satışlarına dayalı olarak finansman sağladığı ve bu tip firmaların önemli vaktini alan alacakların tahsili işlemlerini yürüttüğü gibi, yurtdışı işlemlerle de ihracatı kolaylaştırmakta, sunduğu finansman ile birlikte ihracat bedelinin ödenmesinin garantisini vermek ve bu bedelin vadesinden önce yurda getirilmesine imkan sağlamaktadır (meb.gov.tr, 2010).

Faktoring, yüksek meblağlarda uzun vadeli satış yapan işletmelerin, bu satışlarını sıcak paraya döndürmek için alacak haklarını "faktoring şirketi" olarak adlandırılan finansal kurumlara devretmesine dayanan bir finansal işlemdir. Yapılan

faktoring anlaşması ile faktörün üstlendiği görevler; satıcı firmanın kredi satışlarının muhasebe işlemlerini gerçekleştirme, vadesi dolan kredi satışlarının tahsilâtını gerçekleştirme, alacakların tahsil edilememesi halinde ise zararı karşılama, kredili satış tutarlarının belirli bir seviyede satıcı işletmeye kredi vermek, müşterilerin mali durumları hakkında kaynak araştırması yapmak ve ürünlerinde daha verimli halde satışını gerçekleştirmek amacıyla neler yapılabileceğini araştırmaktır (Çelik, 2004:129)

Faktoring, üç ayrı hizmeti ortaya koyan bir finansal metottur. Faktoring şirketi öncelikle, alacakların yönetimine ilişkin tahsilatı üstlenerek, alacak kayıtlarını takip etmekte, söz konusu alacakların tahsili için ihbar ve uyarı gibi işlemleri yerine getirmektedir. Piyasa araştırması yapılması ve ilgili bilgilerin müşteriye aktarılması da faktor tarafından üstlenilebilmektedir.

İkincisi; alınan hizmetin, alacağın ödenmeme riskine karşı garanti edilmesidir. Böylelikle, alacaklarını faktöre temlik eden müşteri, mal sattığı şirketlerin borcunu ödemeyecek duruma düşmesi karşısında güvence altına alınmış olmaktadır.

Üçüncüsü ise, faktoring firmasına temlik edilen vadeli alacakların vadesi dolmadan faktor tarafından müşteriye bir kısmı ödenir. Genelde bu durum alacak toplamının en çok %80'i karşılığındadır. Alacakların ödeme zamanı geldiğinde alacağın tamamı borçlu tarafından faktöre ödenir. Faktor bu tutardan masraflarını düşerek miktarı müşteriye öder (Akgemici, 2001:3).

Faktoring işlemlerinde iki tür maliyet söz konusudur, bunlar:

1. Yönetim Bedeli: Faktoring komisyonu olarak da adlandırılan bu komisyon faktörün, güvenilirlik araştırması, üstlendiği risk, alacak hesaplarının kayda geçilmesi ve tahsilatı için, satıcının temlik etmiş olduğu alacaklar üzerinden alınan, hizmet tipine göre %0,5 ile %1,5 arasında değişebilen bir komisyondur (Türkiye İhracat Kredi Bankası, 2003:1).

2. Faiz Oranı: Satıcı tarafından kullanılan finansmanın bedelini kapsamak üzere, kullanıldığı vadeye göre Libor (London Interbank Offering Rate) oranı çerçevesinde belirlenmektedir (Resmi Gazete, 2003).

Factoring işleminin sağladığı yararlar (KOSGEB, 2002):

- Yapılan kredili satışların müşteri hesaplarını ayrı ayrı tutmak yerine tek bir hesap içinde değerlendiren ve müşteriler hakkında bilgi sahibi olarak ödeme dönemi gelmiş olan kredi satışları tahsil eden faktörün yeterli gücü elinde bulundurması ve daha uygun ve daha ucuz maliyet ortamı yaratarak muhasebe işlemini üstlenmesi,
- Yapılan satışların vadesi dolduğu zaman tahsil işlemlerinin garantisini sağlama veya tahsil edilememesi durumunda dahi doğabilecek bu zararı factor tarafından temin edilmesi ile doğacak kayıpları ortadan kaldırma,
- Yapılan kredili satışların vadesini beklemeden factor tarafından satışın %80'nin nakit ödenmesi vadesi dolduğunda geri kalan %20 tutarını temin etmesi bakımından KOBİ'lere finansman, risk ve muhasebe avantajları sağlamaktadır.

2.1.8. Forfaiting

Forfaiting, ihracat ve ithalat işlemleri sonucunda doğabilecek vadeli alacakların veya borçların forfaiting firmalarına (forfaiter) devredilmesiyle oluşan iskonto işlemidir (KOSGEB, 2002). Genel olarak yatırım malları için kullanılan bir finansman yöntemidir. Forfaiting işlemine her türden alacak konu edilebildiği halde uygulama olarak ithalatçılardan borcuna karşılık emre yazılı senet ve poliçeler daha garanti olduğu için tercih sebebidir. İhracatçının forfaiting yaptığı kurum belli bir iskonto oranı üzerinden devraldığı senet ve poliçeler karşılığında ithalatçıdan teminat olarak banka garantisi istemektedir (Başkent, 2010).

İhracatçı açısından forfaiting'in avantajları şunlardır; (Erdoğan ve Ata, 2009):

- İhracatçı gerçekleştirdiği vadeli satış işlemini nakite çevirip çekilir, bütün ticari, finansman ve politik risk forfaiting kurumuna kalır,
- İhracatçı firma belli bir iskonto alarak riskinden çekindiği ülkelere mal satışını kolayca gerçekleştirebilir,
- Herhangi bir sözleşme akdine ihtiyaç duyulmayan forfaiting, vadeli satışları nakde çevirdiği için ihracatçı bilânçosunun likitidesini artırır,
- Katma Değer Vergisi iadesi ile kambiyo dosyası erken kapatılabilir,
- Sabit fiyat avantajından yararlanır,
- İhracatçı, risk ile aynı zamanda alacağını tahsil etmek için yapacağı masraflı forfaiting firmasına yüklemiş olur,
- İhracatçı vadeli satışını nakite dönüştürüldüğü için likitide sıkıntısını telafi ederek geleceğini rahatlıkla görebilmektedir.

İthalatçı Açısından Forfaiting'in Avantajları (KOSGEB, 2002):

- Alternatif bir finansman kaynağı elde edilir,
- Borçlanma kapasitesini ve çeşidini artırma imkânı sağlar,
- İthal edilen ürünün bilânçoya dâhil edilmesiyle ithalatçı, her türlü yatırım indiriminden faydalanır,
- İşlemler hızlı ve basit bir yöntemle gerçekleşmiş olur,
- İthalatçı bankalardaki nakit kredilerini kullanmak zorunda kalmaz,
- Vade sonuna kadar sabit faiz oranı uygulanmaktadır.

2.1.9. Barter

Barter, Tanım olarak "takas" anlamına gelmektedir. Ticaret ve ekonomi sisteminde ise Barter kelimesi, sıradan takas faaliyetlerinden daha ötede, etkili bir ticari sistemi ifade etmektedir. Barter'ı temel hatlarıyla, satın alınan ürün ve hizmetin bedelinin, üretilen ürün ve hizmet ile ödendiği bir finansman sistemi olarak özetleyebiliriz. Barter uygulamalarına katılmak için ilk olarak herhangi bir firmanın barter ortak pazarına üyeliğini gerçekleştirmesi gerekmektedir. Kısaca Barter Sistemi, şirketlerin bir araya gelerek oluşturduğu bir pazardır ve barter ortak pazarını oluşturan tüm işletmelerin ürün arzları ve talepleri ile işlemektedir. Bu tanımda herhangi bir ticari ya da emtia borsasından farklı görünmemektedir. Oysa ki barter, farklı ticari işlemlerinde olduğu karmaşık bir pazardır. barter sistemi ile çalışan üye bir işletme, barter ortak pazarından satın aldığı ürünlerin ve hizmetlerin bedelini, ürettiği veya pazarlamasını yaptığı ürünleri barter ortak pazarında satışını gerçekleştirerek öder. barter pazarına ürün satan firma, bedelini, barter pazarında satışa sunulmuş ürünler ve hizmetler listesinden istediğini satın alarak tahsil eder. barter firmaları arz ya da taleplerini barter ortak pazarına sunmaktadır..

1990 yılının ikinci yarısı itibariyle faaliyete başlayan barter sistemi, üye olan işletmeler satışa sunmak istedikleri mallarını sistem danışman aracılığı ile internet kanalıyla bir ürün ve hizmetleri ortak havuzunda toplayıp, o ürüne ihtiyacı olan alıcıların satıcılarla peşin fiyat geçerli olmak üzere, fiyatta anlaşılması sonucu barter şirketinin de onaylaması ile gerçekleştirilen bir takas alışverişidir. İnternet kullanımının artması ile barter sisteminin kullanımı da hızlanmıştır. En çok kullanılan barter yöntemleri; perakende barter, toptan barter ve uluslar arası barterdir (Uzay ve Küçük, 2006).

Barter'ın faydaları :(kobitek.com, 2010):

- Barter ile etkili stok satış yöntemi gerçekleştirilir. Barter sistemi, özellikle stok eritme problemi çeken işletmeleri rahatlatır, gereksiz stok maliyetlerinden kurtarır. İşletme, bu stokları satması karşılığında nakit

ödeyerek satın aldığı ürün ve hizmetleri barter ortak pazarından para ödemeksizin sahip olabilir.

- Atıl kapasiteyi değerlendirmede etkili bir yöntemdir. İşletmelerin bilançolarında amortisman, personel gideri, faturalar ve benzeri sabit giderleri her zaman için söz konusudur. Buna nazaran şirketler, ancak satış yapabildikleri oranda üretim yapabilmekte, bu da sabit giderlerin birim maliyetini artıran bir unsur olmaktadır. Barter sistemine üye firmalar, tam olarak kullanamadıkları kapasitelerinin bir kısmını barter ortak pazarında değerlendirerek atıl kapasitelerini harekete geçirebilir ve bu yolla hem sabit giderlerinin birim maliyetini düşürebilir, hem de üretim için gerekli finansmanın bir kısmını sağlamış olurlar.
- Barter, rekabetin yıkıcı etkilerini önler. Barter sisteminde arz-talep dengesi gözetildiğinden aynı ürünü üreten fazla sayıda firmaya sistemde yer verilmez. Kısaca, barter sistemine üye olan bir işletme, aynı sektörde faaliyet gösteren çok çok fazla rakiple karşılaşmaz.
- Barter, üyelerine faizsiz kredi olanağı sağlar. Barter sistemine üye firmalar, 12 aya kadar %0 faizle USD üzerinden ürün ve hizmet kredisi alabilirler.
- Barter satış yönetimi ve nakit akışı için kolaylık sağlayan bir finansman yapısıdır. Barter Sistemi ile ürün satın alan işletme nakit ödeme yapmaz; sisteme Amerikan Doları ile borçlanır ve borcu uzun vadede ödeme şansı vardır. İhtiyaçlarını barter ortak pazarından karşılayarak borçlanan firma öncelikle stoktaki ürünlerini pazara sunarak geri ödeme yapar. Böylece hem stok maliyetinden kurtulur, hem de aynı oranda cirosunu artırarak kâr eder. Stoklardaki ürün, ek hiç bir gider olmaksızın (telefon, personel, tanıtım-reklam, vb.) barter sistemi ile satıldığından normal satışlara oranla daha yüksek bir kâr marjı gerçekleşmektedir.

- Barter ile müşteri yelpazesi genişlemektedir. Barter üyeleri hiç tanımadıkları ve normal şartlarda satış yapma olanağına sahip olmadıkları alıcılara karşılaşılarak alım-satım yapabilmektedirler.
- Barter sisteminde üyeler barter şirketi güvencesinde satış yapmaktadırlar. Barter şirketi onayı ile satış yaptıklarında alacaklarının garantörü barter şirkettir. Satış yaptıkları firma iflas etse bile alacaklarını sistem üyesi diğer firmaların ürünlerinden satın alarak tahsil edilebilmektedir. Yani tahsilat garantisi güvencededir
- Pazarlama ve reklam gibi etkinliklerde maliyet sıfırdır. Üye firmanın ürünleri ile ilgili ayrıntılı bilgiler sistematik bir şekilde barter bilgi bankasına kaydedilmektedir. İnternet üzerinden işleyen barter sistemi programı ile bilgi ve detaylar, sistem üyesi bütün firmaların kullanımına sunulmaktadır. Arz ile ilgili bilgilerin her an güncellenebilir olması üye firmaya ürünlerinin tanıtımında bir yıl boyunca ücretsiz kullanabileceği dinamik barter pazarını sunmaktadır.
- Yerel barter şirketi uluslararası pazarlarda barter sistemini birlikte uygulamak için anlaşma imzaladığı diğer yurtdışı barter şirketleriyle, dünyanın her yerinde barter ticaret yapan binlerce üyenin taleplerini bir araya getirebilmektedir. Bu sayede hem kolay ve etkin bir ihracat olanağına kavuşmakta hem de Barter üyeleri interneti yoluyla diğer ülkelerdeki barter sistemi üyelerini tanıma ve dış ticaret riskleriyle karşılaşmadan ihracat yapma olanağına ulaşmaktadırlar.

Barter kullanımının dezavantajları (Uzay ve Küçük, 2006):

- Sistemde hizmete sunulan ürünlerin stokta kalan düşük kaliteli ürünlerin olması halinde sistemin cazibesi düşmektedir, hem alımda hem de satım da %2 ile %4 arasında alınan komisyon işlemi sistemden yararlanmayı isteksizleştirmekler,

- Alışverişin tüm sorumluluğunun barter sistem işleticisine ait olması kullanılan barter sisteminin güvenilir olmasını zorunlu hale getirmektedir.

2.1.10. Sermaye Piyasası Yoluyla Sağlanan Fonlar

Sermaye piyasasından yararlanmak isteyen, bu piyasa vasıtasıyla halka açılarak fon sağlamak isteyen firmaların kimi özelliklere haiz olması ve hukuki ve idari bazı şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Halbuki KOBİ'lerin bu konuda da bir çok eksiği mevcuttur (Gökçe, 1997: 71).

Sermaye piyasası, genellikle, uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasa, daha dar şekilde ise birikimlerin finansal varlıklara çevrilmesinde, finansal değerlerin de gerektiğinde nakde çevrilmesine olanak sağlayan bir mekanizma olarak tanımlanmaktadır(Akgüç, 1998, s.801). Sermaye piyasası, KOBİ'lerin ihtiyaç duydukları uzun vadeli kaynağı sağlamak gibi önemli bir işleve sahiptir.

Bu piyasada fon sağlamak, Sermaye piyasası kurulu yönetmeliği bakımından hemen hemen hiç mümkün olmamaktadır. Ayrıca bu firmalara menkul kıymetleri karşılığında sermaye piyasasında fon sağlayacak finansal kuruluşlar da ülkemizde yoktur (Sarıaslan, 1996: 46).

SPK, Türkiye şartlarında özellikle Anadolu'da bulunan ve İMKB değerine göre küçük kalan birçok firmanın sermaye piyasalarından fon elde edebilmeleri nedeniyle ikinci el bir piyasanın gerçekleştirilmesi konusundaki yönetmeliği 2003 yılı içinde tamamlamıştır. İkinci elde organize bir piyasanın gerçekleştirilmesi, yaratacağı likidite imkanı ile KOBİ'lerin birinci elde menkul kıymet ihraç etmelerini kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Piyasa, ABD'deki NASDAQ piyasasına benzer biçimde faaliyet gösterecektir. Şirketlerin Piyasa'ya kabul edilme koşulları İMKB tarafından aranan şartlara göre daha esnek olacak ancak mali tabloların bağımsız denetimden geçmesi, belirli bir sermaye büyüklüğüne sahip olunması, asgari halka açıklık oranı gibi konularda şartlara uyum gösterilmesi beklenecektir (SPK, 2005).

Türkiye'deki KOBİ'lerin leasing, opsiyon, futures, risk sermayesi v.b. finansal araçlardan faydalanmaları ile ilgili yapılan çalışmalarda, firmaların bu tür

finansal olanaklardan gerektiği biçimde faydalanmadığı gözlemlenmiştir. Bu araçlara çok fazla ihtiyaç duyulmaması ve konu hakkında yeterince bilgi sahibi olunmaması temel sebepler olarak belirtilebilecektir (Akdiş, Bayrak, 2000; Ekşi, 2007, s.72). KOBİ'ler genelde farklı finansman alternatiflerinden faydalanma ve finansman yolları arasında denge kurma konusunda problemlerle yüz yüze kalırlar. Bu problemler, KOBİ'ler ile onlara mali destek sunanlar arasındaki ilişkileri de etkilemektedir. Geçmiş yılların değerlendirilmesi sonucunda, bankacılık sektörünün sağladığı finansal kaynakların KOBİ'lerin gelişmesi ve büyümesi için yeterli düzeyde olmadığı tespit edilmiştir (Cura, 2006:30).

KOBİ'lerin sermaye piyasasından finansman elde etme yollarından uzak durmalarının asıl sebeplerinden biri çoğunlukla aile şirketi biçiminde kurulmuş olmaları ve sahiplerinin halka açılarak şirket üzerindeki kontrollerini kaybetmekten çekiniyor olmalarıdır. Bir diğer sebep ise bu firmaların organizasyon yapılarının ve muhasebe sistemlerinin halka açılmaya uygun olmamasıdır (Müslümov, 2002:17).

2.1.11. Devlet ve Diğer Kurumlardan Sağlanan Destek ve Yardımlar

Ülkemizde devlet tarafından KOBİ'lerin desteklenmesi, bu kesimin kredi ihtiyaçlarının giderilmesi 1933 yılında Türkiye Halk Bankası'nın kurulması ile başlamıştır. Bundan sonra Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanayi Siteleri ve Organize Sanayi Bölgeleri oluşturulması için kredi programları uygulanmaya başlamıştır. 1980'lerde bu faaliyetler daha da yaygınlaşmıştır. 1990'larda ise gerek finans gerekse hizmet ve destekler çeşitlenerek arttırılmıştır (Çamkerten, 2001:102).

Finansal düzenin halihazırda mekanizması içerisinde KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu finansal kaynaklara ulaşip gelişmesi kolay değildir. KOBİ'lerin farklı finansman gereksinimleri sebebiyle farklı ülkelerde finansmana yönelik uygulanan risk sermayesi, faktoring, leasing, forfaiting gibi finansman araçlarının ülkemizde uygulanması için gereken yapının oluşturulup, bunların tanıtılması ve uygulanması için teşvik edilmesi gerekmektedir (Kalmış, 2002:8). Türkiye'de KOBİ'lere uygun finansman kaynaklarının sağlanması için gerekli olan bu koşulların bir kısmı

sağlanmış, bir kısmı ise yeterince tanıtılmadığından veya yasal alt yapının olmamasından dolayı uygulanamamıştır.

Kalkınma Planları ve Yıllık Programlarda öngörülen hedefler ile uluslar arası anlaşmalara uygun olarak yatırımlara yönlendirilen, katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanan, istihdam oluşturacak, uluslar arası rekabet gücü sağlayacak yatırımların desteklenmesi hedefiyle hazine müsteşarlığı tarafından hazırlanan 21.12.2000 tarihli ve 2000/1822 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Hakkında Kararın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları tespit etmek amacıyla hazırlanan tebliğe göre;

- KOBİ yatırımlarının uygulanması açısından yöreler; gelişmiş, normal ve kalkınmada öncelikli yöreler olmak üzere üçe ayrılmıştır. Kalkınmada öncelikli yöre kapsamındaki iller, Yüksek Planlama Kurulu kararları ile yeniden belirlenebilir.
- Gelişmiş bölgelerde; imalat ve tarımsal sanayi sektörlerinde mikro, KOBİ'lerin yapacakları AR-GE yatırımları, çevre korumaya yönelik yatırımlar, teknoparklarda yapılacak yatırımlar, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca belirlenen özel organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi bölgeleri dahil organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinde yapılacak bütün yatırımlar ile mevcut yatırımların genişleme, modernizasyon, kalite düzeltme, darboğaz giderme, yenileme ve tamamlama yatırımları için KOBİ "Teşvik Belgesi" düzenlenebilir. Gelişmiş yörelerde; ilgili yatırım konuları ve yatırım yerleri dışında yapılacak diğer yatırımlar için komple yeni, entegrasyon ve ürün çeşitlendirme için KOBİ teşvik belgesi düzenlenmez.
- Normal yörelerde ve kalkınmada öncelikli yörelerde, mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin yapacakları yatırımlar proje bazında incelenerek KOBİ teşvik belgesine bağlanabilir.

Yatırımın, teşvik belgesine bağlanabilmesi için asgari sabit yatırım tutarının;

- Kalkınmada öncelikli yörelerde yapılacak yatırımlardan 200 bin YTL,
- Diğer yörelerde yapılacak yatırımlarında 400 bin YTL olması gerekmektedir.

Teşvikler, özendirme araçlarının kaynakları bakımından iki kısımda incelenir. Bunlardan birincisi finansman kolaylığı sağlayan nakdi teşvikler, ikincisi ise devletin alacaklarından feragat etmesiyle oluşan muafiyete yönelik araçlardır. Bu tedbirler yatırım öncesinde, yatırım aşamasında veya işletme aşamasında uygulanabilmektedir. Ülkemizde halen uygulanmakta olan yatırım teşvik araçları şunlardır (DPT, 1995:39-40)

- Gümrük vergisi istisnası
- Yatırım İndirimi,
- Katma Değer Vergisi (KDV) istisnası,
- Vergi, resim ve harç istisnası
- Fondan kredi tahsisi

KOBİ politikalarının oluşturulması ve uygulanmasında birçok kamu ve özel kuruluş görev almaktadır. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde çalışan KOSGEB, KOBİ'lere yönelik programların hazırlanması, teknolojik kapasitelerin geliştirilmesi, eğitim ve bilgi düzeylerinin yükseltilmesi, uygun finansal koşulların sağlanması ve yönetim altyapılarının geliştirilmesi üzerine çalışmalar yapmaktadır. Uzun vadeli kalkınma planları ve yıllık programların hazırlanmasından sorumlu Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ise KOBİ'lere yönelik makro politikalar belirlemekte ve bu politikaların uygulanmasını sağlamaktadır. KOBİ'lere yönelik teşvik programlarının uygulayıcısı olan kurumlar Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM), Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK), Türkiye Ticaret, Sanayi ve Deniz Ticaret Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği (TOBB)' dir (Narin ve Akdemir, 2005:52-53).

KOBİ'lere ilişkin olarak politika geliştiren kurumların dikkat etmesi gereken konu KOBİ'lerin finans kaynaklarına erişimidir. Ülkemizde yaşanan yüksek enflasyon ve yüksek reel faiz yükü, bankacılık sisteminin özel kesime vereceği kredileri kısıtlamıştır. Ayrıca bankalar öncelikli olarak devlet tahviline yönelmiş, kredi olarak da büyük işletmeleri tercih etmişlerdir. Bankacılık kesiminden yeterince kredi alamayan KOBİ'ler, özkaynaklarının yakın çevreden alabildikleri krediler ve taşınmazların ipotek edilmesi gibi yöntemlerle finansal ihtiyaçlarını karşılama eğilimine girmişlerdir (Narin ve Akdemir, 2005:53-54).

Kredi, Bankalar Birliği'ne göre, bankaların özvarlıklarının yanı sıra, topladıkları vadeli ve vadesiz Yeni Türk Lirası ya da döviz mevduatı ile banka dışında temin ettikleri fonları, yasal sınırlar içinde ve banka içi mevzuatı da göz önünde tutmak suretiyle, ihtiyaç sahiplerine belirli bir süre sonra geri alınması kaydıyla borç olarak vermesi ya da taraflardan birinin taahhüdünün ve/veya bu taahhütten doğacak borçlarının garanti edilmesi işlemidir (Uğur, 2006:51).

2.2. KOBİ'lerin Finansman Sorunları

KOBİ'lerin yaratıcılık, gelişme ve varlıklarını idame ettirmede en önemli problemlerden biri finansmandır. Kaynak sorunu KOBİ'lerin piyasa paylarını sabit tutmada ve dışa açılmada en büyük sorunlardandır. Pek çok ülkede, KOBİ'ler finansman sorununun çözülmesinde: ya borçlanma yada sermaye artırımını yoluna gitmektedirler. Borçlanma seçeneğinde satıcı kredileri, banka kredileri en önemli kaynaklarından birkaçıdır. Sermaye artırımında ise ya mevcut ortakların yada yeni ortakların sermaye artırımına katılması ifade edilmektedir. Kar ortaklara dağıtılmayıp bünyede tutularak da sermayenin büyümesi amaçlanabilir. Eski ortakların sermaye katılımındaki payları yeterli olmadığı durumlarda, yeni ortaklar alınarak sermaye yükseltilir (Yılmaz, 2010).

Ülkemizin ekonomik, sosyal yapısından ve firmaların geleneksel yapılanmalarından kaynaklanan finansman sorunları şunlardır (Yörük, 2001, s.48):

- Öz sermaye yetersiz olması,

- İşletme sermayesi yetersizliği.
- Kredi çekiminde karşılaşılan güçlükler,
- Sermaye piyasasından fon elde etmede karşılaşılan zorluklar,
- Yetersiz olan finansman yönetimi, olarak sıralamak mümkündür.

KOBİ'lerin en önemli problemlerinden olan finansman sorunları, Firmaların yatırım döneminde başlamakta ve İşletme döneminde de devam etmektedir. KOBİ sorunlarından en önemlilerinden olan finansman sorununun diğer sebepleri ise (Yörük, 2001:48):

- Türkiye'deki bankacılık sisteminin daha çok büyük firmaların yönetiminde olması,
- Ekonomik istikrarsızlık,
- Devlet teşvik politikası
- Siyasi istikrarsızlıktır.

2.2.1. Öz Sermaye ve İşletme İhtiyaçları

KOBİ'ler genellikle kendi öz kaynak sermayeleri ile kurulmaktadır. Kendi imkanları çerçevesinde yatırıma gitmektedirler. İmkanları kısıtlı olan firmalar ölçeklerini küçük tutmaktadırlar ve ya yatırımdan vazgeçmektedirler. Genellikle yatırımdan vazgeçmektedirler. Çünkü; KOBİ'lerin kurulması için gerekli olan yatırım maliyeti onların imkanlarının üstünde olmasıdır.

Yeteri kadar sermayesi olmayan KOBİ'ler, sürekli sermaye problemiyle karşı karşıya olup. Bu sebepten dolayı zaman zaman üretimlerine ara vermektedirler. Yakın ilişkide buldukları benzer firmaların İflas etmesi, mevcut bankacılık sisteminin bu tip firmalara kredi arzının yetersizliği, firmaları sürekli borçlanmaya itmektedir

Kişi başına düşen milli gelir seviyesinin az olması tasarruf eğilimini azaltmakta ve yatırımları finanse edebilecek sermayenin oluşmamasına sebep olmaktadır. Bu durum yeni yatırımları olumlu yönde etkilemezken, gelişen ve büyüyen teknolojiye ayak uydurma gayretindeki mevcut firmaları da finansman sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Ekonomik istikrarsızlık ve durgunluk firmaların tahsilatını olumsuz etkilemektedir. Nakit'e ihtiyaç duyan firmalar pahalı finans kaynaklarına yönelmektedir. Enflasyonun olması da öz kaynak yetersizliğine sebep olmaktadır. Enflasyon üretim maliyetlerini yükseltmektedir. Küçük sanayi işletmeleri öz kaynaklarının yetersiz ve kredi maliyetlerinin yüksek olması durumunda öncelikle oto finansman yolu ile finansman açığını kapatmaya çalışmaktadır. Öz kaynak yetersizliği söz konusu iken firmanın elde ettiği kârlarını dağıtmayarak firma içerisinde bırakması ile finansman açığının kapatılması özellikle enflasyonist ortamda pek mümkün görülmemektedir.

Bir firmanın başarısı için kuruluş aşamasında, gerekli olan sermayenin tespit edilmesi çok önemlidir. Bu aşamada etkili bir finansal planlama gerçekleştirilmeli, üretilecek olan ürünlerin pazar araştırması yapılmalı, satış tahminlerine göre gelir - gider akışları hesaplanarak öz sermayenin minimum tutarının belirlenmesi gerekmektedir. KOBİ'lerin öz sermaye sağlama konusunda da problemleri bulunmaktadır. Bu tür İşletmelerde genellikle öz sermayenin kaynağı kişisel tasarruflar, yakın çevreden alınan borçlar olmaktadır. Bu çerçevede bankalardan veya sermaye piyasasından destek alabilen işletmeciler sayısı çok düşüktür. Yabancı kaynak sağlamada karşılaşılan güçlüğü bir kısmı KOBİ'lerin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. KOBİ kurucuları genellikle bağımsız olma eğilimi sebebiyle yabancıların sermayeye katılmasına olumlu yaklaşım göstermezler.

Kuruluş aşamasında yeteri kadar işletme sermayesi ile donatılmayan aynı zamanda yabancı kaynak bulmada zorlanan KOBİ'ler, pazarda ve genel ekonomik koşullardaki gelişmeler karşısında, işletme sermayesi ihtiyacının ağır sonuçlarına katlanmak mecburiyetinde kalmakta ve mevcut kapasitelerini artırma ve modernizasyon için gerekli atılımlarda bulunması doğrultusunda önemli problemler ortaya çıkmaktadır.

KOBİ'ler açısından kuruluş aşamasında yapılan önemli hatalardan bir diğeri de yatırım tutan belirlenirken gerekli işletme sermayesi tutarının ihmal edilmesidir. Sağlanabilen sınırlı sermayenin genellikle önemli bir bölümü sabit varlıklara bağlanmakta, işin döndürülmesi için gerekli işletme sermayesi yeterince önemsenmemektedir. Oysaki yatırımın başarısı açısından yatırım tutarının sağlıklı bir şekilde belirlenmesi kadar, bu tutarın sabit ve döner varlıklar arasında dengeli bir şekilde dağıtılmasına önem verilmelidir.

2.2.2. Yönetimden Kaynaklanan Sorunlar

KOBİ'lerde verimliliğin ve performans derecesinin yükseltilebilmesi için, işletmecilerin ve KOBİ yöneticilerinin modern işletme yönetimi hakkında bilgilendirilmesi büyük önem arz etmektedir. KOBİ'lerin ellerinde bulundurdukları kaynakları etkili bir biçimde kullanımı ancak yönetim kalitesinin yükseltilmesi ile mümkün olmaktadır. Resmi kuruluşlar ve mesleki örgütler aracılığıyla, KOBİ'lerin dikkatlerinin bu noktaya yönlendirilmesi ve modern yönetim tekniklerin bu firmalara sağlayacağı faydalar hakkında aydınlatıcı bilgiler verilmesi gerekmektedir.

Maddi imkanı elinde bulunan her şahsın kendisini girişimci olarak görmesi ve yatırıma içerisine girmesi, yatırımların çoğunun başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olur. Maddi imkanlara sahip olan kişi kendisini girişimci olarak görmekte, etrafına şöyle bir bakarak o sırada piyasada en karlı görünen ürüne yatırım yapmaktadır. Bir yandan, söz konusu ürünün ürün hayat eğrisinin olgunluk döneminde bulunması (yatırım yapılıp üretime geçilinceye kadar düşüş dönemine geçilmektedir), diğer yandan aynı yatırımın birçok sanayici tarafından aynı zamanlarda yapılması, toplam arz kapasitesini birden yükseltmektedir. Toplam arz kapasitesinin toplam talebi geçmesi, diğer taraftan rekabet gücüne sahip olunamadığı için ihracata gidilmemesi sebebiyle, tüm sektörde krize neden olmaktadır. Böylece başlangıçta başarılı olan işletmeler zor duruma düşmektedir" (Müftüoğlu, 2002:213).

Atıl kapasite ile çalışmak zorunda kalırlar. KOBİ'lerde emek yoğunluğunun nispeten fazla oluşu ve alınan siparişlere göre farklı işler yapma zorunluluğu gibi

sebeplerden dolayı, çok yönlü vasıflı elemanlara daha çok ihtiyaç duyulmaktadır (Müftüoğlu, 2002:263).

KOBİ'lerde girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyet aynı kişide yani firma sahibinde bütünleşmektedir. (Özgen ve Doğan, 1998). Bu önemli bir problemi ortaya koymaktadır. Çünkü işletme kurabilmek için maddi imkana sahip olan herkes kendisini girişimci olarak görmektedir. Yönetimin profesyonel yöneticilere ya maddi imkansızlık ya da işletme sahibinin kontrolünü kaybetmek istememesi ile verilmemesi sonucu işi bilmeyen kişilerin yönetici olması sorun teşkil etmektedir.

KOBİ sahipleri ve yöneticilerinin yönetim konusundaki eksikliklerinin telafi edilmesi ve yönetim kalitesini geliştirmek amacıyla, modern işletme yönetimi alanında eğitim programları tertiplenmelidir. Bu programlarda KOBİ'lere destek veren resmi kuruluşlar ve meslek örgütleri ile üniversiteler arasında işbirliği yapılmalı ve düzenlenecek eğitim programları yaygın hale getirilmelidir. Düzenlenecek eğitim programları, sadece KOBİ sahipleri ve yöneticilerim değil, aynı zamanda KOBİ'lerde çalışan personeli de içine almalıdır, özellikle pazarlama, yeni üretim teknikleri, ar-ge gibi konularda verilecek olan eğitimlerle genel olarak KOBİ'lerde çalışan personelin nitelikleri de artırılmalıdır.

KOBİ'lerin yönetim sorunları maddelersek şöyledir (Özgen ve Doğan, 2010):

- KOBİ'lerde sorunluluk ve yetkinin bir kişide toplanması işletme fonksiyonları çeşitlendikçe yöneticinin başarısız olmasına neden olmaktadır.
- İşletme kurabilmek için yeterli maddi imkana sahip olan kişiler kendilerini girişimci olarak görmekte ve doğru olmayan yatırımlar yapmalarına sebep olmaktadır.
- Bilgilenme konusunda KOBİ'lerin başvurabilecekleri fuar, sergi, toplantı gibi kaynaklardan yeteri kadar yararlanmamaları,
- Ülkemizde KOBİ'lere yönelik teknik danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin yeteri kadar olmaması, üniversiteler ile işbirliğinin oluşturulamamış olması,

- KOBİ'lerde emek yoğunluğunun yüksek olması ve alınan siparişe göre farklı işler yapılacağı için nitelikli personelin bulunmasında problem yaşanmaktadır.
- İşletme sahiplerinin teknik kökenli olması sebebiyle piyasaya yönelik düşünme konusunda başarılı olunamamaktadır.

KOBİ'ler genellikle aile işletmesi olarak kuruldukları için başkaları ile ortaklaşa iş yapmamaktadırlar. Bu da onların gelişmesini bakımından olumlu sonuç kaydedememektedirler. Küçük sermayelerini birleştirenler, uluslararası pazarlara açılmak, gerekli avantajları sağlamak amacıyla firmalarını uyum sağlayarak faaliyetlerini sürdürenler hem ülkelerine hem de kendilerine çok şey kazandıracaklardır

2.2.3. Kredi Temininde Çekilen Güçlükler

Kurulumu sırasında tamamen özkaynağa yönelen KOBİ'ler üretim aşamasında genellikle krediye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu krediyi de gerek üretim hacimlerini arttırmak gerekse hammadde tedarikinde kullanmak için ihtiyaç duymaktadırlar. Ülkemizde ise KOBİ'lerin kredi kullanımında banka faiz oranları konusunda ciddi sorunları bulunmaktadır. Enflasyon ortamının bir sonucu olarak KOBİ'ler kredi temininde çok yüksek faiz oranları ile yüz yüze kalmaktadırlar.

Büyük firmalar kredi temininde faiz yükünün oluşturduğu maliyetleri ürünlerine yansıtabilirken KOBİ'ler bunu uygulayamamaktadırlar. Bu nedenle KOBİ'ler yüklü faizden dolayı kredi kullanmakta güçlük çekmektedirler (Müslümov ve Aras, 2002).

KOBİ'lerin kredi temininde karşı karşıya kaldıkları en önemli problem teminattır. Çünkü bankalar KOBİ'lere kredi verirken kendilerini teminat altına almak maksadıyla gayrimenkul ipoteği talep etmektedirler. KOBİ'lerin hemen hemen tamamına yakın bir kısmında işletme sahibi işletmesi ile özdeşleşmiş durumdadır. Hal böyle olunca da kredi kullanımında firma sahibi kendi mal varlığını ipotek olarak göstermek mecburiyetinde kalmaktadır. İşletmesinin iflası söz konusu

olduğunda girişimci tüm mal varlığını kaybetme riskiyle yüz yüze kalmaktadır. KOBİ sahipleri kredi kullanırken büyük bir de risk üstlenmiş olmaktadır. Bankaların teminat konusunda izledikleri bu tutum kredinin KOBİ'lere değil de ipotek edilen gayri menkule verildiği yönünde bir izlenim oluşturmaktadır. Bununla beraber gayrimenkul ipoteği gösteremeyen işletmeler kredi kullanamamaktadırlar (Müftüoğlu,1997:271-275).

En fazla istenilen gayrimenkul ipoteği; arsa, bina ve fabrika gibi ekonomik değeri olan ve satış kabiliyeti yüksek olan gayrimenkullerdir (Müftüoğlu, 2002:273). Önerilen gayrimenkulün üzerinde ipotek varsa bu değer gayrimenkulün değerinden düşülür, kalan değeri göz önünde bulundurulmaktadır. Ayrıca gayrimenkulün satışını sınırlayan haciz v.s var ise bu gayrimenkuller teminat olarak kabul edilmemektedir. Uzun vadeli kredilerde gayrimenkul harici hiçbir varlık teminat olarak kabul edilmemektedir.

KOBİ'lerin kredi taleplerinde karşılaştıkları bir diğer problem ise talep edilen kredinin miktarı ve vadesi ile alakalıdır. Bankalar genellikle büyük firmalar ile çalışmaya daha olumlu yaklaşmaktadırlar. Bunun sebebi ise büyük firmaların daha büyük meblağlarda kredi kullanmak istemeleridir. Ayrıca bankalar büyük işletmeler ile çalışarak üzerlerindeki riski azaltmaktadırlar. Yani daha düşük miktarlarda kredi talep eden çok sayıda KOBİ ile ilgilenmektense daha yüksek meblağlarda kredi kullanan az sayıda büyük firmalar ile çalışmayı öncelik olarak görmektedirler (Müftüoğlu,1997:275-278).

2.2.4. Sermaye Piyasasından Fon Elde Etmekte Çekilen Güçlükler

Sermaye piyasaları, özellikle İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) ciddi dış finansman problemi olan KOBİ'ler için önemli bir kaynak alternatifi olabilir. Sermaye piyasaları şirketlere sadece dış kaynak sağlamakla kalmayıp, performanslarını da artırmada önemli bir etkidir Borsalar firmalara her an ulaşabilecekleri fonlar temin etmekle birlikte, riskli projeleri finanse etmekle, firmalar üzerinde denetim aracı olmakla ve firmaları piyasaya anılmakla firmaların büyüme, nakit akışları, faaliyet etkinliği, likidite, ve borç-özsermaye yapısı gibi bir

takım finansal değişkenlerini etkileyebilmektedir. Bu nedenle borsalara giriş firmaların sadece finansal ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, bu firmaların performanslarını geliştirmesine de neden olabilmektedir.(Müslümov, 2002:17)

İMKB bünyesi altında faaliyet gösteren Bölgesel Pazarlar'ın en büyük görevi KOBİ'lere fon temin etmek, dolayısıyla ekonomiye kaynak yaratarak iktisadi büyümeyi sağlamak olduğu söylenebilir. Buna ek olarak,

1. İşletme tarafından bakıldığında, vade zorlaması ve kaynak maliyeti olmaksızın fon temin edilebilmesinin, firma hisse senetlerinin Borsa pazarlarından birinde işleme alınmasına bağlı olması,
2. İşletme yönetimindeki kontrolü kaybetmeksizin, küçük ölçekli firmalarına düşük maliyetli kaynak temin etmek isteyen büyük ortakların, çok sayıda kişiye küçük miktarlarda satış yapılabilen etkin bir piyasanın varlığına ihtiyaç duyması,
3. Firmanın ve büyük ortakların hisse senetleri için ilk el piyasada kullanabileceği objektif bir referans fiyatının ancak etkin, sağlıklı ve güvenilir bir piyasada oluşun fiyatla mümkün olabileceğinin bilinmesi,
4. Firmanın yapısında oluşabilecek olumlu ya da olumsuz faaliyetlerin hisse senedi fiyatına aynı oranda yansiyabilmesinin, objektif ve sağlıklı bilginin kolaylıkla ortaya çıktığı, arz ve talebin serbestçe karşılaştığı güvenilir, etkin bir piyasanın varlığına dayalı olması,
5. Firmanın yöresel özellikte olmaktan çıkıp, ulusal ve hatta uluslar arası boyutlarda bilinen bir işletmeye dönüşmesine, marka ve ürününün yurt genelinde tanınmasına olanak vermesi;
6. Halka açık, Borsa Bölgesel Pazarı'nda işlem gören bir şirket olarak güvenilirliği artan firmanın diğer finansman olanaklarından da daha kolay ve hızlı bir şekilde faydalanabileceği gerçeği Bölgesel Pazarlar'ın faaliyetlerini açıklamaktadır (Küçükçolak, 1997:94).

Yeni Şirketler Pazarı (YŞP) ise, finansman sorunu çeken yeni faaliyete başlamış firmalara sermaye piyasası yoluyla fon sağlama imkanı vermek maksadıyla kurulmuştur. YŞP'nin kurulma nedenleri şöyle belirtilebilir;

1. Yeni faaliyete başlayan ve gelişme potansiyeli taşıyan firmaların, hisse senetlerinin Borsa'da halka arz edilmesi şartıyla sermaye piyasasından kaynak elde etmelerini sağlamak;
2. Söz konusu firmaların hisse senetlerinin Borsa'da şeffaflık ve güven ortamında, organize ikincil piyasada işleme alınmasını temin etmek;
3. Yeni kurulan firmalara, sermaye piyasasından fon elde etme imkanı tanıyarak gelişme ve yatırımlarını gerçekleştirebilme imkanı sağlamak;
4. Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ile bu tür yatırım ortaklıklarının yatırım yapabilecekleri firmaların hisse senetlerinin organize bir piyasada işlem görebilmesini mümkün kılmak.
5. Ekonomideki atıl fonların sermaye piyasası kanalıyla gelişme potansiyeli taşıyan firmalara aktarılmasını gerçekleştirmek.
6. Türkiye için önem taşıyan yeni proje, teknoloji ve buluşların, kaynak probleminin ortada kaldırılması koşuluyla, hayata geçirilmesini sağlamak.

2.2.5. Finansal Yönetimdeki Yetersizlikler

KOSGEB tarafından yapılan bir çalışmada, KOBİ'lerin finans yönetimine ilişkin problemleri temel hatları ile aşağıdaki gibi tespit edilmiştir.

- Gerek işletme çalışanları gerekse diğer çalışanların finansman konusundaki bilgi yeterliliğinin eksikliğinden dolayı, finansal analizlerin gerçekleştirilmediği ve firmaların net durumunun net olarak bilinmediği görülmektedir. Ayrıca bu firmalarda sağlıklı bir muhasebe düzeni de bulunmamaktadır.

- KOBİ'lerde, maliye mevzuatı ile ilgili gelişmelerin, özellikle devlete karşı yükümlü buldukları vergilerin, mahalli idarelere karşı olan yükümlülüklerinin, bağlı odalara karşı ödenmesi gereken aidatların, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur primlerinin ödenmesi ile ilgili yetersizlikler ve bunların geç ödenmesi sebebi ile daha yüksek meblağlara ulaşmakta ve ilave mali yükümlülükler getirmektedir.
- Firma planları içerisinde yer almayan ilave yükler giderilmediğinde, yabancı kaynaklara ulaşmadaki zorluklar sebebi ile genellikle öz kaynaklardan veya yakın tanıdıklardan alınan borçlardan faydalanılmaktadır. Fakat uzun vadede, işletmenin öz sermayesi azaldığından, finansal problemler azalmak yerine artış göstermektedir. Belki bu aşamada kredi mekanizmasına gecikmeli olarak başvurulmakta ancak, beklenen fayda yerine, borç miktarının yükselmesi ile beraber girişimcilerin işi terk etmesine kadar ulaşan sağlıklı olmayan bir dönem başlamaktadır.
- KOBİ'lerin tasarrufları yönlendirilmesinde bilinçli olmayan davranışları, ayrı bir problem oluşturmaktadır. İşletmecilerin kazandıkları karları, yatırımlar yerine, ölü yatırımlar olarak kabul edilen gayrimenkul alımları gibi özel mülkiyetlerini artırmada kullanmaktadırlar. Bundan dolayı yollarla firmaların güçlenmeleri engellemektedir.

KOBİ'lerin faaliyetleri süresince finansman sorunları ile karşı karşıya kalmalarının önemli bir sebebi olarak finans yönetiminin gereği gibi ve bilinçli gerçekleştirilmemesinden kaynaklandığı görülmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II VE RİSK YÖNETİMİ

3. BASEL II UZLAŞISI

Uluslararası ekonomik ilişkilerde meydana gelen gelişmeler, rekabet şartlarındaki süratli değişme, teknoloji alanındaki yenilikler yanında ekonomik hayatı etkileyen kurallardaki yenilikler, KOBİ'lerin ortaya koyacakları performans üzerinde son derece etkili olmaktadır. Bu değerlendirmede, son dönemde uluslararası finans çevrelerini yoğun şekilde meşgul eden Basel-II düzenlemeleri, finans sektörünün önemli bir kullanıcısı durumundaki KOBİ'leri çok yakından ilgilendirmektedir. Zira, bu standartlarla beraber, bankalar ile işletmeler arasındaki ilişkilere radikal değişiklikler gelecektir.

3.1. Basel Komitesi ve Uluslararası Sermaye Standartlarının Oluşumu

Mart 1973 yılında Bretton Woods sözleşmesinin son bulmasına bağlı olarak sabit kur politikasından vazgeçilmesi ve uluslararası ticaretin güçlenmeye başlamasının ardından 1974 yılında OPEC'in (Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü) petrol fiyatlarını dört kat yükselmesi sonucunda meydana gelen petrol krizi uluslararası para piyasalarında büyük dalgalanmalara ve bankalar arasında problem yaşanmasına neden olmuştur (Candan ve Özün, 2006:8). Basel Komitesi de söz konusu krizlerinin ardından, 1974 yılı sonunda, Uluslararası Ödemeler Bankası bünyesinde, bankacılık denetim, gözetim ve düzenleme kalitesini iyileştirici çalışmalarda bulunmak üzere G-10 ülkelerinin merkez bankası başkanlarınınca oluşturulmuş bir komitedir (Altıntaş, 2006:59).

Basel yönetim kurulunun 17 üyesi bulunmaktadır. 6 temel üye (Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere Merkez Bankaları Başkanları ve ABD Merkez Bankaları Kurulu Başkanı) ve bu üyelerin kendi ülkelerinden seçecekleri 6 ek üyenin yanı sıra, seçimle iş başına gelmiş 5 üyesi (Kanada, Japonya, Hollanda, İsveç ve İsviçre) bulunmaktadır (Babuşcu, 2003:187).

Komite, üye ülkelerin merkez bankası ve banka denetim otoriteleri temsilcilerinin katılımıyla toplanmaktadır. Basel Komitesi'nde halihazırda temsil edilen ülkeler, Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'dir (Altıntaş, 2006:59).

Basel Komitesi, resmi olarak kanun ve kurallar değil, tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açmak yoluyla özellikle sermaye yeterliliği ve finansal piyasaların istikrarı konularında iyileşmeler hedeflemektedir (Bolgün ve Akçay, 2005:84).

Komite, üye ülkelerin denetleme tekniklerini ve çalışmalarını ayrıntılı bir biçimde belirlemekten çok, ortak ve standart düşünceler belirleyerek, belirli bir vizyonu dünyaya yayabilmek amacını taşımaktadır (Aras, 2010, s.3). Bu çerçevede, komitenin önemli hedeflerinden birisi de uluslararası denetim sistemindeki boşlukları doldurmaktır. Bu amaç çerçevesinde iki önemli kural belirlenmiştir. Birinci kural, bütün bankacılık kurumlarının denetlemeden kaçınmaması gerektiği; ikinci kural ise, yapılan denetlemelerin yeterli bir oranda hayata geçirilmesi gerektiğidir (BCBS, 2006:2).

Banka denetimi için ortaya çıkan ana kurallar son derece önem arz etmekle birlikte, Basel Komitesi'nin ülke bankacılık sistemleri ve banka denetim otoritelerini en çok etkileyen ve etkilemeye yönelik çalışmaları şüphesiz sermaye yeterliliği düzenlemeleridir (Altıntaş, 2006:60). Bu kapsamda, Basel Komitesi'nin bankacılık sektörünü ortak standartlar içerisinde birleştirmeyi hedeflediği Basel I ve Basel II sermaye yeterliliği düzenlemelerine ilerleyen bölümde kapsamlı bir biçimde yer verilecektir.

3.2. Basel Tarihçesi

1974 yılı sonunda Basel Komitesi (BIS), uluslar arası döviz ve bankacılık piyasalarında oluşan önemli krizleri takiben 'Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulamaları Komitesi' adı altında kurulmuştur. Halen, Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'

den oluşan 12 üye ile çalışan komite, üye ülkeler arasında denetim konularında işbirliğine olanak sağlayacak bir forum oluşturmayı, daha geniş bir bakış açısıyla da dünya çapında denetimin geliştirilmesini ve bankacılık denetim kalitesinin yükseltilmesini hedeflemektedir. Komiteye üye olan ülkeler komitede hem kendi merkez bankaları, hem de bankacılık denetiminde resmi sorumluluğu olan kuruluşlar tarafından temsil edilmektedir (Aydın, 2003:3).

3.3.Basel I'e Yönelik Eleştiriler

Uluslararası finans dünyası, son 15 yıl içinde önemli bir gelişme ve evrim geçirmiştir. Yaşanan bu süreçle bir bankanın mevcut anlaşma kullanılarak hesaplanan sermaye yeterlilik oranının mali duruma ilişkin iyi bir gösterge oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Yayla ve Kaya, 2005:8).

1988 yılında meydana gelen krizler Basel Raporu'nun yetersizliğini ortaya koymuştur. Çünkü, sadece kredi riskini sınırlandırmaya çalışan bu uygulamanın ticari riski ele almada problemleri olduğu ortaya çıkmıştır (Aydın 2003:5).

Basel I standardı; yalnızca uluslar arası işlem gerçekleştiren bankalar için geliştirilmiş iken tüm ülkeler ve bankalar tarafından kabul edilmiş olmasına ve çok kapsamlı bir uygulama alanı bulmuş olmasına rağmen kabul edildiği tarihten itibaren eleştirilmeye başlanmıştır.

Söz konusu uygulamayla birlikte bazı problemler ortaya çıkmıştır. Bu problemler genel olarak şu şekilde ifade edilebilir (www.kto.org.tr/dosya/rapor/Basel_son.pdf, 22.07.2010);

- BASEL I'de, bankaların etkilendiği kredi riski, bankanın aktiflerinin ve bilanço dışı kalemlerinin farklı risk gruplarına ayrılması ve her gruba karşılık gelen risk ağırlıkları olan %0, %20, % 50 ve %100 katsayılarıyla çarpılması koşuluyla hesaplanmaktadır.
- Sadece dört farklı risk ağırlığı kullanılması sebebiyle risk duyarlılığı düşük olan BASEL I, farklı faaliyet alanları olan bütün bankalara aynı biçimde

uygulandığından "herkese tek beden elbise" şekilde eleştirel bir biçimde tanımlanmaktadır.

- BASEL I'de "OECD klüp kuralı" biçiminde tanımlanmış olan faaliyetlerden dolayı OECD'ye üye ülkelerin hükümetlerine yüzde sıfır, üye ülkelerin bankaların olan borçlara ise %20 risk ağırlığı verilmektedir. Bu nedenle OECD'de üyeliği bulunmayan ülkeler için %100 risk öngörülmüş olması; Bu düzenlemenin güçsüz tarafları olarak değerlendirilmiştir.

1980'li yıllarda en önemli bankacılık riski olarak görülen kredi riski, Basel I standartlarını temelini oluşturmuştur (www.kto.org.tr/dosya/rapor/BASEL.pdf, 22.07.2010).

Fakat takip eden yıllarda;

- Finansal piyasalardaki faiz oranları,
- Döviz kurlarındaki dalgalanmalar,

Çok sayıda ABD finans kuruluşunun iflasını gündeme getirmiştir.

1996 yılından beri Amerika'da SYR (Sermaye Yeterliliği Rasyosu)' nun paydasına faiz oranı ve döviz kurlarına ilişkili risklerin birlikte adlandırıldığı piyasa riski içinde gerekli sermaye miktarı ilave edilmeye başlanmıştır.

Ülkemizde de yüksek döviz kurları ve faiz oranları dalgalanmalarına dayalı 2000 yılı krizi sonrası, BDDK bankacılık sermaye yeterliliği oranı hesaplanmasına piyasa riskinin de dahil edilmesini 2001 yılı sonundan itibaren mecburi hale getirmiştir.

$$\text{Sermaye Yeterliliği} = \text{Özkaynak} / \text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} = \%8$$

Basel I ile tanımlanan bankaların maruz kaldığı kredi riski ve piyasa riskini ölçmede kullanılan mevcut yöntemlerin (Baselportal.com, 2010);

- Bankacılık risklerini reel bir biçimde ölçmede yeterli kalmaması,
- Finansal piyasalardaki fiyat dalgalanmalarını yeterince dikkate alamaması,
- Bankaların portföy geliştirme davranışlarındaki çeşitlilikleri gözetememesi gibi sebeplerle, söz konusu standardın tekrar incelenerek kapsamının genişletilmesi ve daha hassas risk ölçüm ve yönetim metotlarına yer verebilecek şekilde yapılanmasına giderek bir zorunluluk halini almıştır.

3.4. Basel II Kriterlerinin İçeriği

Uluslararası finans piyasası, son 15 yıl içinde önemli bir gelişme ve evrim geçirmiştir. Yaşanan bu süreçle bir bankanın mevcut anlaşma kullanılarak hesaplanan sermaye yeterlilik oranının mali duruma ilişkin iyi bir gösterge oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Yayla ve Kaya, 2005:8)

2007'den itibaren dünyada bankacılık sistemi, BASEL II kriterlerini uygulamaya başlayacak. Ülkemizin de içinde bulunduğu bu yeni sistem, bankaların sermaye yeterliliği standartlarını yeniden belirlemektedir, risk yönetimini ön plana çıkarmaktadır. BASEL II, bankaların kredi temin düzenini değiştirirken, kredinin fiyatlandırılmasına da yeni bir boyut getirmektedir (Kobifinans.com, 2010).

Basel-II kriterlerine göre; bankalar kredi sağlarken alacağı teminat cinsine göre değil, krediyi temin edeceği şirketin performansına göre değerlendirmek olup, faiz oranları da aynı kriterlere göre belirlenecektir.

KOBİ'lerin en önemli problemi, kredi ve finansmandır. Kâr marjları yüksek olmayan KOBİ'lerin gerek yatırım gerekse firma sermayesi meydana getirmede uzmanlaşmış bankaların, hem yeterli olmaması hem de kaynaklarının ihtiyaca karşılık verememeleri nedeniyle bu kaynaktan faydalanamayan sanayici, genel banka sistemine ve kredilerine başvurulduğu zamanda da bir takım bürokratik uygulamalar

ödeyemeyeceği kadar yüksek faiz oranları ve ödeme kriterleri ile karşılaşabilmektedir.

3.4.1. Asgari Sermaye Yükümlülüğü

Basel II ile beraber gelen yeni uygulamada risk ağırlıklı kalemlerde değişiklik yapılmıştır. Operasyonel risk, Basel II uygulaması ile yeni eklenmiş, kredi riski hesaplama mantığı ise büyük ölçüde değişmiş ve daha detaylı tanımlanmıştır. Piyasa riskinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (İmişikler, 2005:13)

Bankalar, sermaye yeterlilik oranlarını düzenleyip gözetim otoritesine raporlamak için kredi riski, piyasa riski ve operasyon riski için standart yöntem yada dahili yöntem kullanımını tercih edebileceklerdir. Standart yöntemi tercih eden bir banka, Basel Komitesi tarafından yayınlanan standart metod kriterlerini kullanarak sermaye yeterliliği rasyosunun hesaplanması için gereken kredi riski, piyasa riski ve operasyon riski ağırlıklı aktiflerini hesaplayabileceklerdir. Öte yandan, dahili metoda göre risk ağırlıklı aktiflerini hesaplamak isteyen bir banka, kredi riski, piyasa riski ve operasyon riski ağırlıklı aktiflerini hesaplamak için her bir risk grubu için bir tane olmak üzere toplam üç adet dahili risk ölçüm modeli geliştirecektir. Geliştirilen bu dahili modellerin yeterli, etkin ve verimli olup olmadıkları yerel gözetim otoritesi BDDK tarafından test edilerek onaylanması gerekmektedir 5. Onay alamayan bir dahili modelin kullanımına izin verilmeyecektir. Öte yandan onay almakla beraber, zaman içerisinde yapılan testlerde etkinliği azalan bir dahili modelin de kullanım izni kaldırılabilir. Yani dahili modellerin sonuçlarının etkinliği gözetim otoritesi tarafından periyodik olarak test edilecek ve böylece dahili modellerin etkinliklerinin sürekliliğinin sağlanması sağlanmaya çalışılacaktır (Eken, 2008:62).

.Hesaplama içinde kredi riski hesaplama biçimi tamamen değiştirilirken, operasyonel risk yeni bir risk unsuru olarak hesaplama dahil edilmiştir. Dolayısı ile Basel II düzenlemesine göre sermaye yeterliliği banka özkaynaklarının kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk için hesaplanan Risk Ağırlıklı Varlıklar toplamına oranlanması suretiyle bulunmaktadır (Babuşcu ve Hazar, 2010).

3.4.2. Asgari Sermaye Gereksinimini Kriteri

Basel II ile beraber hayata geçirilen yeni uygulamada risk ağırlıklı kalemlerde değişiklik yapılmıştır. Operasyonel risk, Basel II uygulaması ile yeni eklenmiş, kredi riski hesaplama mantığı ise büyük ölçüde değişmiş ve daha detaylı tanımlanmıştır. Piyasa riskinde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (İmişikler, 2005:13).

Basel I

Minimum Sermaye Yeterliliği Oranı

$\text{Toplam Sermaye} / \text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} > \%8$

Basel II

Minimum Sermaye Yeterliliği Oranı

$\text{Toplam Sermaye} / \text{Kredi Riski} + \text{Piyasa Riski} + \text{Operasyonel Risk} > \%8$

BASEL II düzenlemelerinin birinci dayanağı olan asgari sermaye gereksinimi, kredi riski, operasyonel risk ve piyasa riskinin toplamı olarak hesaplanmaktadır. Sermaye yeterlilik oranı, yasal sermaye ve risk ağırlıklı varlıklar olarak hesaplanır. Düzenlemeye göre toplam sermaye yeterlilik oranı öncesinde olduğu gibi %8'in altında olmamalıdır. Risk ağırlıklı varlıklar toplamı, piyasa ve operasyonel risk yükümlülüklerinin 12,5 (yani %8 asgari sermaye yeterlilik oranının tersi) ile çarpımı ve ulaşılan tutarın kredi riskine ilişkin risk ağırlıklı varlıklar toplamına eklenmesi yoluyla bulunur.

Asgari sermaye gereksiniminin belirlenmesinde üç yaklaşım söz konusudur. Bunlar; basitleştirilmiş standart yaklaşım (BSY), standart yaklaşım (SY) ve içsel derecelendirmeye dayalı (İDD) yaklaşımdır. İDD kendi içinde temel ve ileri içsel derecelendirme olarak ikiye ayrılır. BASEL II düzenlemelerinde kredi riskinin ölçülmesi, kredi riskini azaltma teknikleri, güvenlik riski ve operasyonel risk konularında yeni alternatifler vardır. Bu alternatiflere bakıldığında, Basel II

düzenlemelerinin Basel I düzenlemelerinde yer alan yaklaşımı geliştirdiği ve operasyonel risk ile ilgili kantitatif içerikler eklendiği görülmektedir. İDD yaklaşımında, bankalar kredileri müşterilerin borcunu ödeyememe riskini dış dereceleme kuruluşlarına bağlı kalmaksızın, Basel II düzenlemeleriyle tanımlanmış bir formül yardımıyla belirler ve böylece sermaye gereksinimi kararlarını geri ödeyememe ihtimali ve diğer parametrelere göre ayarlarlar.

Basel II’de minimum sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında temel olan 3 risk grubu bulunmaktadır. Bunlar; kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risklerdir. Kredi ve piyasa riski Basel I uygulamasında da kullanılmakta iken operasyonel risk kavramı Basel II ile getirilmiş bir yeniliktir (İmişiker, 2005: 13).

Yeni standardın en önemli bileşeni olan minimum sermaye gerekliliği incelendiğinde, sermaye tanımının ve yüzde 8 minimum SYR’nin değişmediği görülmektedir. Basel II, SYR hesaplamasında kredi ve piyasa riski yanında operasyonel riski de dikkate almaktadır (Değirmenci, 2003:38).

Tablo 3.1.: Basel II’de Risk Ölçüm Yöntemleri

Risk Ölçüm Yöntemleri			
Kredi Riski	Standart Yaklaşım	Dahili Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	
		Temel Yaklaşım	İleri Yaklaşım
Piyasa Riski	Standart Yaklaşım	Dahili Modeller Yaklaşımı	
Faaliyet Riski	Temel Gösterge Yaklaşımı	Standart Yaklaşım	Dahili Ölçüm Yaklaşımı

Kaynak: TBB, 2002:4

3.4.2.1 Kredi Riski ve Hesaplama Teknikleri

Kredi riski, bir bankanın müşterisinin yada kendisiyle bir sözleşmeye taraf olanın sözleşme şartları içerisinde taahhüt ettiği yükümlülükleri sözleşme şartlarına uygun şekilde karşılayamama olasılığıdır (Erçel, 2000:67).

Diğer bir kredi riski tanımı da; bankaların kısa ve orta vadede verdikleri kredilerin ya hiç ödenmemesi ya da vaktinde ödenmemesi sonucunda ortaya çıkan bankanın uğrayacağı zarardır.

Bankaların gerekli sermaye miktarlarının belirlenebilmesi için önce kredi, piyasa ve operasyonel risklerinin miktarı farklı ölçüm yöntemleri ile ölçülmekte ve ardından gerekli asgari sermaye miktarı belirlenmektedir. Risklerin ölçülmesinde piyasa riskine ilişkin bir yenilik getirilmezken, kredi riskine ilişkin olarak tamamen yeni iki yöntem geliştirilmiştir. Bunlar; standart yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımdır. içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım da kendi içinde bazı farklılıklar yaratan içsel derecelendirmeye dayalı temel yaklaşım ve içsel derecelendirmeye dayalı gelişmiş yaklaşım adı altında iki yöntemi bulundurmaktadır (Babuşcu, 2003:265). Basel II kredi riskinin ölçümünde klüp kuralına son vermektedir (Altıntaş,2006:79).

3.4.2.1.1. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım

Bankalar, 1988 Uzlaşısına benzer biçimde, mevcut kredi riskinin teminatlandırılmış bölümü için karşı tarafın risk ağırlığı yerine teminatın risk ağırlığını temel alan indirgenmiş yaklaşımı ya da kredi riski miktarını teminata atfedilen değer kadar azaltarak teminatın kredi riskine dahil edilmesine imkan sağlayan kapsamlı yaklaşımı uygulamayı seçebilirler. Bankalar, bankacılık portföyünde bu yaklaşımların herhangi birisini, alım - satım portföyünde ise yalnızca kapsamlı yaklaşımı uygulayabilirler. Her iki türde belirli bir teminat kabul edilmektedir. Kredi ile teminatın vadesi arasındaki uyumsuzluklara sadece geniş çaplı yaklaşımda izin verilir (BIS, 2004).

Standart yöntemde kredi riskini azaltma teminat alma, kredi çeşitlerini veya teminatlarını almayla ilişkilidir. Yasal mekanizmanın güçlü olduğu yerde, kredi imkanı sağlayanın teminatlar üzerinde açık hakları olduğu görülür, yani kredi veren herhangi bir temerrüt, ödememe, iflas durumunda tasfiyeye gidebilir veya teminatı elinde muhafaza edebilir. Bu ortamın olduğu yerde teminatlar çok önemlidir. Teminat düzenlemeleri düzgün bir biçimde belgelenmelidir. Teminatların vaktinde

tasfiyesi için prosedürleri güçlü ve açık olması gerekmektedir. Banka prosedürleri müşterinin temerrüde düşmesi ve tasfiye sürecinde teminatların incelenmesi için gerekli olan koşulları sağlamalıdır (Özince, 2005).

3.4.2.1.2. Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımda; hisse senedi, faiz oranı, ticari mal ve yabancı para pozisyonlar sebebiyle üstlenilmiş olan risklerin hesaplanması söz konusudur. Faiz oranı hesaplanırken, ticaret defterlerde faiz oranında duyarlı tüm kalemler dikkate alınmaktadır. Asgari sermaye gerekliliği her bir kalemlerle ilişkili kısa ve uzun pozisyonlardan oluşabilecek spesifik risk ile portföyün bir bütün olarak değerlendirilmesi ile hesaplanan genel piyasa riski dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Spesifik risk, bankanın elinde tuttuğu tahvilleri ihraç eden kuruluşlarla ilgili olarak yaşanabilecek olumlu olmayan gelişmeler sebebiyle bankanın karşılaşacağı riski ölçmeyi amaçlamaktadır. Genel piyasa riski ise piyasa faiz oranlarındaki değişiklik sebebiyle karşı karşıya kalabilecekleri kayıpları ifade etmektedir (TBB, 2006:8)

Standart yaklaşımda diğer alacaklar ve krediler için risk ağırlıklarının belirlenmesi Dışsal Kredi Derecelendirme Kuruluşları tarafından yapılmaktadır (Özçam, 2004:4).

Sermaye piyasası firmalarında denetim ve gözetim yeterli oranda değil ise kurumsal alacaklar için uygulanan risk ağırlıkları uygulanacaktır (Babusçu, 2005: 267-269).

Bu kapsamda öncelikle bankaların alacakları karşı tarafın niteliği göz önünde bulundurularak gruplandırmaya başvurulmaktadır. Daha sonra mevcut olduğu sınıfta rating notu hangi risk ağırlığına denk geliyorsa o ağırlığa göre risk miktarı bulunmaktadır. Basel II dokümanında bankaların bütün alacakları için gruplandırma ve rating notlarına göre risk ağırlıklarının ne şekilde olacağı saptanmış durumdadır. Bu kapsamda banka alacakları aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır;

- Kamudan alacaklar

- Bankalardan alacaklar
- Kamu kuruluşlarından alacaklar
- Çokuluslu kalkınma bankalarındaki riskler
- Sermaye piyasası şirketleri
- Kurumsal riskler
- Perakende riskler
- İkamet amaçlı gayrimenkul ipotekli alacaklar
- Ticari gayrimenkul ipotekli alacaklar
- Takipteki krediler
- Yüksek risk kategorileri
- Diğer aktifler
- Bilanço dışı işlemler

3.4.2.1.3. İçsel Derecelendirme Yaklaşımı

İçsel derecelendirme yaklaşımları bankalara, kendi derecelendirme yöntemlerini kullanma olanağı sağladığından ve bu sayede temerrüt olasılıklarını belirlemeleri mümkün olduğundan, önem arz eden bir esneklik sağlamak ve yaklaşım uygulamasında özerklik vermektedir. Buna nazaran resmi otorite bankanın içsel derecelendirme yöntemini yeniden değerlendirmeli ve uygulanabilirliğine onay vermek durumunda olduğundan çok önemli bir sorumluluk almaktadır (Yayla ve Kaya, 2005: 8).

İçsel derecelendirme yaklaşımları önemli ölçüde düzenlemiş tarihsel veri kullanımını gerektiren oldukça spesifik bir uygulamadır. İçsel derecelendirme yaklaşımları, bazı parametrelerin öncelikle tahmin edilmesini gerektirir bunlar;

temerrüt olasılığı, temerrüt halinde oluşacak kayıp, temerrüt anındaki risk tutarı, vade, beklenen kayıp ve beklenmeyen kayıptır (Tekere ve Turan, 2002: 3).

Piyasa riskinin değerlendirilmesinde içsel modellerin uygulanabilmesi için ön şart, gözetim otoritelerinin onayının bulunmasıdır. Gözetim otoritesi, bankanın kullandığı modelin güvenilir ve uygulamada bütünsel olduğun emin olmalı, söz konusu içsel modeli piyasa riskini doğru bir biçimde değerlendirdiği konusunda genel bir kanısının bulunması gerekmektedir. Söz konusu modelin uygulanması için bankada bağımsız çalışan ve üst düzey yöneticilere rapor hazırlayan bir risk yönetim merkezinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bankanın kullandığı risk ölçüm modelleri, bankanın günlük risk yönetim çalışmalarının bir parçası haline getirilmelidir (TBB, 2006:9)

Tablo 3.2.: Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri ve Etkileri

Kredi Riski Yaklaşımı	Standart Yöntem	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yöntem	
		Temel İDD	İleri İDD
1. Asgari Sermaye Yeterliliği	İyi derecelendirilmiş borçlar için yararlıdır.	Standart yöntemdeki kriterlere ilave olarak;	Önceki yaklaşımlardaki kriterlere ilave olarak;
	Risk ağırlığının belirlenmesinde bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları kullanılır.	Kendi Temerrüt (TO) olasılıkların kullanılması.	Banka verilerinin geniş kullanımı (zarar oranları, borç ödememe durumlarında maruz kalınacak risk, teminat durumu vb.) vardır.
	Kredi riskini azaltmak için kullanılan tekniklerin sayısı artmıştır.	2007'ye kadar 5 yıllık veri seti oluşturulması,	Gayrimenkul teminatların değişken niteliği dikkate alınmaktadır.
		İlave veri toplanması ve saklanması	Muhtemel vade birleşmeleri.
		Menkul kıymetleştirme üzerinde ters yönlü etki yaratması,	Tahminler için "back test" yapılması.

		Standart teminatlarda iskonto yapılması	Proje finansmanının yönetimi öngörülmektedir.
2. denetim Otoritesinin Gözetimi	Mevcut uygulamada olduğu gibidir.	Denetim otoritesi ile nitel testlere ilişkin anlaşma sağlanacaktır.	Denetim otoritesi tüm zarar değişkenlerini inceler.
		Yönetim Kurulu ve üst yönetim derecelendirme işlevlerinden sorumludur.	
3. Piyasa Disiplini	Standart Yöntemin kullanıldığına dair kamoyu bilgilendirmesi yapılmalıdır.	Portföy yapısı ve borç ödememe olasılıkları kamuoyuna duyurulacaktır. (5 yıllık veri)	Temerrüt durumundaki zararlara ilişkin veriler.
			Derecelendirmedeki değişkenlerin dağılımı
		Risk modellerinin ve tekniklerinin açıklanması gerekmektedir.	Ekonomik sermaye verisi Kredi türevlerine karşılık risk transferi ve menkul kıymetleştirme
Sermaye Üzerine Etkileri	Pozitif (Ancak faaliyet riskine bağlı sermaye ihtiyacı doğması bu etkiyi dengeleyecektir).	Basel komite tüm bankacılık sistemi toplam sermayesinde yüzde 2-3'lük bir azalma beklemektedir.	Temel yaklaşımın altında yüzde 10'a kadar gerekçeli olarak değişebilir.

Kaynak: TBB, Özel Sunum

Bankalar içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları uygulamadan önce, Basel komitesi tarafından belirtilmiş kuralları karşıladıklarını, denetim otoritelerine ispatlamak ve denetim otoritelerinin onayını almakla yükümlüdür (Candan ve Özün, 2006: 164).

Basel II'nin uygulamaya geçilmesi ile birlikte getirmiş olduğu önemli yeniliklerden biri bankaların kendi oluşturdukları derecelendirme sistemlerine bağlı hesaplama metodu geliştirerek kredi risklerini hesaplayabilmeleri imkanlarının

olmasıdır (Babuşcu, 2003, s.277). Bu yaklaşımları ana düzenekleri düzenleyici otoritenin belirlediği metotlar olarak görmek mümkündür. Basel II'de İçsel Derecelendirmeye Dayalı yaklaşımında varlıklar farklı derecelendirme koşullarıyla ve farklı risk oluşumları sebebiyle gruplandırılmışlardır. Bu gruplar; kurumsal riskler, banka riskleri, kamudan alacaklar, perakende riskler, menkul kıymetlerden alacaklar, cari hesap biçiminde bireysel kredilere ait riskler, satın alınmış alacaklar olarak değerlendirilmektedir (BDDK,2004, s.72):

İçsel Derecelendirmeye Dayalı yaklaşım çerçevesinde göz önünde bulundurulan her risk grubu için 3 anahtar öge vardır. Bu ögeler (Babuşcu, 2003:278);

- **Risk unsurları;** Bankalar ya da bazı zamanlarda gözetim otoriteleri tarafından belirlenen risk bileşenlerinin tahminleri.
- **Risk ağırlıkları fonksiyonları;** risk unsurlarının risk ağırlıklı varlıklara, risk ağırlıklı varlıkların da sermaye ihtiyacına çevrilmesini içeren hesaplamalardır,
- **Asgari gereklilikler;** bir bankanın herhangi bir aktifine yönelik İçsel Derecelendirmeye Dayalı yaklaşımı kurulabilmesi için karşılaması gereken minimum koşullardır.

İçsel modellerin kullanılması için piyasa riski katsayılarının belirlenmesi gerekmektedir. Risk katsayılarının, banka bilanço içi ve bilanço dışı pozisyonlar sebebiyle üstlenmiş olduğu riski karşılayabilecek bir sermaye tabanını meydana getirmesi gerekmektedir.

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yöntemin uygulaması Komite'nin geliştirdiği standartlara dayalı olarak denetim otoritesinin iznine bağlı olarak bankalara kendi derecelendirme metotlarını uygulama olanağı vermekte ve bankalar işletmelere sağladıkları krediler için kendi derecelendirme sistemlerini kullanabilmektedir. Bu sebeple bu yaklaşımın bankaların kendi risk yönetim metotlarını geliştirmeye teşvik etmesi ve daha kapsamlı bir hareket alanı sağlaması bakımından önemlidir.

Bankalara verilen bu hareket özgürlüğü aynı zamanda önemli bir sorumluluğu yani derecelendirme sistemini denetim otoritesine kabul ettirmeyi beraberinde getirmektedir.

Bankaların yönetim kurulları ve üst yönetimleri içsel derecelendirme yöntemlerinin bütünsel tutarlılığından sorumlu olacaklarının farkında olmalıdırlar. Dış denetimden geçirildiğinde yeterli doğruluk ve tutarlılığın, bu derecelendirme sistemlerinde var olduğu gözlemlenebilmelidir (Aksel, 2002:2).

Basel Komite tarafından İçsel Ölçüm Yaklaşımı, Zarar Dağılım Yaklaşımı, Senaryoya Dayalı Yaklaşım ve Puan Kartı Yaklaşımı, ileri Düzeyde Ölçüm Yaklaşımları altında bütünleşmiş ve bankaların bu teknikleri uygulayabilmeleri için bir dizi kalitatif ve kantitatif standartlar getirilmiştir (Babuşçu, 2005: 167).

Bankaların içsel derecelendirme yaklaşımını uygulayabilmesi için Komitenin belirlediği asgari şartların sağlanması gerekmektedir. Asgari koşulların sağlanmasının ardındaki ana ilke, derecelendirme ve risk tahmin sistemlerinin ve süreçlerinin borçlunun durumunun değerlendirilebilmesi ve riskin doğru bir biçimde tahmin edilebilmesi için anlamlı sonuçları vermesidir. Çeşitli derecelendirme methotları, piyasalar ve ürünler arasında farklılık olabildiğinden, derecelendirmenin nasıl yapılacağı konusundaki operasyonel süreçlerin, ulusal otoritelerin kendi ülkelerine uygun bir biçimde tanımlamaları Komite tarafından önerilmektedir. Bundan dolayı, resmi otoritenin bankanın sistemlerinin ve kontrollerinin içsel yaklaşımlara baz oluşturup oluşturmadığını gözden geçirmesi beklenmektedir (Yayla ve Kaya, 2005:10).

3.4.2.2. Operasyonel Risk ve Hesaplama Teknikleri

Basel I den farklı olarak Basel II’de operasyonel risk ve piyasa riski ayrı birer kural olarak değerlendirilmiştir. Tüm risklerden daha eski ve temel bir risk olmasına karşın operasyonel risk bilincinin meydana gelmesi 1970’lerde başlamıştır. Daha önce “diğer riskler” altında değerlendirilebilen riskler olan piyasa ve kredi riski dışında kalan, tüm diğer ölçülemeyen riskler olarak ölçülebilen operasyonel risk bu

olumlu olmayan tanımının risk ölçümü ve yönetimine olanak sağlamaması nedeniyle ayrı bir risk olarak değerlendirilmeye çalışılmıştır (Mazıbaş, 2005: 3).

Operasyonel risk, banka içi denetimlerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin dikkat edilmemesinden, banka yönetimi ve personeli tarafından süre ve koşullara uygun hareket edilmemesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisindeki hatalar ve aksamalar ile deprem, yangın, sel gibi doğal afetlerden doğabilecek zararları ya da zarara uğrama ihtimalini ifade eder (Boyacıoğlu, 2002:51).

Bankaların karşı karşıya kaldıkları risklerin ayırımında operasyonel riskler, bankanın kendi faaliyetlerinden kaynaklanan ve bankayla sınırlı olan içsel riskler grubunda yer alır. Bu risk, özellikle bankadaki sistemin başarılı olmaması, yeterli kontrol mekanizmalarının olmaması nedenlerinden ve yönetim hatalarından kaynaklanır. İç kontroldeki aksamalar mevcut hata ve sahtekarlıkların gözden kaçmasına sebep olacağı için bankanın zarara uğramasına ya da zaman koşullarına uygun hareket edilmemesine ve banka çıkarlarının tehlikeye girmesine sebep olabilir (Aklin, Savaş ve Akman, 2001:119).

Operasyonel risk kavramına ve bu riskin firmalar üzerindeki etkisinin çoğalmasına neden olan ana etkenler ise şöyle sıralanabilir:

- a) Artan otomasyon (e-finans, şirket dışından hizmet alma)
- b) Hizmetlerin giderek daha spesifik ve global bir hal alması
- c) Yeni finansal ürünlerin daha karmaşık bir yapıya bürünmeleri

Operasyonel risk genel anlamı kredi ve piyasa riski dışında kalan tüm riskler olarak adlandırılmaktadır. BASEL Komitesi operasyonel riski "uygunsuz olan ya da işlevini gerçekleştiremeyen iç süreçler, insanlar ve sistemler ya da dış etkenler sebebiyle meydana gelebilecek zarara uğrama riski" olarak tanımlamaktadır (Teker ve Ülengin, 2005:14). Bu tanım denetim otoritelerinin takip ve işlemleri nedeniyle kaynaklanan para cezaları ve diğer cezalar ile bunların tazminatlarını ilgilendiren hukuki riski içermekte ancak stratejik risk, isim ve ün riskini içermemektedir.

Günümüzde ürünlerin ve teknolojinin süratli bir biçimde gelişmesi, iş süreçlerinin buna orantılı olarak spesifik bir hal alması ve sistem üzerindeki kontrolün zorlaşması ile beraber, hata veya doğrudan dolandırıcılıktan kaynaklanan operasyonel riskler olağan hale gelmiştir. Diğer risk kategorilerinden farklı olarak, operasyonel risk bir çok sebepten kaynaklanabilir. Bütün bu değişik faktörlerin ölçülmesi ve gerekli sermayenin belirlenmesi maliyeti yüksek işlemler olabilmektedir (Başar, 2007:22).

Düzenlemede operasyonel risk sermaye gereksinimi ölçümü için, dört yöntem ortaya konmuştur (BDDK, s.189). Bunlar;

- Temel gösterge yaklaşımı (Basic Indicator Approach)
- Standart yaklaşım (Standardized Approach)
- Alternatif Standart yaklaşım (Alternative Standardized Approach)
- Gelişmiş ölçüm yaklaşımıdır. (Advanced Measurement Approach)

Basel Komitesi bankaları zaman içinde kullandıkları yöntemleri geliştirme hususunda teşvik etmekte olup, özellikle uluslararası içeren bankalar ile operasyonel riski yüksek olan bankalardan, gelişmiş ve kendilerinin risk profillerine ve karmaşıklık düzeylerine uygun bir yaklaşım kullanmalarını istemektedir. Gelişmiş yaklaşım kullanması onaylanmış olan bir banka, denetim otoritesinin izni olmadıkça basit yaklaşıma geçemeyecektir.

Operasyonel risk ölçümünün hesaplanabilmesi için ölçüm kriterlerine ve ölçüm metoduna uygun verilerin toplanmış olması gereklidir. Operasyonel risklerle ilgili bir analizin meydana gelebilmesi için riskin kendini gösterdiği olay, bu risk olayının ortaya çıkmasına neden olan etkenlerle koşullar ve olay sebebiyle yüz yüze gelinen kayıplar hakkında bilgiler olması gereklidir. Bununla beraber operasyonel kayıplar ile ilgili bilgilerin yeterli olmaması diğer bir anlatımla analiz ve modellerine yapabilecek kadar dahili kayıp bilgilerinin bulunmaması operasyonel riskin ölçümünü zorlaştırmaktadır (Başar, 2007:23).

3.4.2.2.1 Temel Gösterge Yaklaşımı

Temel Gösterge Yaklaşımı, bankanın bütün işlemleri için tek bir gösterge kullanarak, operasyonel riski karşılamak için gerekli sermaye tahsisini tespit etmektedir (Babuşcu, 2003:282).

Temel gösterge yaklaşımına göre operasyonel risk için ayrılması gereken sermaye, sabit bir göstergenin belirli bir oranı ölçüsünde hesaplanmaktadır. Söz konusu sabit gösterge brüt gelir olarak belirlenmiştir. Brüt gelir, iş operasyonları ve işlemlerin ölçeğini diğer bir deyişle faaliyet gruplarının her birinde operasyonel risklerin olası ölçeğinin bulunmasına yardımcı olan bir göstergedir. Bu yaklaşımda, brüt gelirin belirli bir katsayı ile çarpımı ile sermaye gereksinim miktarına ulaşılmaktadır. Buna göre bankalar, operasyonel risk için pozitif yıllık brüt gelirinin sabit bir yüzdesinin son üç yıl içerisindeki ortalamasına denk miktarda sermaye bulundurmalarıdır. Brüt gelir her üç yaklaşım için bir göstergedir. Bu yaklaşımı benimseyen bankalar net faiz gelirleri ve net faiz dışı gelirlerin toplamından oluşan brüt gelirlerinin, pozitif olduğu süre içerisinde son 3 yıllık ortalamasının % 15'i kadar sermaye bulundurmaları mecburiyetindedirler. (İmişiker, 2005: 27-28).

Operasyonel risk için ayrılacak sermaye miktarını aşağıdaki basit formül yardımıyla hesaplanmaktadır.

$$\text{Sermaye Gereksinimi} = [\sum(\text{Brüt Gelir} \times \alpha)n]$$

α : Düzenleyici Kurum Tarafından belirlenen bir yüzdendir.

n: son 3 yıl içinde BG'nin pozitif olduğu yıl sayısı

Operasyonel riskin bir göstergesi olarak brüt gelirin kullanılması birçok eleştiriye neden olmuştur. Bu yapılan eleştirilerin başında brüt gelirin operasyonel riskin bir göstergesi olarak kabul edilip edilemeyeceği hususu gelmektedir. Bununla beraber brüt gelirin negatif olması veya sıfır olduğu herhangi bir dönemle alakalı rakamların ortalama hesaplanmasında hem paydan hem de paydadın çıkarılması gerekliliği uygulamada karmaşa doğurabilecek bir durumdur. Fakat BASEL komitesi

her bankaya ortak olarak uygulanabilir olması nedeniyle belirtilen göstergelyi benimsemiştir. Temel gösterge yaklaşımı, hesaplaması basit bir yaklaşım olmakla birlikte tüm bankaların operasyonel risklerini değerlendirmesi ve gerçeği yansıtacak sermaye yeterliliklerini hesaplamalarına imkan tanımaktadır. Uluslararası finansal sistemin karmaşıklığı ve bankaların uluslararası faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda sadece brüt geliri bir gösterge aracı olarak kullanmak riskin boyutunun ancak teorik olarak karşılaştırmalarda kullanılacak bir bilgi olmasının ötesinde veri üretmeyeceğini de göstermektedir (Mazıbaş, 2005:6).

Brüt gelir, net faiz geliri ile net faiz dışı gelirin toplamı olarak adlandırılmıştır. Bu değerlerden,

- Tüm karşılıklar
- Yatırım amaçlı tutulan menkul kıymet satış karları/zararları
- Taşeronlara yapılan ödemeleri içeren firma giderleri
- Olağüstü kalemler ve sigorta gelirleri gibi faaliyet dışı gelir gider kalemleri çıkarılacaktır (Dağ, 2008:31).

Basel Komitesi, uluslararası arenada işlemlerini yürüten ve ciddi boyutta operasyonel riskle karşı karşıya kalan büyük bankalara daha riske duyarlı yaklaşımlar uygulamaları için tesviyelerde bulunmaktadır.

3.4.2.2.2. Standart Yaklaşım

Bankaların herhangi bir faaliyet alanına has özel bir göstergenin temel alınarak, bu göstergelye bağımlı kalarak her bir faaliyet grubu için ayrı sermaye ayrılması yaklaşımıdır. Standartlaştırılmış Yaklaşım, banka faaliyetlerini bir dizi standartlaştırılmış faaliyet sınıflarına ve faaliyet gruplarına ayırmaktadır. Basel Komitesi tarafından uygulamaya getirilen standart yaklaşımda, banka faaliyetleri, “kurumsal finansman, alım-satım faaliyetleri, bireysel bankacılık, ticari bankacılık, ödeme ve takas, aracılık ve saklama hizmetleri, varlık yönetimi, bireysel aracılık hizmetleri” olmak üzere 8 işkoluna bölünmektedir (Babuşcu, 2003:283).

Tablo 3.3.: Standart Yaklaşımına göre banka aktiviteleri

Kurumsal Finansman	Alım Satım Faaliyetleri	Bireysel Bankacılık	Ticai Bankacılık
Ödemeler ve Takas İşlemleri	Aracılık ve Saklama Hizmetleri	Varlık Yönetimi	Bireysel Aracılık Hizmetleri

Kaynak: BDDK, 2004:194

Bu yaklaşıma göre her bir faaliyet alanından elde edilen brüt gelir ile o faaliyet alanı için belirlenen beta katsayısı çarpılarak ilgili faaliyet alanı için gereken sermaye gereksinimi belirlenecek ve her bir faaliyet grubu için bulunan değerler toplanarak toplam sermaye yükümlülüğüne ulaşılabacaktır. Beta katsayısı belirli bir faaliyet alanındaki operasyonel risk kayıp deneyimi ile o faaliyet kolu için toplam brüt gelir oranı arasında sektör çapı da varolan ilişkiyi gösteren bir katsayıdır. Standart yaklaşımda brüt gelirin kurumun tüm işlemleri için değil, her bir faaliyet alanı için ayrıca ölçülmektedir. BASEL komitesi her bir faaliyet grubu için kullanılacak beta katsayılarını belirlemiştir. Belirlenen bu katsayılar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Başar, 2007:25).

Tablo 3.4.: Sermaye Gereksiniminin Hesaplanmasında Kullanılan Faaliyet Grupları ve Beta (β) Katsayıları

Faaliyet Alanları	β Katsayıları (%)
Kurumsal finansman	18
Alım-satım	18
Bireysel bankacılık	12
Ticari bankacılık	15
Ödeme ve takas	18
Acentalık hizmetleri ve saklama	15
Varlık yönetimi	12
Bireysel aracılık	12

Kaynak: Başar Mehmet, Basel II düzenlemeleri ve KOBİ'ler, Anadolu Üniversitesi: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Eskişehir:2007, s.226

Toplam sermaye gereksinimi, her yıl için her bir faaliyet grubundan elde edilen yasal sermaye gereksiniminin toplamının 3 yıllık ortalaması olarak

hesaplanmaktadır. Bununla beraber, bir yıldaki tüm faaliyet gruplarının toplam sermaye gereksinimi negatifse, pay bölümüne o yıl için sıfır alınmaktadır. Bir faaliyet kolu için negatif sermaye gereksinimi oluşması halinde, bu negatif tutar diğer faaliyet gruplarındaki pozitif tutarlardan düşebilecektir (Babuscu, 2003, s.283).

Basel II'deki standart yaklaşımın Basel I'e göre getirdiği en önemli yenilik, ilgili risk gruplarının tespitinde Bağımsız derecelendirme kuruluşları (External Credit Institutions ECAI Moody's, Standart & Poors ve Fitch gibi) tarafından ülke, bankalar ve firmalara verilen değerlendirme notlarının uygulanmasıdır. Standart yaklaşımdan daha basit derecede olan basitleştirilmiş standart yaklaşımdaki tek fark ise; risk ağırlıklarının tespit edilmesinde ihracat kredi kuruluşları (Export Credit Agencies) ECA tarafından verilen değerler kullanılmaktadır. Basel II'de kredi riskinin hesaplanmasında OECD 'klüp kuralı' geçerliliğini kaybetmektedir. Bu kapsamda standart yaklaşımla kredi riskinin ölçülmesinde alacakların tabi olacağı borçlunun ECAI bağımsız derecelendirme kuruluşu tarafından almış olduğu derecelendirme notuna göre hesaplanmaktadır (Yayla ve Kaya, 2005:6).

3.4.2.2.3 İleri Ölçüm Yaklaşımı

Bu yaklaşım bankanın gerçek kayıp verilerini kullanarak ortaya koyacağı kayıp dağılımları ve olasılıklar üzerine sermaye gereksinimini hesaplamasıdır. Bu hesaplamanın yapılabilmesi için geçmiş verilerin kapsamlı bir biçimde toplanması gerekmektedir. Bu yaklaşım, temel gösterge yaklaşımı ve standart yaklaşımdan farklı olarak daha spesifik ancak riske karşı daha duyarlı bir yöntemdir. Bu yaklaşımda, operasyonel risk sermaye karşılığının hesaplanması tamamıyla, bankanın içsel risk bilgilerine dayanmaktadır, ileri ölçüm teknikleri ile hedeflenen, gelecek bir yıl içinde beklenmeyen kayıpların %99,9 güven aralığında ölçülerek sermaye yeterliliğinin hesaplanmasıdır, ileri ölçüm yaklaşımında bankalar kendi içsel hesap yöntemlerine göre niteliksel ve niceliksel kıstasları belirlemektedir (Teker 2004:62).

BASEL komitesi, operasyonel risklerin çeşitliliğinin ve diğer risklerden farklı yönlerinin bilinci içerisinde, riski ölçebilecek birçok farklı yöntemin geliştirilmesini sağlamak amacıyla herhangi bir ölçüm yönteminin ismini açıklamamakta diğer bir

anlatımla yöntemler konusunda optimum bileşimi bankaların kendilerinin belirlemelerini istemektedir. Fakat belirlenen yöntemlerin güvenilirliği konusunda denetim otoritelerini mesul tutmakta ve bu değerlere uygunluk sağlayan bankaların modellerinin yasal sermaye gereksiniminin hesaplanmasında kullanılmasına izin vermesini istemektedir (Mazıbaş, 2005:6-7).

Belirli asgari ölçütlere uyulması koşuluyla, bir bankanın faaliyetlerinin belirli sınıfları için temel gösterge veya standart yaklaşımı ve diğer sınıfları için ileri ölçüm yaklaşımlarından birini kullanması ancak mümkündür. Fakat burada önemli bir konu daha gelişmiş bir yaklaşım için denetim otoritesinden onay alındıktan sonra tekrar daha basit bir yaklaşıma dönülmesinin yeniden denetim otoritesinin iznine bağlı olmasıdır. BASEL düzenlemeleri denetim otoritelerinin sürekli olarak bankacılık faaliyetlerini izleme ve bu faaliyetleri yönlendirmesine büyük önem vermekte ve bu manada denetim otoritelerini işlevsel olarak da işin içine katmaktadır (Başar, 2007:27).

İçsel Ölçüm Yaklaşımı, Zarar Dağılım Yaklaşımı, Senaryoya Dayalı yaklaşım ve Puan Kartı Yaklaşımı, ileri Düzeyde Ölçüm Yaklaşımları altında toplanmış ve bankaların bu teknikleri kullanabilmeleri için bir dizi kalitatif ve kantitatif standartlar Basel Komite tarafından getirilmiştir (Babusçu, 2005:167).

3.4.2.2.4. Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları

Operasyonel riskin ölçülmesine ilişkin Basel II içerisinde yer alan bir diğer yaklaşım Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımlarıdır.. Basel II’de bu yöntemin kullanılabilmesi için bulunması gereken ölçütler belirlenmiş fakat hesaplamaya ilişkin bir zorunluluk durumu belirlenmemiştir. Bankalar gerekli şartları meydana getirmek ve denetim otoritesinden izin almak şartı ile kendi modellerini oluşturabileceklerdir. Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımında yasal sermaye gereksinimi, bankanın belirli kantitatif ve kalitatif kriterleri kullanan kendi içsel operasyonel risk ölçüm sisteminin oluşturduğu risk ölçümü sonucu elde edilen rakamdır. Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları; riske en duyarlı yöntemleri içermekte olup bankanın iç risk ölçüm sistemi ve bununla bağlantılı kayıplarından yararlanılmaktadır. Bankalar, bu bilgileri kullanarak Basel

Komitenin belirlemiş olduğu ölçüler ile operasyonel riskleri için sermaye karşılıklarını ayırmaktadırlar (Babuscu, 2003:285).

Basel Komitesi, bankaları özellikle gelişmiş yaklaşımı kullanarak sermaye karşılıklarını hesaplamaları için yönlendirmektedir. Gelişmiş ölçüm teknikleri ile hedeflenen, gelecek bir yıl içinde olası dışı kayıpların %99,9 güven aralığında ölçülerek sermaye yeterliliğinin belirlenmesidir. Basel komitesi 4 ayrı gelişmiş ölçüm yaklaşımı belirlemiştir.

- İçsel Ölçüm Yaklaşımı
- Kayıp Dağılımı Yaklaşımı
- Skorkart Yaklaşımı
- Senaryo Analizi Yaklaşımı

Bankalar bu yaklaşımlarla ana gösterge ve standartlaştırılmış yaklaşımlara göre daha az sermaye ayırma imkânına sahip olabilecektir.

Gelişmiş Ölçüm Yaklaşımları Zorunlu Kriterleri : Bir bankanın Gelişmiş Ölçüm yaklaşımını kullanabilmesi için minimum aşağıdaki koşulları uygulamalıdır. (Babuscu, 2003:285);

- Yönetim Kurulu ve Üst Düzey Yönetim, operasyonel risk yönetimi kapsamının gözetiminde aktif olarak katılım göstermelidirler.
- Bankanın biçimine uyumlu bir operasyonel risk yönetimi sistemi geliştirilmeli ve doğru bir biçimde uygulanmalıdır.
- Banka temel faaliyet gruplarında sözkonusu yaklaşımı uygularken yeterli bilgiye sahip olmalıdır.
- Düzenlemede meydana gelen değerlere göre bankalar içsel zarar verilerini izlemelidir.

- İçsel zarar verinin izlenmesi, güvenilir operasyonel risk ölçüm sisteminin geliştirilmesinin ve işleminin en ana gerekliliğidir. İçsel zarar verisi bankanın risk tahminlerini bankanın gerçek zarar deneyimleri ile bağdaştırmak için büyük önem taşımaktadır.

3.4.2.3 Piyasa Riski ve Hesaplama Teknikleri

Piyasa riski bankaların alım satım maksadıyla elinde bulundurdukları veya buna ilişkin güven temin etmek için bulundurdukları finansal araçlar ve emtiadan kaynaklanan risklerdir. (İmisiker, 2005: 29).

Piyasa riski banka varlıklarının ya da borçlarının faiz oranları ve/veya döviz kurundaki farklılaşmalar sonucunda bankanın zarar ya da sermayesinin düşme olasılığını belirtmektedir.

Genel piyasa riski açısından incelendiğinde ise finansal piyasalardaki bir dalgalanmadan oluşan faiz, kur ve hisse senedi fiyat değişimlerine bağlı olarak meydana çıkan riskler sebebiyle zarar etme ihtimalidir (Babusçu, 2005:45). Başka bir görüşe ise piyasa riskinin asıl sebebi yatırımcıların menkul kıymetlerle ilgili beklenti ve davranışlarındaki değişimlerdir (Rodoplu, 2001:363).

Piyasa riskinin yönetilmesi bankacılık için işlemlerin devam ettirilebilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu risk, bankaların asıl görevlerinden biri olan kredi vermeye beraber, finansal piyasalarda kar etmeye yönelik kısa vadeli alım/satım işlemlerini gerçekleştirmeli ve bu biçimde kazandıkları işlem hacminin çok yüksek oranlara ulaşması sonucunda çok daha önem kazanmıştır (Taş ve Tiftikçi 2005:1).

Başka bir yöntem de "Senaryo Analizi" dir. Senaryo analizi, piyasa koşullarında meydana gelebilecek birtakım değişikliklerin portföyün değerini ne şekilde etkilediğini ölçmekte kullanılan bir yöntemdir. Geniş çaplı uygulama alanı bulan yöntemlerin bir diğeri ise "Dayanıklılık Testi" dir. Dayanıklılık testi, günümüzde de karşılaştığımız küresel krizler esnasında gözlemlenen piyasalardaki beklenmeyen ve önemli dalgalanmaların portföyün değerini ne şekilde etkilediğinin tahmin edilmesinde kullanılmaktadır. Dayanıklılık testi ve senaryo testi arasında

benzerlikler olmasına nazaran temel olarak olağanüstü piyasa koşullarında portföyün en yüksek değer kaybının tahmin edilebilmesini hedeflenmektedir (Başar, 2007:28-29).

3.4.3. Piyasa Disiplini Kriteri

Piyasa disiplininin oluşturulması ise bankaların risk değerlemesi konusundaki geri bildirimine ve kredi derecelendirme kurumlarının yapmış oldukları değerlendirmelere bağlıdır. Piyasa disiplininin hedefi asgari sermaye yükümlülüklerini ve denetim otoritelerinin inceleme sürecini tamamlamaktır. Bu bakımdan incelendiğinde BASEL II düzenlemelerinin üçüncü dayanağı olan piyasa disiplini, bankaların ve dolaylı olarak da bankaların müşterisi konumunda olan şirketlerin raporlama stratejilerini zenginleştirecek özellikte bir etki de yaratacaktır. Diğer bir anlatımla gerek düzenleyici kuruluşların piyasa risklerini en aza indirmek için gerekse de yatırımcıların bankalarla olan ilişkileri bakımından risk ölçüm ve sermaye yapısı ile ilgili daha fazla veriye gereksinim duyacağı söylenebilir. Bu sebeple piyasa disiplininin sağlanmasına yönelik atılacak adımlar, değerlendirme ve derecelendirme çalışmalarında daha titiz davranılmasına neden olacaktır. Banka değerlendirme ve derecelendirme parametrelerinde, piyasanın mevcut durumu ve geleceği farklılaştırması bakımında, BASEL II düzenlemelerinin öncü rol oynayacağı beklenmektedir (Başar, 2007:30-31).

Basel- II yeni uzlaşının yapısal blokların meydana getirdiği Piyasa Disiplini, bankaların daha şeffaf olması temeline dayanmaktadır. Bu amacın oluşturulabilmesi için bankaların verilerini paylaşma standartlarının geliştirilmesini teşvik ederek bankaların yeteri kadar sermaye tutmasında piyasa katılımcılarının rolünü artırmaktadır. Bundan dolayı bankaların daha kapsamlı ve daha şeffaf bir kamuoyu bilgilendirme mekanizması içerisinde olması amaçlanmaktadır. Bu ana yapı taşı meydana getiren kamu denetimi ve piyasa disiplini, kamu otoritelerinin proaktif ve etkili bir denetim yapmasını, bankaların riskli faaliyetleri ve risk yönetimi konularında piyasaya detaylı bilgiler sunmalarını gerektirmektedir. (Aydın, 2007:53)

BASEL II düzenlemelerinin genel çerçevesi incelendiğinde, denetim ve piyasa disiplini kriterlerinin, finansal kuruluşlar ve özellikle bankacılık sektöründe meydana gelebilecek sistemik riskin önüne geçilmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Belirlenen açıklama standartlarının ulusal muhasebe standartları ile uygun olması ve bu kriterler ile çelişki içermemesi sağlanması amaçlanmıştır. kredi riski, hisse senedi biçiminde yapılan yatırımların riski, kredi riskini düşürme teknikleri, piyasa riski, menkul kıymetleştirme riski ve faiz riski gibi birtakım bilgilerin açıklanması istenmektedir. (Yayla ve Kaya, 2005, s.12)

Piyasa disiplini ile denetim otoritelerini dahil tüm piyasa aktörlerinin olağanca şeffaf olması, kamuyu aydınlatıcı bilgiyi eksiksiz, doğru ve zamanında açıklaması, açıklanan bilgiyi değerlendirecek organizasyonların geliştirilmesi, varılan ölçüm ve değerlendirme sonuçlarının fiyatlara ve ilişkilere doğrudan yansımaları istenmektedir.

3.5. Basel II'den Beklentiler

Basel I'in bütün bankalar için tek yöntem yaklaşımına karşılık Basel II'de farklı bankalara farklı yöntem araçları sunulmaktadır. Bu yaklaşım bankaların yapısı ve büyüklükleri ile uyumlu yöntemleri kullanmalarına olanak sağlamaktadır.

Basel II ile beraber riskler daha hassas ölçülecektir. Alınan pozisyonların risklilik oranı ile uygun hesaplamalar, kaynakların uygun şekilde oluşturulmasını sağlayacaktır. Sermaye yükümlülüklerinin doğru hesaplanması ve yerine getirilmesi sonucunda da mevduat sahiplerinin daha iyi güvence altına alınması beklenmektedir (Tuncer, 2006:17).

Basel II etkili bir risk yönetimine karşı teşvik sağlamaktadır. Bundan dolayı, öncelikle firma içerisinde risk kültürünün yerleşmesi dikkate alınmalıdır.

Dolayısıyla risk yönetimi, riske dayalı fiyatlama sistemini oluşturacaktır. Fiyatlamanın daha kapsamlı oluşturulması ve risk kavramı ile ilişkilendirilmesi, kaynakların daha verimli kullanılmasını sağlayacaktır.

Ayrıca Basel II kapsamında finans kurumlarının kendi sermaye yeterliliklerinin yerel otorite tarafından incelenmesi, bu kuruluşlar üzerinde etkin gözetim ve denetimi yapılacaktır. Kamuyla paylaşılacak bilgilerin daha şeffaf olması sağlanacaktır.

Basel II ile birlikte rating kavramının önemi artacak ve ratingi yüksek, riskliliği düşük işletmeler bu uygulamadan daha olumlu şekilde yararlanacaklardır (Bilgin, 2005:4).

Özetle Basel II. bankacılık sisteminin kırılabilirliğini, gelişmiş risk yönetimi ilkeleri ışığında azaltacak, riske hassasiyeti artıracak ve sermayenin çok daha etkin kullanılmasını mümkün kılacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BASEL II'NİN KOBİLERE ETKİLERİ

4. BASEL-II UZLAŞISININ KOBİLERE ETKİLERİ VE BASEL-II SÜRECİNDE KOBİ'LERİN YAPMASI GEREKENLER

BASEL II düzenlemeleri sonucunda bankacılık sektöründe doğabilecek önemli dönüşümler, KOBİ'lerin de kredi müşterisi olarak bir takım zorlayıcı değişimlere maruz kalmamasını gerekli kılacaktır. Yeni düzenlemeler sonunda, müşteri önem sistemi değişecek ve bankalar ağırlıklı olarak aktif müşterilerine hizmet vereceklerdir.

4.1. Basel II Düzenlemelerine Göre KOBİ Tanımları

Basel II'de KOBİ'lere yönelik en kritik durumda olan değer KOBİ'lerin tanımıdır. Bu tanımı kimi durumlarda kredilerin hangi portföye ekleneceği bakımından önem kazanırken kimi durumlarda da aynı portföy kapsamında büyük ölçekli firmalar ile KOBİ kredilerinin farklı sermaye yükümlülüklerine tabi olması sonucu meydana gelmektedir.

Türkiye'de günümüze kadar yapılan KOBİ tanımlarından farklı olarak Basel II'de sermaye yeterliliğini saptamak amacıyla kullanılan standart yöntemde SME grubunun sınırları işletmelerin yıllık toplam satış cirolarına göre belirlenmektedir.

BASEL II düzenlemelerine bağlı olarak farklı ülkelerde ve farklı kuruluşlara göre geliştirilen KOBİ tanımlarındaki çeşitlilik de ortadan kaybolmaktadır. BASEL II düzenlemeleriyle sermaye yeterliliğini saptamak amacıyla kullanılan standart yaklaşımda KOBİ tanımı, firmaların yıllık toplam satışlarına bağlı olarak belirlenmektedir. Bu açıklamaya göre, toplam cirosu 50 milyon Euro'nun altında olan işletmeler KOBİ olarak değerlendirilecektir. Bununla beraber BASEL II düzenlemeleri KOBİ'leri perakende ve kurumsal KOBİ olmak için ayrıma tabi tutmaktadır. Bu ayrıma göre bir bankadaki toplam kredisi 1 milyon Euro'u geçmeyen

KOBİ'leri perakende portföy içerisinde yer almaktadır, buna nazaran ilgili bankadaki kredi meblağı 1 milyon Euro'yu aşan KOBİ'leri ise kurumsal portföy içerisinde değerlendirmektedir.

Tablo 4.1.: BASEL II Düzenlemelerine Göre KOBİ Sınıflandırması

Kredi Tutarı (K)	Yıllık Satış Cirosu (C)	Sınıflandırma
K>1.000.000 Euro	c>50.000.000 Euro	Kurumsal
K>1.000.000 Euro	C<50.000.000 Euro	Kurumsal- KOBİ
K<1.000.000 Euro	050.000.000 Euro	Kurumsal
K<1.000.000 Euro	C<50.000.000 Euro	Perakende KOBİ

Kaynak : Başar Mehmet, Basel II düzenlemeleri ve KOBİ'ler, Anadolu Üniversitesi: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Eskişehir:2007:49

BASEL II, perakende KOBİ tanımına uyumlu olan işletmeleri perakende portföyü içerisinde değerlendirip, %75 risk ağırlığının uygulanmasını öngördüğünden, bankalar çerçevesinden bu ayırım önem kazanmıştır. Bu bakımdan bir işletme aldığı kredi meblağına bağlı olarak bir bankada kurumsal krediler portföyü içerisinde yer alırken, bir başka bankada perakende krediler portföyü içerisinde yer alabilecektir. BASEL II düzenlemeleri, ilk olarak büyük meblağı olan krediler için endüstri pratiklerine dayandırılarak meydana getirilmiştir. Zamanla bu düzenlemeler, düşük meblağı olan perakende kredilerin niteliklerini de göz önünde bulundurarak yeniden tanımlanmıştır (Başar, 2007:48-49).

4.2. Basel II Düzenlemelerinin KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri

1988 yılında yürürlüğe giren Basel I, bankaların iflas riskine karşılık mevduat sahiplerinin zararını en düşük seviyeye çekmek için bankaların asgari sermaye yeterliliği oranı üzerine yoğunlaşmıştır. Basel I, riskleri; bankaların bilanço ve bilanço dışı kalemleri beş farklı risk sınıfına bölmesi sebebiyle risklere karşı duyarsız olması ve faaliyet gösterdiği alanları farklı olan bankalara aynı düzenlemenin uygulanması sebebiyle eleştirilirdi. Bütün bu eleştirilere nazaran Basel I'in anlaşılabilirliği ve kolaylığı sebebiyle gelişmekte olan ülkelerdeki finansal sistemi düzenleme ve denetim sistemlerinin modernleşmesine, piyasada haksız rekabetin

düşmesine ve belirlenen sermaye yeterlilik seviyesi sayesinde finansal istikrarın oluşmasına yardımcı olması gibi nitelikleri nedeniyle kolayca benimsenmiştir (Teksöz, 2007).

BASEL II düzenlemelerinin firma döngüsüne etkileri ise firma döngüsünde değerlendirilen risk değişimine ve bankaların da bu riskin oluşturacağı sermaye ihtiyaçlarındaki değişime yanıt verebilmesiyle ilişkilidir. BASEL II düzenlemeleri ile getirilen bu farklılıklar bankacılık alanındaki eğilimlerin farklılaştırılmış risk yönetimine kaymasına sebep olmuştur. Yeni düzenleme bankalara her bir bireysel kredi sözleşmesinin kendine has taşıdığı riskin değerlendirilmesi konusunda daha detaylı analizler yapmak ve müşterinin gelecekteki ödeme gücünün derecelendirme sistemleri oluşturarak ölçülmesini gerekli kılmaktadır. Bu bakımdan incelendiğinde BASEL II düzenlemelerinin KOBİ'ler bakımından iki önemli sonuç ortaya çıkaracağı söylenebilir. Bu sonuçlar (Başar, 2007:64);

- Bankalar risk değerlendirmesine ve/veya derecelendirmeye artan bir biçimde dikkat edecek ve ona göre KOBİ'lerin talep ettikleri kredi kararı sonuçlanacak,
- KOBİ'lerde bulunan risk düzeyine bağlı olarak farklı fiyat seçenekleriyle ve farklı kredi koşullarıyla karşılaşacaklardır.

Ülkemiz ekonomisinde önemli bir payı olan KOBİ'ler AB'ne katılımı birlikte, uluslararası rekabete hazır olmak mecburiyetindedirler. Küçüklüklerinin kendilerine sağladığı esneklik ve uyum kabiliyetini en iyi biçimde değerlendirerek rekabet avantajı oluşturan firmalar varlıklarını yükselerek sürdürebilecektir. Bunu sağlayamayan firmalar ise zamanla büyüyen problemleriyle baş etmek zorunda kalacaklardır. Bu nedenle Basel II standartlarının KOBİ'lere önemli etkileri olacaktır (Uz, ve Diğerleri 2004).

Bu yeni sürçten en çok KOBİ'ler etkilenecektir. BASEL II'nin hayata geçmesi ile beraber;

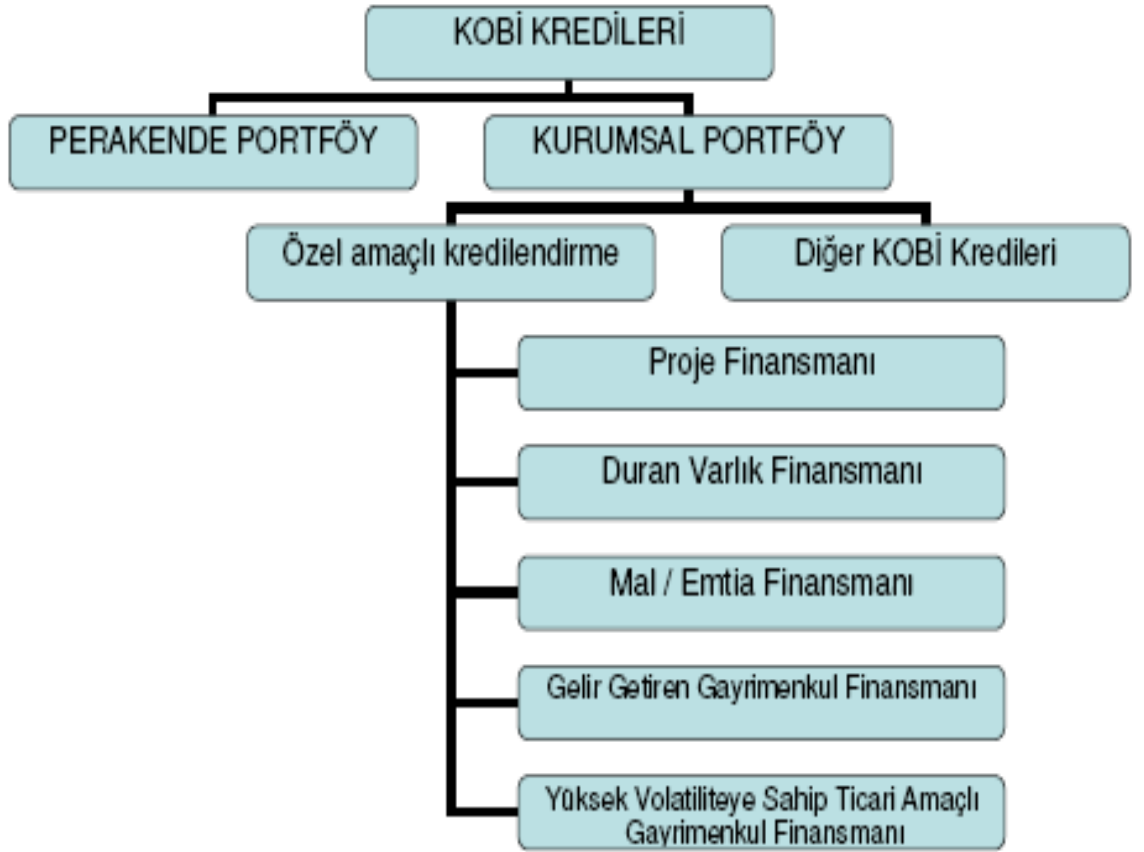
- Piyasa ortamının genel risk oranı denetlenebilir hale gelecek ve bundan dolayı ekonomiye olan güven artacak,
- Ekonomiye güvenin artması ile beraber yerli ve yabancı sermayenin ülke pazarına daha fazla yatırım gerçekleştirmeye teşvik edecektir,
- İşletmeleri daha verimli çalışmaya yönlteceği için ekonominin kaynak etkinliği yükselecektir,
- Rekabet eşitliği artacaktır,
- Riskin ele alımında daha detaylı ve risk odaklı yaklaşımlar meydana getirilecektir,
- Ulusal ve uluslararası denetim uygulamaları güçlenecektir,
- Bankaları risk yönetim yeterliliklerini geliştirmeleri için teşvik edecektir,
- Kredi fiyatları; kredi kullanan işletmelerin taşıdıkları riske ve teminat çeşitlerine göre belirlenecektir,
- Risk kavramı; kredi riski, operasyonel risk ve piyasa riskini de kapsayacak şekilde değerlendirilecektir (Ankara Ticaret Odası, 2007.)

4.2.1. Basel II'nin KOBİ Kredilerine Etkileri

BASEL II ile KOBİ'lere verilen krediler çeşitli özelliklerine göre "Kurumsal Portföy" ve "Perakende Portföy"e dâhil edilir. Perakende portföy; bireysel krediler ve belli şartlar taşıyan KOBİ kredilerini kapsamaktadır. KOBİ kredilerini perakende portföyde yer alabilmesi için, söz konusu KOBİ'nin yer aldığı konsolide şirketler sınıfına sağlanan toplam kredi miktarının 1 milyon Euro'yu aşmaması ve söz konusu kredinin perakende portföyünün önemli bir bölümünü teşkil etmemesi gerekmektedir. Kurumsal portföy ise; büyük ölçekli firmalara sağlanan krediler ile KOBİ'lere perakende portföy içinde sınıflandırılmayan kredileri kapsamaktadır.

Bu sınıf kapsamında proje finansmanı, duran varlık finansmanı, mal/emtia finansmanı, gelir sağlayan gayrimenkul finansmanı ve yüksek volatiliteye sahip ticari maksatlı gayrimenkul finansmanı yer almaktadır. Bu finansman şekillerinin genel özelliği; kredi geri dönüşümlerinin, krediyi kullanan işletmenin krediyi geri ödeyebilme kapasitesine bağlı olarak değil de; krediye konu olan mal veya projeden sağlanacak gelir ile geri ödenmesidir.

Şekil 4.1. Basel II’de KOBİ Kredilendirme

Kaynak: Ayhan Yüksel, ‘‘BASEL II’nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri’’,Bankacılık Düzeleme ve Denetleme Kurumu, Araştırma Raporları 2005–4, Ağustos, 2005,

4.2.1.1. Bankalar Açısından Etkileri

Basel-II düzenlemesinde, KOBİ’lere kullanılan krediler açısından bankaları direkt olarak etkileyecek olan en önemli konu, bu kredilere nazaran sermaye yükümlülüklerindeki farklılıklardır. Ancak, KOBİ kredilerinin tabi olduğu

risk ağırlıkları Basel-II’de ciddi ölçüde değişikliğe uğramıştır. Herhangi bir maddi teminat ya da garantinin (kefaletin) olmadığı zamanda, standart yaklaşımda perakende nitelikli krediler % 75 standart risk ağırlığına, kurumsal özellikli KOBİ kredileri ise rating notuna bağlı olarak % 0 - % 150 aralığında değişen risk ağırlıklarına tabi olurken, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlarda bu risk ağırlıkları bankalar tarafından KOBİ’lere verilen derecelendirme notları göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Ayrıca Basel-I’den farklı olarak Basel-II’de KOBİ kredileri ile büyük ölçekli işletmeler kredileri farklı hükümlere tabi olabilmektedir.

- Derecelendirme gereksinimlerinin artması,
- Bankalarca talep edilen bilgilerin detaylarında artış,
- Yönetişim yapısındaki değişiklikler,
- Kabul edilen teminat türlerinin değişmesi,
- Borçlanma maliyetlerinin seviyesinde ve oynaklığındaki değişiklikler,
- Kredilerde fiyat farklılaşmalarının artması.

Bu etkiler içerisinde KOBİ’ler bakımından en önemli olanlar, toplam kredi kapasitesine ve kredi fiyatlarına ilişkin etkilerdir. Basel-II ile beraber kredi maliyetine etki eden bazı unsurların değişeceğini ve bazı firmalar için yükseleceğini tahmin edilmektedir. Fakat kredilerin net fiyatını etkileyen diğer faktörler de önem taşımaktadır. Makroekonomik gelişmeler kapsamında faiz oranlarındaki düşüşler, Türkiye’nin ve bankaların derecelendirme notlarındaki yükselişle beraber fonlama maliyetindeki düşüşler buna örnek olarak verilebilir. Reel sektöre kullanılan toplam kredilerin miktarına bağlı olarak daha iyimser tahminler bulunmaktadır. Bu kapsamda, Basel-II ile beraber bazı maliyet kalemlerinde artış beklenmesine rağmen, bankacılık sektörünün yatırım için sağladığı toplam fon miktarı ve bununla beraber kredilerin payı, bankalarımızın bilanço büyütme kapasiteleri ve farklı yatırım alanlarının karlılıkları ile de yakından ilişkilidir. Bu kapsamda kar oranlarının daraldığı bir durumda, KOBİ kredilerinin bankalar için oldukça karlı bir yatırım alanı

olarak görülmesi de mümkündür (http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/userfiles/file/onemli_basliklar/bddk.doc, 21.08.2010).

Herhangi bir maddi teminat ya da kefilliğin olmadığı, sadece borçlunun imzası karşılığında kullanılan KOBİ kredilerinin var olan yönetmelik çerçevesine tabi oldukları % 100 standart risk ağırlığı ile karşılaştırıldığında, standart yaklaşımda KOBİ'lere yönelik bir iyileştirmenin olduğu söylenebilir. Mevcutta % 100 olan risk ağırlığı perakende özellikli KOBİ kredilerinde % 75'e inmektedir. Kurumsal portföyde yer alan KOBİ kredilerinde ise derecelendirilmemiş yani haklarında bir rating notu tespit edilmemiş KOBİ'ler % 100 risk ağırlığına tabi tutulmaya devam edilmektedir. Ancak bu tip bir KOBİ için bağımsız kredi derecelendirme kuruluşunca verilen rating notları "A-" veya daha yüksek ise o KOBİ % 100'den daha az (% 50) risk ağırlığına tabi tutulabilmektedir.

Basel-II'nin, bir yandan bankaların kredi ve diğer alacakları için bulundurulması gerekli olan sermaye tutarını belirlemek suretiyle banka aktifleri üzerinde doğrudan etkiler doğurması, öte yandan ise bankaların diğer bankalardan sağladıkları fonları ve operasyonel giderleri aracılığıyla banka pasiflerine de dolaylı olarak etki etmesi beklenmektedir. Bu sebeple, Basel-II'nin kredi fiyatlamasına etki eden unsurları iki yönlü olacaktır.

Basel-II'nin KOBİ kredilerine ilişkin sermaye yükümlülüklerinde ortaya çıkaracağı değişikliklerin, kredi fiyatlarına aynı oranda yansımaları beklenmemektedir. Çünkü bir kredinin fiyatını (faiz oranını) belirleyen çok sayıda değişken vardır ve sermaye yükümlülükleri bunlardan sadece biridir.

Basel-II ile birlikte bankaların kredilendirme faaliyetlerinde beklenen önemli değişikliklerden biri de derecelendirme sistemlerinin artan önemidir. Basel-II hükümleri dikkate alındığında, içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımları kullanacak bankaların müşterilerinin kredi değerliliğini ve işlemlerinin risklilik düzeyini sınıflandırmaya tabi tuttukları derecelendirme sistemlerine sahip olmaları gerekmektedir.

Bu doğrudan etkinin yanında, Basel-II ile birlikte bankaların risk yönetimi fonksiyonlarının daha da etkin hale geleceği varsayımından hareketle, standart yaklaşımı kullanan bazı bankaların da kendi kredilendirme ve risk yönetimi faaliyetlerinde derecelendirme sistemlerine yoğun olarak yer vermeleri beklenmektedir.

Bankaların özelde KOBİ kredileri, genelde de tüm kredileri için ihtiyaç duyacakları derecelendirme sistemlerinin tesis edilmesi ve/veya geliştirilmesi, teknik altyapı açısından bilgi sistemleri yatırımlarına, tahmin modellerinin etkinliğinin sağlanması açısından teorik bilgi birikimine, üretilecek istatistiklerin güvenilirliğinin sağlanması ve Basel-II kriterlerinin yerine getirilmesi açısından tarihsel veri birikimine ve derecelendirme sistemlerinin kurumsal işleyiş içerisine dahil edilmesi açısından da eğitim ve insan kaynağı yatırımlarına gereksinim yaratmaktadır.

4.2.2.2. KOBİ'ler Açısından Etkileri

KOBİ'lerin finansman problemlerinin tabanında öz sermaye yapılarının güçsüz oluşu yatmaktadır. Bağımsız derecelendirme kuruluşları ile bankalar tarafından derecelendirmeye tabi olacak olan KOBİ'lerin, değerlendirilecek olan niteliklerinin başında, sahip oldukları firma sermayesi yer almaktadır. Güçlü sermayesi olan KOBİ'lere sağlanacak kredilerin maliyetleri daha az olacaktır. KOBİ'lerimizin kimi zaman farklı merciler için farklı mali raporlar (bilanço, gelir-gider tabloları vb) üretmeleri söz konusudur. KOBİ bilançolarının kredilendirmeye uygunsuzluğu, kayda alınmayan işlemlerin bulunması, KOBİ'lerin derecelendirme aşamasında yaşayacağı zorlukların başında yer almaktadır. İyi yönetilen, iyi finanse edilmiş ve gerekli tüm verileri zamanında ve eksiksiz bir biçimde sunarak şeffaflığı sağlayabilen KOBİ'ler potansiyel olarak en iyi dereceyi almak koşuluyla, en iyi imkanlarda kredilendirme olanağına sahip olacaklardır (TBB Basel II Komitesi, 2004:6).

Basel-II ile birlikte herhangi bir gruba sağlanan kredilerin toplam kapasitesinde, sadece Basel-II uygulamasından meydana gelen önemli bir farklılık olmayacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu toplam kredi hacminin genelde makro

değişkenlere portföylerin risk-getiri profillerine, bankacılık sektörünün rekabet yapısına ve fon kaynaklarına erişimine bağlantılı olarak farklılaşacağı düşünülmektedir. KOBİ'lere kullanılacak toplam kredi hacmi bu açıdan değerlendirildiğinde, Türkiye ekonomisindeki ve bankacılık sektöründeki gelişmelerin KOBİ kredilerinin yükselmesi sonucunu meydana getireceği tahmin edilmektedir. Bunun en temel nedenleri olarak faiz oranlarındaki düşüşe paralel olarak kamu borçlanma gereksinimindeki azalmalar ve kamu borçlanma enstrümanlarının getirilerinin düşmesi, ekonomideki olumlu gelişmeler sonucunda KOBİ'lerin ortalama kredi kalitesinin yükselmesi ve bankacılık kesiminin yurtdışından sağladığı uygun koşullu fonlar sayılabilir.

KOBİ'lerin istedikleri miktarda kredi alabilmeleri bakımından önem arz eden bir başka husus da KOBİ'ler tarafından krediler için verilecek teminat ve garantilerin Basel-II çerçevesinde dikkate alınan teminat ve garantiler olmasıdır. Bu çerçevede, KOBİ'lerin kendilerinin ve firma sahiplerinin menkullerini teminat olarak kullanmaları mümkün olduğu gibi bu alanda kamusal mekanizmaların geliştirilmesi de oldukça önemlidir. Özellikle yüksek riskli KOBİ'lerin kamusal veya özel girişimler tarafından sağlanan Kredi garanti Fonu gibi garanti mekanizmaları ile desteklenmesi bu şirketlerin krediye erişim olanaklarını önemli ölçüde iyileştirecektir.

Mevcut durumda KOBİ olarak değerlendirilen bir işletme bütün nitelikleri günümüz tanımına uygun halde olsa dahi, çalıştığı banka Basel II 'deki standart yöntemi baz alıyorsa kredilerinin toplam 1 milyon Euro'yu aşması durumunda kurumsal portföy kapsamında değerlendirilerek kendisine dış derecelendirme kurumları tarafından sağlanan rating'ler bankaca temel alınacak ve derecelendirme sistemi sebebi ile yükselen kredi maliyetlerine maruz kalabilecektir. Bu durum özellikle yüksek meblağlarda kredi kullanan işletmeleri etkileyebilecektir. Bir başka bakış açısıyla bir işletmenin kullandığı krediler sebebiyle bir bankada kurumsal, diğer bir bankada perakende portföyde değerlendirilmesi ve risk ağırlıklarının her iki bankada da farklı olması durumu standart yöntemde firmaların lehine bazı durumlar ortaya çıkarabilmektedir. Derecelendirilmemiş kurumsal firmaların risk ağırlığı

%100 olarak değerlendirilecek ve ülke risk ağırlığından daha iyi olamayacaktır. Türkiye’de işletmelerin büyük bir kısmı dışsal derecelendirmeye tabi tutulmamıştır. Düzenleyici kurum bankalara portföylerindeki işletmelerin kredi notlarını değerlendirmeksizin hepsi için %100 risk ağırlığı kullanımına izin verebilir. Bu durumda bankaların tutarlı bir yaklaşım sergileyerek bütün işletmeler için %100 risk ağırlığını kullanma ya da kredi notu olan işletmeler için kredi notunu, derecelendirmemiş işletmeler içinse %100 risk ağırlığı uygulama yoluna gitmeleri gerekmektedir. Ayrıca Basel II’de bankaların içsel derecelendirme yöntemini kullanmaya teşvik ettiklerinden, geçiş aşamasından sonra bu yönetim bankalarca kullanılmasının daha hassas risk ölçümüne olanak tanıyacaktır. Bunlara ek olarak, zamanla bankalardan kredi alan işletmelerle ilgili bazı Kredi Kayıt Bürosu sistemi içinde bulunacak ve bilgilerin bankalarca paylaşıldığı bu sistemde bankalar işletmelerin aldıkları kredileri yakından takip etme olanağına sahip olacaklardır.

4.2.3. Basel II’nin KOBİ’lerin Muhasebe Sistemlerine Etkileri

Basel II kriterlerinin, firmaların finansal raporlama sürecini ciddi bir biçimde etkileyeceği beklenmektedir. Bu noktada finansal raporlama sürecinin şeffaflığı, bağımsız denetim, iç kontrol sistemi, iç denetim ve risk yönetimi KOBİ’ler için daha da önem arz edecektir.

4.2.3.1. Finansal Raporlama Sürecinde Şeffaflık

Girişimciler ve kredi sağlayan kurumlar karar alma sürecinde firmanın mali tablolarını değerlendirirler. Mali tablolarda açıklanan bilgilerin firmanın reel durumunu yansıtması gerekir. Yani, mali tablolar ve finansal raporlama süreci şeffaf değildir. Fakat, Ülkemizde genel bir muhasebe standartları setinin bulunmaması, farklı kurumlar için farklı mali tabloların hazırlanması, muhasebe kayıtlarının yasal zorunluluk ve vergi kaygısı ile tutulması finansal raporlama sürecinin şeffaflığını olumlu olarak etkilememektedir.

Basel II ilkeleri ile mali tabloların ve finansal raporlama sürecinin derecelendirme firmaları tarafından değerlendirilmesi istenmektedir. Basel II ilkelerine göre bankalar ve KOBİ’ler arasında finansal raporlama sürecinde kurulacak

işbirliği şeffaflığın sağlanması için ana kuraldır. Bu bağlamda KOBİ'lerin finansal ve finansal olmayan tüm verileri bankalara ve ilgili derecelendirme firmalarına zamanında, yeterli, şeffaf ve güvenilir bir biçimde arz etmeleri gerekir. Türk Ticaret Kanunu taslağında yer alan düzenlemelerde her işletmenin bir internet web sitesinin olması zorunluluğu da şeffaflığa etki edebileceği düşünülmektedir.. Ayrıca anonim şirketlerde denetleme kurulunun meslek mensubu üyelerinden (Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, Yeminli Mali Müşavir) olma mecburiyeti, mali tabloların şeffaflığını arttıracak bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.2.3.2 Uluslararası Muhasebe Standartları ve Basel II

Özellikle finansal hizmet veren kurumlar çerçevesinden, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ve Basel II Standartları'nın aynı amaçları paylaştığı söylenebilir. Her iki çerçevedeki amaç, firma faaliyetlerinin daha şeffaf bir hale dönüştürülmesi ve bunun için piyasa katılımcılarına alacakları kararların kalitesini yükseltecek verileri sağlamaktır. Ayrıca, denetim kurumlarının ise ihtiyaç duyduğu verileri istenilen özellikleri elde edebilmelerini sağlamak üzere temel bir yapı oluşturmaktır. Bu yapı; uluslararası finansal işlemlerin standardizasyonunu sağlamak amacıyla daha güvenilir ve şeffaf sermaye piyasalarının meydana gelmesinde önemli katkılar sağlayacaktır (Mısırlıoğlu, 2006,s.31).

Firmalar açısından Basel II ile beraber riskin ölçümü iki temel ögeye dayanmaktadır. Bunlar, kredi kullanan işletmenin risk seviyesi ve kredi işleminin risk seviyesidir. Faaliyet riski olarak da tanımlanan işletme riski iki açıdan değerlendirilmektedir. Bunlardan birincisini işletmenin finansal verileri oluşturmaktadır.

Bu veriler işletmenin;

- Bilançosu,
- Gelir tablosu,
- Nakit akış tablosu,

- Diğer finansal tablolar ve,
- Finansal tabloların açıklayıcı notları yardımıyla elde edilmektedir.

Bu finansal bilgilerin kesin surette UFRS ile uygun olması istenmektedir. uygun olmaması durumdaki finansal verilerin değerlendirmeye alınmayacağı açıktır. Basel II kriterlerinin öngördüğü mali tabloların şeffaflığı ve güvenilir olması için muhasebe standartlarının kullanılması büyük önem taşımaktadır. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) 'ndan yayımlanan muhasebe standartlarına TTK'da atıf yapılması sebebi ile, bu standartların ilerleyen yıllarda muhasebe uygulamalarında kullanılması beklenmektedir(Mısırlıoğlu, 2006: 27). Böylece, yasanın yürürlüğe girmesi ile beraber Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarıyla (UFRS) paralellik gösteren Türk Muhasebe Standartları'nın tüm firmalar için kullanılması mecburi olacaktır.

4.2.3.3 Basel II'nin Firmaların Sermaye Yapısına Etkileri

Muhasebede sermaye, pasif karakterli bir hesaptır. Firmaya verilen veya firmaların ana sözleşmelerinde yer alan ve ticaret siciline tescil edilmiş bulunan sermaye tutarı bu hesapta yer almaktadır. Taahhüt edilen sermaye tutarı bu hesaba Alacak, ödenmemiş sermaye hesabına Borç kaydedilir. Ödenmemiş Sermaye Hesabı; Firmaya tahsis edilen veya ortaklarca yüklenilen sermayenin henüz ödenmemiş kısmıdır.

Verilen tanımlardan sermaye kavramının ;

- 1- □Firma sahip ve ortaklarının firmanın kullanımına sundukları tüm ekonomik değerler,
- 2- Firmanın elinde olduğu tüm kaynakları, parasal ve ekonomik değerleri de içerdiği anlaşılmaktadır (Soygür, 2003: 91).

4.2.3.4. Basel II'nin KOBİ'lerin Kurumsallaşması Üzerine Etkileri

1990'lı yıllardan beri iş hayatında yeni bir tanımın yer edindiği görülmektedir. İngilizcede "Good Governance" ya da "Corporate Governance" olarak ifade edilen tanımın, Türkçe karşılığı "İyi Yönetişim" ya da "Kurumsal Yönetim" olarak saptanmıştır. Avrupa, ABD ve Japonya'da 1980'li yıllarda "Kurumsal Yönetim" kavramından ilk kez söz edilirken, Ülkemizde bu tanımla 1990'lı yıllarda tanışmıştır. Yeni bir kavram olmasından dolayı bu konuda kimi zaman tanım kargaşasına düşülmüştür. Bu tanım kargaşasının önüne geçmek için Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), "Kurumsal Yönetim Komitesi" adında bir birim kurulmuştur.

"Kurumsallaşmak" kavramının Türk Dil Kurumu'nun düzenlediği Genel Türkçe Sözlüğünde karşılığı, kurumsal duruma gelmek, örgütlü duruma gelmek, süreklilik kazanmak olarak ifade edilmektedir.

Kurumsallaşma kelime anlamıyla değerlendirildiğinde; kurumun kişilerden bağımsız olarak belirli hedef ve amaçlar doğrultusunda, belirli ilke ve değerler kapsamında yönetilmesini ifade etmektedir. Günümüzde kurumsallaşma, kurumun tüm stratejik kararlarına ve işlemlerine yön veren vizyon, esas amacı ve üstlendiği temel görevini belirleyen misyon, faaliyetlerini yerine getirirken uyacağını beyan ettiği terimleri içeren ilke ve değerler, faaliyetini yürütürken izlediği yol ve yöntemleri yansıtan politikalar ve kısa dönemli hedeflerine ulaşmak için sürdürdüğü uygulamalar başlıkları altında birleşen beş temel kurumsallaşma faktörü açısından belirli bir niteliğe, sürekliliğe ve dinamiğe sahip olması biçiminde adlandırılmaktadır. Basel II sürecinde kurumsallaşmanın ön plana çıkmasının nedenleri, risk değerlemesi sürecinde kurumsal yönetimin önem kazanacak olması ve derecelendirmeye kalitatif bir faktör olarak etkileyecek olmasıdır (Usta ve Güler, 2006; 231).

Kurumsallaşmanın gerek risk değerlemesi sırasında gerekse derecelendirme faaliyetleri aşamasında sağlayacağı avantajlardan faydalanmak isteyen KOBİ'lerin öncelikle vizyon, misyon, ilke, değer, politika ve uygulamalarını gözden geçirmeleri

gerekmektedir. Ayrıca KOBİ'lerin Basel II çerçevesinde öngörülen gelişimi ile paralellik arz eden kurumsal yönetim ilkelerinin de bu kapsamda tüm yönetici ve çalışanlarca benimsenmesi gerekmektedir. Söz konusu kurumsal yönetim ilkeleri şu şekilde ifade edilmiştir (Uyar ve Aygören, 2006; 64):

Eşitlik: Tüm faaliyetlerde pay ve menfaat sahiplerine aynı oranda davranılması,

Şeffaflık: Ticari sır dışında firma ile ilgili finansal ve niteliksel bilgilerin, zamanında, doğru, eksiksiz ve tutarlı bir biçimde ilgili mercilere ve kamuoyuna duyurulması,

Hesap verebilirlik: Yönetimlerin pay sahiplerine/hissedarlara hesap verme mecburiyeti,

Sorumluluk: Firma yönetiminin tüm işlemlerinin yönetmeliğe, ana sözleşmeye ve firma içi düzenlemelere uygunluğu ve bunun denetlenmesidir.

4.3. KOBİ'lerin BASEL II Kriterlerine Göre Yapması Gerekenler

I- Mali Yapının Güçlendirilmesi; Basel II ile birlikte KOBİ'lerin yeterli sermaye yapısını ellerinde bulundurmaları daha da önem kazanmaktadır. Sermayesini büyüten işletmeler bankalardan ve bağımsız derecelendirme kurumlarından daha yüksek oranda kredi notu alabileceklerdir. Yüksek kredi notuna sahip işletmeler daha az maliyetli kredi imkânlarını yakalayabilecektir. Bu sebeple yetersiz sermaye ile çalışan KOBİ'ler en kısa sürede sermayelerini güçlendirmelidir (Yüksel, 2005, s.39).

Etkili işleyen bir muhasebe sistemi piyasalardaki bilgi akışının, alt yapısını oluşturmakla beraber tek başına yeterli olmamaktadır. Yeterli, gerçek, ispatlanabilir veri akışının sürekli elde edilebilmesi için, piyasalarda şeffaflığın oluşturulması ve tedbirsiz politikalar, ihmal, hata veya kasıt ile piyasalarda istikrarsızlık ve zarara sebep olan kişi ve kurumların sorumlu olmasını sağlayacak yönetmeliğin hayata geçirilmesi gerekmektedir (Talu, 2010).

II- Kayıtdışı İşlemler Kayıt İçine Alınmalı; Bilanço ve gelir tablolarının gerçeği yansıtması gerekmektedir. Bilanço dışı varlıklar, bilanço içine kaydedilerek daha gerçekçi mali tabloların hazırlanması sağlanır. Kayıt dışı varlıklar kayda alınarak daha güçlü derecelendirme notları elde edilebilme imkanı sağlanabilecektir. Devlet vergi ve SSK oranlarını düşürerek KOBİ'lerin kayıt dışı işlemlerini sona erdirmelerini sağlamalıdır. İşletmelerin kayıt dışılığı önlediği zaman, artan şeffaflıkla beraber haksız rekabet ortamı ortadan kalkacaktır.

III- Teminat Yapısı; Basel II kapsamında mevcut risk azaltıcı unsurlar dikkate alınarak varolan eksiklikler ortadan kaldırılmalı. Mevcut sistemde yaygın şekilde kullanılan gerçek müşteri çek ve senetleriyle işletme ortaklarının kefaletlerin Basel II'de risk azaltıcı unsur olarak yer almaması sebebiyle; KOBİ'ler mevcut yapıların da değişiklik yaparak, Basel II'nin öngördüğü teminat yapısına uygun olmalıdırlar.

Bu durumun işletmeler tarafından bilinmesi bankalarla kredi ilişkisine girecekleri zaman farklı teminat istekleri ile karşı karşıya kalabileceklerinin ya da bu teminatları temin edemedikleri zaman kredi faizinin daha yüksek uygulanacağını farkında olmaları ve kendilerine bu kapsamda yön vermeleri gerekmektedir

IV- Derecelendirmenin Önemi; Uluslararası kabul edilmiş kriterlerde şeffaf, güvenilir mali tablolar hazırlanmalıdır. Raporlama ve veri tabanı konularında gereken teknoloji kullanılmalıdır. KOBİ'ler niteliksel bilgilerinin yanı sıra niceliksel bilgilerinin açıklanmasında da şeffaf ve gerçekçi olmalıdır. Risk yönetimine önemseyen, faaliyetlerinden meydana gelen riskleri elimine eden, bilançolarında yer alan aktif ve pasif kalemler arasındaki vade, döviz kuru, parite ve faiz oranı uyumsuzluğunu yok eden firmalar daha fazla kredi derecelendirme notları alabileceklerdir. Ayrıca işletmeler ana faaliyet konularında faaliyetlerini sürdürmelidirler (Yılmaz, 2010:13).

Bu konuya yönelik işletmelerin öncelikli yapması gereken, önceki başlıkta izah edildiği gibi muhasebe sisteminin şeffaf bir biçimde olmasıdır. Bunun dışında işletmeler için önem teşkil eden diğer bir problem ise; sermaye yapılarının

güçlendirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda finansal yönetimin profesyonel olarak yürütülmesi şarttır. Kurumsal Yönetim kültürünün tüm yönetici/çalışanlarca benimsenmesi ve aile işletmesi yapısından uzaklaşarak kurumsallaşmaya eğilmesi son derece önemlidir. Aynı kapsamda nitelikli insan kaynağının istihdam edilmesi son derece önemlidir.

V- Finansman Konusunda Uzmanlarla Çalışılmalı.; KOBİ'ler genellikle teknik kökenli kişiler tarafından yönetilmekte olup, finansman konularında bilgili nitelikli kişileri işletmelerinde istihdam sağlamamaları nedeniyle finansman problemleriyle karşılaştıkları bilinen bir gerçektir. Bu nedenle KOBİ'ler nitelikli, finansal piyasalardaki değişimleri takip ederek firmasında uygulayabilen, risk yönetimi konusunda deneyim sahibi, alternatif finansman tekniklerini bilen uzman finansmanlılarla çalışmalıdır. Raporlama ve veri tabanı oluşturma konusunda teknoloji altyapısı bulunan, risk yönetimi konusunda uzmanlaşmayı sağlayacak personeli bünyesinde bulundurmalıdır. KOBİ'ler bağımsız kredilendirme kuruluşları ve bankalar tarafından istenilen bilgileri sağlıklı ve vaktinde sunabilecek insan kaynaklarını bünyesinde bulundurmalıdırlar. Sağlıklı veri akışının olması durumunda KOBİ'lerin derecelendirme notu daha fazla olabilecek, bu da daha uygun şartlarda kredi ve faiz oranları imkanı sağlayacaktır (Yılmaz, 2010:12).

VI- Kurumsal Yönetim Kültürü Yerleşmelidir; İyi yönetilen işletmeler krizlerden çok fazla etkilenmemektedir. "Kurumsal Yönetim" kültürü, en üst düzey yöneticilerden tüm kurum personeline kadar yaygınlaştırılmalıdır. Kurumsal işletmeler eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik, sorumluluk ilkeleriyle yönetildiği için finansal performansları daha yüksek olacağından, bu tür işletmelere, bankalar tarafından verilecek kredilerin maliyetleri daha düşük olacaktır (Yılmaz, 2010:13).

Firma yönetiminde, iş süreçlerinde ve paydaşlarla ilişkilerde; eşitlik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk yaklaşımıyla firma faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliği, raporlama güvenilirliği, düzenlemelere uygunluk, paydaşların hak ve çıkarlarının korunması için güvence sağlayan yaklaşım ve ilkeleri ifade eder. Kurumsal yönetim ilkeleri, ABD, Avrupa ve Asya'da geride bıraktığımız yüzyıl içinde yaşanan kriz ve bunalımlardan edinilen tecrübelerle dayalı olarak gelişmiştir. Son olarak içinde

bulduğumuz 21. yüzyılın başında patlak veren Enron, WorldCom skandalları ile önemi bir kez daha anlaşılan kurumsal yönetim ilkeleri ABD de kabul edilen "Sarbanes- Oxley Yasası" ile yeni bir boyut kazanmıştır (Başar, 2007:41).

SONUÇ

BIS (Uluslararası Takas Bankası) 1930 yılında İsviçre'nin Basel kentinde kurulmuştur. Gelişmiş ülkelerin merkez bankaları tarafından kurulan BIS, 1974 yılında bankacılık düzenleme ve denetleme komitesini kurmuşlardır. Bu komitenin kuruluş amacı bankaların uluslar arası standartlarda işleyişini sağlamak etkili bir risk yönetim sistemi meydana getirmektir. 1988 yılında yayınlanan Basel I'den sonra günümüz finansal ortamlarına daha uygun olan Basel II uzlaşısı 2004 yılında yayımlanmıştır.

Dünya çapında meydana finansal krizler ve bu krizlerin olumsuz etkileri tüm dikkatleri finans ve bankacılık sektörüne üzerinde toplamıştır. Ortaya çıkan bu krizlerde Basel I kriterlerine göre sermaye yeterliliği hesaplayan bankaların iflas etmesi sonucunda Basel 1 kriterlerinin risk ölçümünde yeterli olmadığı kanısına varılmış ve Basel Bankacılık Denetim Komitesi aracılığıyla, üzerinde anlaşma sağlanan yeni bir sermaye uzlaşısı Basel II 2004 yılında kabul görmüştür. Basel II, 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren bütün ülkelerde belirli bir takvime göre uygulamaya geçilmiştir veya uygulamaya başlanmak üzere ön hazırlık çalışmaları yapılmaktadır. Basel II, bankaların karşı karşıya kaldıkları riskleri daha iyi ölçebilmek için minimum aşgari sermaye yeterlilik oranının risk faktörüne göre daha duyarlı daha hassas olduğu bir sermaye yeterlilik uzlaşısıdır.

Basel II kriterlerinin KOBİ'lere olabilecek etkileri finansman maliyetleri, finansal raporlama süreci ve muhasebe yapısı bakımından meydana geleceği düşünülmektedir. Basel II kriterleri ile gelecek senelerde banka kurumlarının uygulamalarını değiştirmeleri beklenmektedir. Asıl değişiklik noktası bankaların kredi imkanı sağlarken, kredi talep eden işletmelerden aradıkları ölçütlerdir. Bankacılık sektöründen finansman elde eden tüm firmalar gibi KOBİ'lerin de bu süreçten etkilenmesi kaçınılmazdır. Sonuç olarak, Basel II uygulaması ile

KOBİ'lerin geleneksel firma yönetimini bırakmak mecburiyetinde kalacağı görülmektedir. Geleneksel işletme yönetimi yerine daha profesyonel, daha şeffaf, daha kamuyu aydınlatıcı, daha güvenilir bir yönetim yapısı ve finansal raporlama süreci oluşturulmalıdır.

Fakat son yıllarda finans piyasalarında oluşan gelişmeler, siyasi belirsizlik ve Basel II uygulaması ile paralellik göstermesi gereken TTK tasarısının yasalaşamaması 01.01.2009 tarihinde hayata geçirilmesi beklenen uygulama için soru işaretlerini arttırmıştı. Tüm bu gelişmeleri incelerken BDDK 25 Haziran 2008 tarihinde yapılan basın açıklaması ile Basel II düzenlemesi ileri bir tarihe ertelendiğini duyurmuştur

BDDK, Basel II ile uyumlu düzenleme taslaklarını Nisan 2010 tarihinde sektörün değerlendirmesine arzettikten sonra bankalardaki tekil uyum gelişmelerini altışar aylık dönemlerle izlemeye aldı. İzleme anket yöntemiyle sağlanmaktadır. Sektörde son durum şöyledir; (BDDK Basel II İlerleme Raporu- Eylül 2010):

Strateji ve politikalar bazı bankalarda yönetim kurullarının onayını beklemektedir. Bazılarında ise uygulamaya alınmıştır. Bununla beraber; sektörün yüzde 99'u Basel II faaliyetlerini yürütecek üst yönetimlerini, yüzde 88'i birimlerini, yüzde 82'si sorumlu personelini, yüzde 70'i de görev komitelerini belirleyerek hayata geçirildi.

Bankacılık sektöründeki Basel II düzenlemeleri KOBİ dünyasıyla doğrudan bir alakası yokmuş gibi ortaya çıksa da Basel II içerdiği "risk değerlendirme" parametresiyle direk olarak KOBİ'leri hedeflemektedir. Firmaları bankalar nezdinde "Perakende KOBİ", "Kurumsal KOBİ" ayırımına tabi tutmaktadır.

KOBİ'ler ve Bankalar arasındaki ilişkide öncelikli olarak bankaların KOBİ'leri doğru tanımlamaları ve gruplandırılmaları önem taşımaktadır. Türkiye'de KOBİ'ler için belirlenen ortak ve resmi bir tanım yoktur. Ancak resmi kurumlar KOBİ'leri kendi kriterlerince tanımlamış ve ortaya bir tanım karmaşası çıkmıştır. Bankalarında standart değerlendirme sürecinde bu tanımlardan hangisini dikkate alacağı, KOBİ'leri hangi niteliklerine göre gruplandıracağı ve değerlendireceği kredi

imkanı sağlarken çeşitli sorunlara sebep olmaktadır. Fakat Basel II kriterleri ile bu karmaşaya son verilmiş ve genel kabul görmüş bir KOBİ tanımı meydana getirilmiştir.

Olumlu ve olumsuz tarafları incelendiğinde Basel II Türkiye bakımından daha sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi için sunulmuş bir avantaj olarak değerlendirilmektedir. Basel II ile beraber bankalarda risk yönetiminin etkinliği artacak, bankaların aracılık fonksiyonlarının daha etkin şekilde yerine getirilmesi, bankaların sermaye düzeylerinin karşı karşıya kaldığı risklere paralel olması, bankalar tarafından kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin artması, bankaların müşterileri konumundaki işletmelerin kurumsal yönetim yapılarında olumlu gelişmeler olduğu Basel II'nin faydaları arasında sayılabilir.

Ülkemizde muhasebe kayıtlarının yasal zorunluluk ve vergi kaygısı ile işlenmesi finansal raporlama sürecinin şeffaflığını olumsuz yönde etkilemektedir. Artık firmaların finansal tablolarını kamuya güvenilir bilgi aktarmak maksadıyla hazırlamaları gerekmektedir. Girişimciye, ortaklarına, çalışanlarına, hissedarlarına, bankalara ve kreditorlerine doğru ve şeffaf bir mali tablo sunmaları gerekmektedir. Güvenilir finansal tablolar için diğer bir unsur da Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na (UFRS) uygun raporlama standartlarının kullanılmasıdır. Bu durumda iç denetim ve bağımsız denetimin önemi daha da artacaktır.

Basel II hem KOBİ'ler hem de bankalar açısından çok ciddi değişimler ortaya koyacaktır. Basel II ile beraber ekonomideki kayıt dışı olan işlemlerin önüne geçilecek, işletmelerin kurumsallaşması hız kazanacak, devletin alacağı vergi oranı yükselecek, bu da ekonomiye olumlu yönde katkılar sağlayacaktır. KOBİ'lerin kurumsallaşması ve şeffaflaşması ile beraber yurtdışındaki finansal imkanlardan faydalanılması da artacaktır. Böylece KOBİ'ler daha uygun koşullarda kredi temin edebileceklerdir. Bu da KOBİ'lerin kaynak sıkıntısı nedeniyle faaliyete geçiremedikleri projeleri hayata geçirmelerine imkan sağlayacaktır. Böylece Türkiye küreselleşmedeki basamakları daha sağlam çıkacak ve yeni dünya ekonomik düzenine daha kolay entegre olacaktır.

KOBİ'ler üretim teknolojilerindeki süratli yükselme, sürekli farklılaşan tüketici talepleri ve küresel etkilerle daralıp genişleyen piyasalara büyük şirketlere göre daha kolay ve hızlı uyum içerisine girer. Küçük ve esnek yapıları sayesinde değişimlere hızlı bir biçimde uyum sağlama yetenekleri sebebiyle gerek üretim ve istihdamın sürekliliği gerekse ülke çapında yayılarak bölgesel dengesizliklerin ortadan kalkması bakımında KOBİ'lerin ülke ekonomileri için giderek önem kazanmaktadır. Diğer taraftan KOBİ'ler, üretim ve istihdama olan etkileri ile yalnızca sanayileşmeye hizmet etmekle yetinmemekte, aynı zamanda iç göçe engel olarak sağlıklı bir şehirleşmenin önlenmesine ve sosyal barış ve huzurun korunmasına katkıda bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

ADNAN, Ç. v.d., (2004), *Dış Ticaret İşlemler ve Uygulamalar*, 3. baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

AKGEMCİ T., (2001), *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, Ankara: KOSGEB Yayını.

AKGEMİCİ, T., (2001), *Kobi'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*, 1.Baskı, Ankara: Kosgeb Yayınları.

AKGÜÇ Ö., (1998), *Finansal Yönetim*, 7.Basım, İstanbul: Avcıol Basım.

AKSEL, K. H. (2002), “Basel Komitesi Kararları ve Yeni Basel Anlaşmasında Beklenen Gelişmeler”, *Aktive*, Kasım Aralık, s.2.

ALÖVSAT M., (2002). *21. Yüzyılda Türkiye’de KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri*, İstanbul: Literatür Yayınları, No: 78.

ALPUGAN, O., (1994), *Küçük İşletmeler, Kavramı, Kuruluşu ve Yönetimi*, 2. Baskı, Ankara: Der Yayınları.

ALTINTAS, M. A., (2006), *Bankacılıkta Risk Yönetimi ve Sermaye Yeterliliği*, Ankara: Turhan Kitabevi.

ANKARA TİCARET ODASI, (2007), *BASEL II, KOBİ'lerin Kredi Riski Ve Derecelendirilmesi*, Ankara, http://www.atonet.org.tr/yeni/files/_files/OZEL_IHTISAS_KOMISYONLARI/files/ato_basel.pdf-matbaa.pdf, s.38. 7 Eylül 2007.

ARAS G. ve MÜSLÜMOV A. (2010), *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde Kobi'lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları Ve Çözüm Önerileri*, http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf%5CBildiri_33.PDF

ARAS, G., (2005), *Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve 2006 Geçiş Süreci*, <http://www.sbe.yildiz.edu.tr/BASEL%20II.pdf>

ARAS, G., (2005), *Kobiler Basel II'den Uzakta*, KobiEfor Aylık Ekonomi-Sanayi Dergisi, Ekim. s.40-50

ATİK H. ve SEZER S., *Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecinde küçük ve orta boy işletmelerin sorunları:Kayseri ve Nevşehir örneği*. I. Orta anadolu kongresi, "kobi'lerin finansman ve pazarlama sorunları" erciyes üniversitesi, İİBF, 18-21 Ekim, KOSGEB, Nevşehir :426.

AYDIN, A. (2000), *Sermaye Yeterliliği ve Var*, TBB, http://www.tbb.org.tr/turkce/arastirmalar/sermaye_var.doc (E.T.:03.12.2006).

AYHAN Y., (2005), *Basel-II'nin Kobi Kredilerine Muhtemel Etkileri*. BDDK Araştırma Raporları: 2005/4

BABUŞÇU, Ş., (2003). *Türk Bankacılık Sektöründe Beklentiler ve Gelişmeler*, Halk bankası, Eğitim Daire Başkanlığı, Ankara

BABUŞÇU, Ş., (2005), *Basel II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi*, Ankara: Akademi Yayınları

BABUŞÇU, Ş., (2005), *Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri*, Ankara Sanayi Odası-Aylık Yayın Organı: ASOMEDYA

BABUŞÇU Ş. ve Hazar A., (2010), *Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri* <http://www.akademiogretim.com.tr/makale.php?islem=detay&makaleid=51>

BARIŞ M. ve AKÇAY B, K.E., (2005), *Risk Yönetimi*, 2. Baskı, İstanbul: Scala Yayıncılık.

BASEL-II, (2010), *Kobilerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri*, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/userfiles/file/onemli_basliklar/bddk.doc

Baselportal.com, (2010), *basel I'e yönelik eleştiriler*, http://www.baselportal.com/basel1_elestiri.html

BASKENT, (2010), *KOBİ'lerin Sorunları*, www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcarsamba10.doc

BAŞAR, M., (2007), *Basel II düzenlemeleri ve KOBİ'ler*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları.

BAŞKENT, (2010), www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi10.doc

BCBS, (2006), *History of the Basel Committee and its Membership*, <http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>

BIS (Bank for International Settlements), (2004), *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslar arası Düzeyde Uyumlaştırılması (Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri)*, Press & Communications, CH-4002 Basel, İsviçre, http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel-II/1249Basel%20II%20Cevirisi-14102005-16_19.pdf

BIS., (2004), *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*, <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>

BİLGİN, T., (2005), *Basel II : Kobilerin Yeni Kredi ve Finansman Teknikleri*, Risk Yönetimi Konferansı, Haziran, s.4.

BOLGÜN, K.E. ve AKÇAY, M.B., (2005), *Risk Yönetimi Gelişmekte Olan ve Türk Finans Piyasasında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları*, İstanbul: Scala Yayıncılık.

BOYACIOĞLU, M.A., (2002), Operasyonel risk ve yönetimi, *Bankacılar dergisi*, sayı:43, www.tkgm.gov.tr/.../diger%5Cicerikdetaydh338.doc (18.10.2010)

CANDAN, H. ve ÖZÜN A., (2006), *Bankalarda Risk Yönetimi Ve Basel II*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

CEYLAN, A., (2000), *İşletmelerde Finansal Yönetim*, Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları,

CURA, G., (2006), *KOBİ'lerin Finansal Kaynaklara Ulaşım Olanakları ve Finansal Yapıları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak: Karaelmas Üniversitesi.

ÇAMKERTEN, B., (2001), *Türkiye'de KOBİ Destekleme Uygulamaları*, 1.Avrasya Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Kongresi Bildiriler Kitabı, Haziran, Biskek-Kırgızistan, s.23-26.

ÇELİK, A. ve AKGEMİCİ T., (1998), *girişimcilik kültürü ve KOBİ'ler*, Ankara: Nobel yayın dağıtım.

ÇETİN, C., (1996), *Yeniden yapılanma, girişimcilik, küçük ve orta boy işletmeler ve bunların özendirilmesi*, İstanbul: der yayınları.

ÇİMAT, A. ve Laçinel A., (2002), *KOBİ'lerin Finansman Sorunlarının Çözümünde Risk Sermayesi*, Ankara, Vergi Denetmenleri Dernegi Eğitim Yayınları Serisi, s.76.

DEĞİRMENCİ, N., (2003), *Sermaye Yeterliliği Konusundaki Basel Standartları ve Seçilmiş Bazı Ülkelerdeki Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara, TCMB Yayınları.

DPT, (1995), *Devlet Yardımları, Türkiye-AT Mevzuatı Uyumu, Özel İhtisas Komisyonu Raporları*, Ankara: DPT Yayınları.

EKEN M. H., (2008), *Basel II Kriterleri Ve Kobilerin Finansman Olanakları*, maliye finans yazıları, Yıl: 22 Sayı:80,http://www.finanskulup.org.tr/Assets/maliyefinans/80/Mehmet_Hasan_Eken_Basel_II_Kriterleri_Kobilerin_Finansman_Olanaklari_MFY80.pdf

EKİNCİ, M. B., (2003), *Türkiye'de KOBİ'lerin Kurumsal Gelişimi ve Finansal Sorunları*, Akson Araştırma Raporları:5, İstanbul.

ERÇEL G., (2000), *Türk Bankacılık Sistemi, Konuşmalar-1999*, Ankara: TCMB Yayınları

ERDOĞAN, O. ve Ata K., (2009), *FİNANSAL YÖNETİM: Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisansı Eğitimi*, TSPAKB dergisi, EKİM, http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/ETM_kilavuzlar_ileri_finansal_yonetim.pdf

FİDER, (2010) *Leasing Nedir?*, <http://www.fider.org.tr/pageStructure.aspx>

GİRGİNER, N., (2008), *Ticari Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesine Çok Kriterli Yaklaşım: Özel ve Devlet Bankası Karşılaştırması*, Muhasebe ve Finansman Dergisi, Sayı.37, s.132.

GÖK, M., (2004), *İşgücü Piyasası ve KOBİ'ler*, Ankara: Roma yayınları

İMİŞİKER, S., (2005), *Basel II ve Piyasalarımıza Olası Etkileri*, Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Dairesi Yeterlilik Etüdü, (Kasım), s.1-37.

İSO, (2008), *Ekonomik Durum Tespit Anket Sonuçları*, İstanbul: İstanbul Sanayi Odası Yayınları.s.24-298.

İTO, İzmir Ticaret Odası, (1999). *KOBİ Finansman Kaynakları*, İzmir: İzmir Ticaret Odası Yayınları, Yayın No.59.

KALMIS, H., (2002), *Türkiye'deki KOBİ'lere Uygun Finansman Kaynaklarının Sağlanması*, ODTÜ Uluslar arası Ekonomi Kongresi Bildiriler Kitabı, Ankara.

KARABIÇAK M. ve ALTUNTEPE N., (2001), *"Kobi'lerin Kredi Yoluyla Finsnamanı"*, I.Orta Anadolu Kongresi *"Kobi'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları"*, Ankara: KOSGEB, 18-21 Ekim 2001, s.24-298.

KARGÜL, D., (1997), *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yönetim Sorunları ve Çözümleri*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

KOBİ, *Finans, Finansal Kiralama (Leasing) Sözleşmesi Nedir?*,
http://www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/021509/4421

Kobitek.com, *Yönetim, Finans, Satış, barter sistemi ve faydaları*,
<http://www.kobitek.com/makale.php?id=67>

KOÇ İ. Ö., (2008), *Türk Kobileri Bugünü ve Geleceği*, İstanbul: Arıkan Yayınları

KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme dairesi Başkanlığı), (2002), *KOBİ Rehberi*, TOBB Genel Yayın No Genel: 359 – PM:2 Ankara.

KÜÇÜKÇOLAK, A. R., (1997), *Kobi'lerin finansman sorunlarının sermaye piyasası yoluyla çözümü*, İstanbul: İMKB yayınları

MAZIBAS, M., (2005), *Operasyonel Riske Basel Yaklaşımı: Üç Yapısal Blok Çerçevesinde Bir Değerlendirme*, BDDK Araştırma Raporları,
<http://www.bddk.org.tr/turkce/Raporlar/>

Meb.gov.tr, *Factoring işlemlerinin muhasebeleştirilmesi*,
<http://okulweb.meb.gov.tr/60/04/201762/muhasebe/FAKTOR%C4%B0NG%20%C4%B0C5%9EELEMLER%C4%B0N%20MUHASEBELE%C5%9ET%C4%B0R%C4%B0LMES%C4%B0.doc> 15.05.2010

MISIRLIOĞLU, İ. U., (2006), *UFRS ve BASEL II'nin İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri*, Mali Çözüm, Sayı:76, Haziran 2006 s.27-31.

MUCUK İ., (2001), *Modern İşletmecilik*,13. Basım, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

MÜFTÜOĞLU T. ve DURUKAN T., (2004), *Girişimcilik ve KOBİ'ler*, Ankara: Gazi Kitabevi.

MÜFTÜOĞLU T., (1993), *Küçük İşletmelere Yönelik Devlet Politikaları*, Ankara, TES-AR Yayınları No:3

MÜFTÜOĞLU, T., (1991). *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Sorunlar Öneriler*, Ankara: Sevinç Yayınları

MÜFTÜOĞLU, T., (1997), *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar ve Öneriler*, EGS Bank Yayınları No:1

MÜFTÜOĞLU, T., (2002), *Türkiye’de KOBİ’ler; Sorunlar ve Öneriler*, Ankara: Turhan Kitabevi

NARİN, M. ve AKDEMİR S., (2005), *Türkiye’de KOBİ’lere Sağlanan Destekler*, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F Ekonomik Yaklaşım Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 55, Ankara, s.52-54.

OKTAY, E. ve GÜNEY, A., (2000), *Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunu Ve Çözüm Önerileri*, Doğu Akdeniz Üniversitesi 21. yy’da KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu, Ocak, s. 1-20.

ÖZÇAM, M., 2004, *Basel II Uzlasısı*, <http://www.spk.gov.tr/yayinlar/>.

ÖZGEN H. ve DOĞAN S., (2010), *Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Temel Yönetim Sorunları*, <http://www.dtm.gov.tr/dtmin/upload/ead/tanitimkoordinasyondb/kobisayi9.doc>

ÖZİNCE E., (2005), *Basel II : KOBİ’lerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri Toplantısı*, Ankara, www.tbb.org.tr., 28.06.2005.

SERPİL Y., (2006), *Firma Finansmanında Hisse Senedi Piyasalarının Rolü: Türkiye Örneği*, Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu.

SOYGÜR N., (2003), *Ticaret Hukuku*, Cilt II, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Vakfı.

SPK, (2005), *KOBİ Piyasasını İşletecek Şirketin Kuruluşu Toplantısı*, Basın Duyurusu, <http://www.spk.gov.tr/haberDuyuru/haberduyuru.htm?tur=basinaciklamalari>

TALU, H., (2007), *Muhasebe Mesleğinin Para ve Sermaye Piyasalarındaki Yeri ve Önemi*, <http://www.istanbul.edu.tr/yuksekokullar/sosyalbilimler/iuwebson/dergisayi1/15makdilekteksoz.pdf>, (21.08.2010)

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, (2003), *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ*, Resmi Gazete No: 24322, 18 Şubat 2001, T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar ve Tebliğ Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Genelge”, Resmi Gazete No:25225

TBB, (2006), *Bankacılar Dergisi*, 2006, Sayı:58, Eylül, <http://www.tbb.org.tr/turkce/dergi/pdf/58.pdf> s.8.

TBB, (2006), Yapısal Faiz Oranı Çalışma Grubu, “Basel II Yapısal Faiz Oranı Risk Modelleri”, *Bankacılar Dergisi*, No:58. s.9.

TEKER L. D. ve ÜLENGİN B., (2005), *bankacılıkta operasyonel risk ölçüm modellerinin Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bir bankaya uygulanması*, İTÜ dergisi Sosyal bilimler cilt:2, sayı:1, Aralık, s.14

TEKER, S. ve TURAN M., (2002), *Bankaların Kredi Riski Ölçümü İçin Önerilen İçsel Derecelendirme Sisteminin Türk Bankaları Tüketici Kredileri Portföyüne Uygulanması*, <http://www.riskactive.com/Story/StoryEngineRecordImageViewer.aspx?TypeID=3&ID=43>

TEKSÖZ, D., 2007, *BASEL II'nin KOBİ'lerin Finansmanına Etkileri*, Sosyal Bilimler Dergisi, (2007), (1), 191–207 <http://www.istanbul.edu.tr/yuksekokullar/sosyalbilimler/iuwebson/dergisayi1/15makdilekteksoz.pdf>, (05.07.2007).

TUNCER E., (2006), *Basel II Sadece Yeni Bir Sermaye Yeterlilik Oranı Hesaplama Yöntemi Değildir*, Aktive Dergisi, No:47.

TURAN G. ve GÖKALP, M. F., (1993), *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde teknoloji sorunu ve çözüm önerileri*, dünya gazetesi.

TÜRKİYE İhracat Kredi Bankası A.Ş., (2003), *KOBİ İhracata Hazırlık Kredileri Uygulama Esasları: 21 Mart 2005 Revizyonu*, Ankara.

TÜYSÜZ H., (2002), *KOBİ’lerin Sorunları ve KOBİ’lere Yönelik Ar-Ge Faaliyetleri*, KOSGEB Yayınları, Sayı:3 Mart, s.21-23.

UĞUR, A., (2006), *KOBİ’ler için Alternatif Finansman Yöntemleri*, Ankara: Sinemis Yayınları

ULUDAĞ, İ. (1996), *Gümrük Birliği Sürecinde KOBİ’ler ve Risk Sermayesi Şirketleri Modeli*. İstanbul Ticaret Odası Yayını. Yayın No 1996-42.

ULUDAĞ İ. ve SERİN V., (1991), *Türkiye’de küçük ve orta ölçekli işletmeler, yapısal ve finansal sorunlar, çözümler*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, yayın no:1991-25

UYAR, S. ve AYGÖREN, H., (2006), *Basel II İlkelerinin KOBİ’lere Olası Etkileri:Finansman Maliyeti, Finansal Raporlama ve Muhasebe Açısından Değerlendirme*, Mali Çözüm Dergisi (İSMMM Yayın Organı), Sayı:77, <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/77malicozum/03%20hakemli%20suleyman%20uyar.pdf>

UZ R. ve Diğerleri, (2004), *Türkiye Bankalar Birliği, Risk Yönetimi ve Basel II’nin Kobi’lere Etkileri*, Eylül, http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/userfiles/file/onemli_basliklar/Konferans_KOBİ_Kitapçigi.pdf

UZAY, S. ve KÜÇÜK, E., (2006), *Leasing, Factoring ve Barter Finansman Tekniklerinden Kobilerin Yararlanma Düzeylerinin Araştırılması: Kayseri Uygulaması*, www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDocs/OAKT23.Pdf

UZUNOĞLU S., APAK S. ve AÇIKGÖZ A. F., (2005), *AB Müzakere Sürecinde KOBİ'lerin Korunması ve Uyum Stratejileri*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

YAYLA, M. ve Kaya T. Y., (2005), *Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*, BDDK ARD Çalışma Raporları: 2005/3, http://www.bddk.org.tr/turkce/basel/basel/calismaraporu_2005_3.pdf

YILMAZ, F., (2003), *Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmeler*, İktisadi Araştırmalar ve Planlama Müdürlüğü

YILMAZ, H. B., (2010), *Kobilerin Finansman Sorunu Ve Sermaye Piyasası Yoluyla Çözümü*, http://www.paradoks.org/index.php?option=com_content&task=view&id=61&Itemid=11

YILMAZ, H.B., (2010), *Basel II VE KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri*, *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*” (e-dergi), <http://www.paradoks.org> Yıl:3 Sayı:1, ISSN 1305-7979 http://www.paradoks.org/makale/yil3_sayi1/hbyilmaz31.pdf (30.09.2010)

YÖRÜK, N., (2001), *kobilerin kredi yoluyla finansmanında karşılaştıkları sorunlar ve tokat ilinde bir uygulama*, *1.orta Anadolu kongresi, KOBİ'lerin finansman ve pazarlama sorunları*, Erciyes üniversitesi, Nevşehir iktisadi ve idari bilimler fakültesi.

YÖRÜK, N., ve BAN, Ü., (2003), *KOBİ'lerin Finansman Sorunları Ve Finansman Sorunlarının Kaynaklarının Belirlenmesine Yönelik Uygulama*, Ankara: Gazi Kitabevi.

YÜKSEL A., (2005), *BASEL II'nin KOB Kredilerine Muhtemel Etkileri*, Bankacılık Düzeleme ve Denetleme Kurumu, Araştırma Raporları 4.

YÜKSEL Ö., TAŞKIN E.S., (2005), *“Basel II Kriterleri Ve Kobilerin Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesine Etkileri”*, Ege Bölgesi Sanayi Odası, İzmir.